

A VERSENYSPORT ETIKAI LÉLEKTANI PROBLÉMÁI

ÍRTA
DOROS GYÖRGY

ELŐSZÓVAL ELLÁTTA
KORNIS GYULA
ÁLLAMTITKÁR, EGYETEMI TANÁR
ÉS A
RENDŐRTISZTI ATLÉTIKAI CLUB
ELNÖKSÉGE.

BUDAPEST, 1931.
LÉGRÁDY NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓ R.-T. KIADÁSA.

Légrády Testvérek nyomdai műintézet, Budapest.
(Nyomdaigazgató: Kertész Árpád.)

TARTALOM.

	Oldal
Előszó, írta Kornis Gyula államtitkár, egyetemi tanár	7
A Rendőrtiszti Atlétikai Club előszava.....	13
I. Egészségi sport és versenysport	19
II. A tiszta amatőrség etikája	43
III. Az akaratfolyamat és az „akaraterő” lélektani elemzése.....	71
IV. Az akaraterő kifejlődése a versenysportban.....	99
V. A lélek szerepe az ógörög és a japán sportkultúrában	161
VI. A versenysport a nevelés és átöröklés szempontjából	195

ELŐSZÓ.

Előszó.

Az emberiség régi értéktáblája repedezik. Az értékek új piramisán mindinkább a gazdasági érték jut a csúcspontra. Mióta az emberiség szinte már túlszaporodott, másrészt az egész földgolyóbis a közlekedési eszközök nem is álmodott fejlődése következtében egy nagy gazdasági területté egységesült, a materiális érdek szilárdult a jelen történetének tengelyévé, A világ fenékgig való elekonomizálódásának lelki vetülete a világnézetnek egyoldalúan a hasznossági értékek irányában való tájékozódása: nemcsak a régi klasszikus utilitarizmus gondolata kapott új lendületet: jó az, ami hasznos, hanem ez az elmélet átcsapott a logika területére is: igaz az, ami hasznos, csak az a gondolat igaz, ami önfenntartásunkat és önkifejtésünket fokozza.

A hasznossági világfelfogás az élet valamennyi ágát és működési területét áthatja. Így a sportot is, pedig ez mint játék mindig csak öncélú szabad tevékenység lehet. Ma ellenben világszerte a nagy tömegek számára cirkuszszá, látványossággá fajult, melynek alapja az üzleti vállalkozás, a professzionistáknak és munkaadóiknak profitéhsége.

Ezzel a lukratív sporttal szemben *Doros Györgynek* ezt a szép és mélyen járó könyvét a régi görög világ olympiai szellemének nemes idealizmusa hatja át: a professzionista sporttal mély elvi alapon szembeszegezi az amateur-sportot, melynek legfőbb célja és eszménye szellemi természetű: *az egyén akaraterejének fejlesztése*. A sportnak csak a kiinduló pontja és eszköze biológiai természetű: végső célja azonban *szellemi-erkölcsi jwincipium*, az öntudatos, erélyes, kitartó, gyorsan ható, nem ernyedő erkölcsi akaratnak, ^{ctZctZ} eb jellemnek kiformálása. A test rendszeres gyakorlásának következménye biológiai alapon magától értetődő: hisz csak az a lény élhet, mely szerveit gyakorolja, magát nemcsak fenntartja, de ösztönszerűen fejleszteni is akarja. Élőlény vagyok, tehát, akaró lény is vagyok: *vivo, ergo volo*. De ezen ösztönszerű akarás-mozgás, pusztán biológiai-egészségügyi törekvés fölé emelkedik az ember akkor, amikor testét fokozott megfeszítés és fáradás útján azért is gyakorolja, hogy a kényelemmel szemben akaratát próbára tegye, a benne szunnyadó akaratot társaival nemesen versenyezve maximális kibontakozásra serkentse. Ebben rejlik az igazi sportnak jellemnevelő és társadalometikai hatása. Az amateur-sportversenyző érzi legjobban Schiller Wallensteinének igazát: *Des Menschen Wille, das ist sein Glück*.

A könyv szerzője az akaratnak tüzetes lélektani elemzésével hatol előre ahhoz a kérdéshez, vajjon a versenysport mennyiben alkalmas az akarat egyes ténye-

zőinek kifejlesztésére. De a tényeknek ez elé a vizsgálata elé helyezi azoknak az erkölcsi-társadalmi eszményeknek, mint céloknak megállapítását, melyeket a tiszta amateurség etikája tűz ki. Az akarat ugyanis e célok elérésében csak az eszközök szerepét játssza.

Ennek a könyvnek komoly és tartós szerepe lesz az elfajult sport üzleti és brutális jellege ellen való küzdelemben, másrészt az amateur-verseny-sport helyes céljainak és eszközeinek elvi tudatossá tételében és terjesztésében. E biztos hitben bocsátom szárnyra a sportnak ezt az életfilozófiáját.

Budapest, 1931 február 25.

Komis Gyula.

**A RENDŐRTISZTI ATLÉTIKAI CLUB
ELŐSZAVA.**

van, mert hiszen a versenyző testi és lelki képességei legalább is egyenlő értékűek!

Ez a magyarázata annak is, hogy a szerző, amikor önmegfigyelései és gyakorlati tapasztalatai alapján éles szemmel, tárgyilagos, őszinte kritikával, mélyre szántó lélektani tudományos felkészültséggel fejtegeti a mai társadalom érdeklődésének központjában álló versenysport problémáit, meglátja a versenysporttal kapcsolatos örömök és végtelen szenvedések láncolata mögött az igazi indító és hajtóerőt: az ember örök vágyát a jobb, a tökéletesebb felé.

A mű érdekességét, jelentőségét és értékét nem kis mértékben növeli az is, hogy *úttörő jellegű*. Ki nem tapasztott nyomokon halad, mert a sport etikai és lélektani problémáival eddig sem a sport, sem a filozófia és pszichológia szakirodalma nem foglalkozott eléggé. Talán azért, mert igen ritka az elmélyedő, tudományosan képzett, filozófiailag iskolázott elmének és az igazán első klasszisu sporttehetségnek egy személyben való találkozása . . . Ez a szerencsés, ritka adottság tette lehetővé, hogy ez a könyv a sportolás filozófiai rendszerbe foglalásával ajándékozza meg szakirodalmunkat és hogy szinte reflektor fényvel világítsa meg az akaratfejlesztésnek a sport útján való egyéni és közszempontból egyaránt nagyjelentőségű lehetőségeit.

Az akaraterő izmosítása a test kultúráján keresztül tulajdonképpen a *lélek kultúrájának* & útja! Erre mutat rá ez a munka kétségtelenül imponáló logikával és tisztánlátással. Az egész műnek a gerince és egyben a legnagyobb értéke a sport, különösen a versenysport *akaratfejlesztő jelentőségének megvilágítása!* Es ennek a szempontnak egész nevelésünkben hatalmas jelentősége lehet. . .

A régi görögök és a japánok tanúsága elvitázhatatlanul bizonyítja ezt és erre az útra kell térni ifjúságunk nevelésének is.

Sportoktatóinkra e téren jelentős és nehéz munka vár . . . Ezt az úttörő, mély szántásu tanulmányt — úgy gondoljuk — éppen ezért minden sportoktató és minden versenyző haszonnal forgathatja.

Fogadja a magyar sporttársadalom olyan megértéssel és szeretettel ezt a művet, mint amilyen szeretettel ajánljuk mi is azt minden magyar sportember figyelmébe.

Budapest, 1931. évi február hó 1.

Illek Aladár,
r. főkapitányhelyettes,
a RAC. ti. v. alelnöke.

Andréka Károly
r. főkapitányhelyettes,
a RAC. elnöke.

Dr. Schröder Gyula,
r. kapitány,
a RAC. titkára.

ELSŐ FEJEZET.

I.

Egészségi sport és versenysport.

A klasszikus, ókori műveltség renaissance-ának következménye volt az ógörögök sportkultúrájának feleledése. A filozófia, a tudomány és a művészetek újjászületése után az újkor felelevenítette a görögök testkultuszát is, amely ma már „sport” néven, egyrészt nagyfokú elterjedtségnek és népszerűségnek örvend, másrészt állandó támadásoknak van kitéve.

Azok azonban, akik a sport kérdéseivel pro és contra foglalkoznak, rendszerint nem szoktak különbséget tenni sport és versenysport között és így gyakran téves fogalmakkal operálnak. Ítéletet mondanak a sportról anélkül, hogy észrevennék: milyen alapvető különbség van az egészségi és versenysport között.

Már pedig, ha a sport körül felmerülő problémákat akár egészségi, akár etikai vagy lélektani szempontból vizsgálni akarjuk, akkor ismernünk kell a sportéletnek ezt a differenciálódását.

Minden sport bizonyos mértékben küzdelem és így versenyzés is — ha mással nem, legalább saját testi gyengeségünkkel — mégis könnyen elhatárolható a sportolás e kétféle megnyilvánulása.

Egészségi sport alatt a sportolás azon módját értjük, amely a szórakozás, kedvtelés mellett, főleg a szorosabb értelemben vett higiénét szolgálja. Ebből a szempontból tehát az egészségi sport eszközszerű, miután a test és a lélek felüdítésének, regenerálódásának eszközéül szolgál. Kellemes és hasznos, ennyiben tehát eszközi értéket képvisel.

Ezzel szemben a versenysportot bizonyos öncélúság jellemzi. A *versenysport* több, mint az egészségi sport. Nem a test kultusz, hanem a testen keresztül a lélek kultusz a célja. Az akaraterő fejlesztése, a nemes gondolkodásra, az önmérsékletre, az önfegyelmzésre, egy szóval a lelki nagyságra való nevelés a lényege. Értéke tehát nem kellemes vagy hasznos voltában van, hanem abban, hogy közvetlen relációban áll a szép, jó és igaz eszmei fogalmával. Ennyiben önértékű, mert — amint Pauler Ákos mondja — az igazi, tehát önérték sajátása az, hogy az értékelt dolognak valamely ideális, eszmei tartalomhoz, nem pedig a hasznos és kellemes fogalmához való viszonyát fejezi ki.

Hogy az egészségi sport miképpen felel meg eszközi rendeltetésének, e kérdés eldöntése az orvosi tudomány feladata. Szakkönyvek, folyóiratok, újságcikkek nagy száma foglalkozott és foglalkozik állandóan ezzel a problémával és úgy látszik, hogy ebből a szempontból a kérdés fontossága mindinkább kidomborodik, bár kitaposott utatról beszélni még itt sem lehet.

Annál kevésbé foglalkoztak ezideig az egészségi és versenysport kérdésével, mint etikai és lélektani problémával. Bármily különösen hangzik is a sport és a filozófia összekapcsolása, mégis kétségtelen, hogy ezek a kérdések: versenyezzünk-e, hogyan versenyezzünk, miért

versenyezzünk és mi haszna van az emberiségnek a versenysportból, filozófiai és lélektani kérdések, amelyek léteznek és megoldásra várnak.

Filozofálni köztudomásúlag annyit tesz, mint felszínre hozni a világra és életre általánosan, elvileg vonatkozó, a tudat mélyén rejtőző fogalmakat, megvilágítani a homályban levő egyetemes gondolatokat. Minden ember filozofál a maga módja szerint és minden embernek meg van a maga életbölcselete, ha nincs is rendszerbe foglalva.

Senki sincs, aki életében legalább egyszer-kétszer ne gondolt volna az emberi élet végcéljára és ne elmékedett volna a boldogság vagy az erkölcsi törvény mibenléte felől. Amikor pedig az ember ezeket a nagy bölcseleti kérdéseket tudatosan vagy féligmeddig a tudat alatt át-gondolja, igyekszik a maga apró, mindennapi étellel járó dolgait beilleszteni abba a rendszerbe, amelyet a bölcseleti kérdésekről önmagának alkotott. Egyszóval mindnyájan többé-kevésbbő filozófusok vagyunk.

Amikor feltesszük azt a kérdést, hogy sportoljunk-e és ha igen, akkor pusztán egészségi avagy versenysportot üzzünk-e, tulajdonképpen önmagunkhoz, mint filozófushoz fordulunk, mert azt akarjuk megállapítani, hogy a saját magunk alkotta filozófiai rendszerben milyen helyet foglal el a sport fogalma és hogy életbölcseletünkkel melyik fajtája kongruál: az egészségi vagy a versenysport?

Nem véletlen az, hogy a klasszikus görög; világban együttesen találjuk fel a filozófia, mint rendszeres tudomány és a mai értelemben vett sport bölcsojjet. A görög filozófusok a sportolást tekintették az emberi tökéletesedés egyik legjelentősebb forrásának. A boldogság és erkölcs rugóit vélték felfedezni a test kultuszában, amely szerintük szorosan összefüggött és mindig együtt járt a

lélek kultuszával. A görög ifjú nevelésében a torna és filozófia tanítása egyenlő fontosságú volt, párhuzamosan folyt.

A filozofálás pedig a régi görögöknek éppen igen kedvelt foglalkozása volt. A híres bölcselek utcákon sétálva oktatták az embertársaikat és a tereken, a nagyközönség előtt vitatkozva igyekeztek egymást meggyőzni bölcseleti világnézetük helyessége felől. Általában minden értelmes görög polgárnak kifejlett és rendszeres világnézete volt és épúgy vallotta magát valamely filozófiai iskola hívének, mint manapság vallja magát minden ember valamely politikai irány követőjének.

A két legelterjedtebb és egymással szemben álló görög filozófiai iskola volt Kr. e. a III. századtól kezdve az epikureusoké és a stoikusoké.

Az epikureusok azt vallották, hogy az ember végső célja a boldogság, míg ezzel szemben a stoikusok az ember célját a „jó”-ban és az „erkölcsi törvény” követésében találták és szerintük csak az erkölcsi törvény követésén keresztül vezethet az út a boldogságra.

Végeredményben ez a kétféle felfogás uralja ma is az embereket és pedig kinek-kinek alaptermészete, temperamentuma szerint. Az egyik ember nem jár fellegekben, jól találja magát az ő apró kis emberi dolgai között, bölcsen megelégszik a mindennapiság szűk körével, egyszerűen a megelégedettségre, tehát a látható és érzékelhető boldogságra törekszik. A saját boldogságát szolgálja egész életén át. Az ilyen emberre azt mondják: reális, okos ember. A másik egész életében küzd, harcol, szenved ideális célokért; az ember nagy igazságaiért. Az ilyenre azt szokták mondani: „idealista”, sőt néha azt is mondják, hogy „bolond”.

Fogadjuk el ezt a két filozófiai nézőpontot kiindulási alapnak és vizsgáljuk meg: 1. az *epikureus*, vagyis a boldogságra törekvő, 2. a *stoikus*, vagyis az erkölcsi törvényre, mint Legfőbb Jó-ra törekvő filozófiai szemlélet szempontjából azt a kérdést, hogy sportoljunk-e és ha igen, egészségi vagy versenysportot űzzünk-e?

Minden ember boldogságra törekszik. Ez a megállapítás egészen plauzibilis. De ha feltesszük azt a kérdést, hogy mi az a boldogság, akkor erre már sokkal nehezebb megadni a választ.

Ha van is valami, amit boldogságnak nevezhetünk, az semmi esetre sem található fel az anyagi javakban, mert olyan embert még senki sem látott, akit a vagyon valójában boldoggá tett volna. Az anyagiakban való hiány fájdalmat okoz, de ennek a fájdalomnak a megszűnése még nem jelentheti a boldogságot. A hiányérzés okozta fájdalom a hiány megszűnése folytán nem változik, mert minden hiány helyébe újabb hiány érzések támadnak, amelyek végtelenek és kielégíthetetlenek. Egyébként sem képzelhető a boldogság feltalálása valami negatívumban, vagyis a hiányérzés megszűnésében.

Amikor tehát az ember külső dolgokban a boldogságot nem keresheti és nem találhatja, akkor nyilván elvonatkoztatva a külső anyagi világtól, a legsajátabb belső énjében kell azt keresnie. Ezért a modern kor jelszava a kiegyensúlyozott lelki élet, ami körülbelül megfelel az epikureus világnézetnek. Ebben találja a modern gondolkozó ember azt az állapotot, ami a boldogságot megközelíti. Kérdés, hogy a kiegyensúlyozott lelki élet állapota miként közelíthető meg?

A modern gazdasági élet az ülő foglalkozások számát szaporítja. A technika haladásával az ember a testi

munka szerepét áthárítja a gépre, miáltal az emberi munka mindinkább szellemivé válik. A technikai élet fejlődése és a gépek előretörése az ember idegrendszerét sokkal súlyosabb erőpróbának vetik alá, mint a régi világ életformái. Az élet lüktetése gyorsabb, a létért való küzdelem intenzívebb és mindez alkalmas arra, hogy az ember idegrendszerét aláássa. Különösen a nagyvárosi élet kezd lassanként tűrhetetlenné válni és egy sebesen forgó, nagy malomkerékhez hasonlítani, amely zúzza, rombolja és őrli az egyén idegeit.

Az idegrendszer kikezdése alapja a beteges, ingerlékeny és csüggeteg kedély állapot fellépésének. Kézenfekvő tehát az a feltevés, hogy a kiegyensúlyozott lelki élet állapota nagyrészen az idegrendszer állapotától függ.

Mindaz, ami bénítólag hat a mai ember idegére, mindaz a kellemetlen és káros befolyás, valami módon ellensúlyozandó, hogy létrejöhessen a nyugodt és kellemes idegállapot, ami a kiegyensúlyozott lelki életet eredményezi.

A kedélyszuggesztíó hívei azt mondják, hogy a vidámság, a mosoly és a kacaj a legnagyobb kincse az embernek, amelynek a segítségével megőrizheti fiatalságát és egészségét. A derült kedvet az emberek mindig sokra becsülték és a boldogsággal okozati összefüggésbe hozták. A derült, vidám emberre azt szokták mondani: „boldog ember”.

Amerika legújabban felismerte azt a hallatlan kinszet, ami a derült, vidám kedélyben rejlik és ezért hozta be és tette nemzeti jelszavává a „keep smiling” (mosolyogj) jelszót.

Meg kell nyitni az ajtót minden derű és vidámság

előtt, örömmel kell fogadni a mosolyt és a kacajt; de mosolyoghat-e az, akinek tépázottak, roncsoltak, felőröltek az idegei?

A kérdés fontosságát fokozza, hogy ez ma már nemcsak a szellemi munkások problémája. Az idegesség, mint beteges tünet, demokratizálódik és a technika haladásával a nagy tömegek problémája lesz. A határvonal a szellemi és testi munkás között élességéből mindinkább vészit és hovatovább százezrek és milliók szenvednek a lármás, dübörgő, kapkodó életmód idegpusztító hatása alatt.

A pszichológusok új szektája alakult, mely az élő és irott szó erejével a szuggesztió és önszuggesztió gyógyító hatását hirdeti. Dicséretre méltó törekvéssel igyekeznek rávenni bennünket, hogy vidámságot és jó kedélyt erőszakoljunk önmagunkra, mert, amint hirdetik, a szuggesztió erejével meg lehet gyógyítani a beteget és meg lehet fiatalítani az öreget.

Némely fiziológus szerint feltehető, hogy a bosszúság, a düh, a harag, a gyűlölködés általában az ingerült állapot káros anyagokat termel a szervezetben. Az ilyen lelki állapot ellen tehát, mint belső ellenség ellen, védekezünk kell. De alig hihető, hogy a beteges lelki állapot tisztán szuggesztió val gyógyítani lehetne. Ez az állapot már önmagában véve a központi idegrendszernek és az agysejteknek kóros állapotát jelenti és a betegség gyógyítása nem indulhat ki önmagából a beteg központi idegrendszerből, hanem csakis az ezt tápláló egész szervezetből. Hiába töltünk az elromlott motorba friss benzint, az mégsem fog működni addig, amíg a hibákat ki nem javítjuk és az elkopott alkatrészeket ki nem cseréljük.

A szuggesztióval ideig-óráig derült kedélyt lehet

erőszakolni a beteges idegzetű emberekre, de önmagában és egyedül ennek hatása csak múltó lehet, utána pedig jön a visszaesés. Végeredményben a lelki állapot szuggesztív gyógyításában van valami narkóziyszerű. Nem gyökerében gyógyítja a bajt, csak a felületen és így komoly és tartós eredménye nem lehet.

A kedélyszuggesztió csak úgy vezethet tartós sikerre, ha emellett megalapozzuk az egész szervezetben a jó kedély feltételeit, vagyis ha a beteg idegrendszer fel-frissítéséről egységesen, az egész fizikumon keresztül gondoskodunk.

Csodálatos, hogy a kedély szuggesztió apostolai mindenre gondolnak, csak a sportra nem. Előírják a táplálkozástól kezdve egészen az alvás előkészítéséig a teljes életmódot, de nem gondolnak arra, hogy nem szuggereálhatja magát az ember reggeltől estig jókedvre, nem fordíthatja erre egész energiáját.

Egy óráig tartó, intenzív sportolás, a test alapos kiizzasztásával és utána a bőséges, meleg tus, az eufórikus lelki állapot előidézése tekintetében többet ér minden lelki klinikánál.

Schopenhauer tanítása szerint („Életbölcselet”) a testgyakorlás szükséges, mert a szervezet belsejében állandó gyors mozgás megy végbe, amellyel összhangban kell lennie a szervezet külső mozgásának is, enélkül rendellenesség áll elő. Bár ez a megállapítás nélkülözi a tudományos bizonyítás feltételeit, mégis kétségtelen, hogy végső konklúziójában helyes.

A sportolás az általános, rendszeres és ütemes testmozgás következtében az egész szervezet megerősödését eredményezi, tehát erősíti az idegrendszert is. Az izmok megfeszülnek és az aktív használat folytán megedződnek,

A tokszallagok ellenállása az ízületek körül fokozódik. A gyomor működése és a belek perisztaltikája a gyakori testmozgás folytán javul és ennek következtében az emésztés folyamata tökéletesedik. A mély lélegzetvétellel a tüdő jobban tágul, a mellkas kiszélesedik és az ellenálló-képesség fokozódik.

A ritmikus mozgásban lévő izomrostok, az erősen működő tüdő, a fokozott vér- és nyiroknedvkeringés, az intenzívebb gyomor- és bélmozgás fokozza a szervezet összes alkotó sejtjeinek, tehát az idegsejteknek is általános anyagcseréjét. Bizonyos kémiai és biokémiai változás jön létre az egész szervezetben, tehát a cerebrális idegközpont-ban is, amely az érzés- és kedélyvilág székhelye.

Feltehetőleg ez a felfokozott, általános anyagcsere, a magyarázata annak a jó hatásnak, amit a sportolás- az ember kedélyvilágára gyakorol. A szellemi munkában kifáradt, melankóliára hajló, rosszkedélyű ember a szokott egyórás testedzés után, először bizonyos tompaságot érez az idegrendszerében, azután izmaival együtt fel-frissül szelleme is, közérzete megjavul, mosolyog, helyre-áll a lelki egyensúly. Hozzájárul ehhez, a sporttal kapcsola-tosan fellépő eufória magyarázatául, az a jóleső tudat és büszkeségérzet, mely a központi idegrendszerben a jól és öntudatosan végzett sportolás folytán kellemes izgal-mat létesít.

Így jut szerepe a szuggesztiónak kedély állapotunkban a sportolással kapcsolatban. Az idegsejtek anyagcseréjé-nek kedvező befolyása és az idegpályák „töltése” megalapozza a központi idegrendszerben a harmonikus és derűs lelki állapot lehetőségét és az öntudatos akarás, amely a sporttal kapcsolatosan énünkben fellép, szuggesztív erő-vel hat és sodorja lelki világunkat az eufórikus állapot felé.

Még az olyan embereknél is, akik nem teljesen egészségesek, hanem valami szervi hibában szenvednek, mely mellett azonban a mérsékelt sportolás veszély nélkül űzhető, fellép ez a kellemes hatás. Az ilyen ember a megszokott sportolás elvégzése után úgy érzi, hogy duzzad az egészségtől. A jól végzett sport tudata az egészség érzetét szuggerrálja belé, megszabadul a betegség tudatától, elfelejti baját és harmonikus, kellemes érzés tölti be egész lényét. Ez a jó és kellemes közérzet pedig sokszor önmagában felér a legkitűnőbb gyógyszerrel.

Az öregedés megelőzésének is a spori a leghatékonyabb eszköze. Azt mondják az önszuggesztió hívei, hogy ismételjük naponta gyakran: fiatal vagyok és sohasem öregszem, meg. Ámde a szervezet pusztán lelki szuggesztióval ifjúságában aligha tartható meg. Az öregedés maga biológiaiag olyan folyamatot jelent szervezetünkben, amelynek eredményeként sejteink nedvtartalma, valamint nedvkeringése állandóan csökken és biológiai aktivitása mind alább hagy. A nedvtartalomcsökkenés okozza az öreg korban a csontok keményedését és úgynevezett porózitását, a bőr ráncosodását, az izmok elpetyhődését s a biológiai aktivitás fogyásával az agy- és idegsejtekben fellépő elváltozásokat. Ez a biológiai folyamat pusztán szuggesztióval fel nem tartóztatható, még ha százszor ismételjük naponta önmagunkban, hogy fiatalok vagyunk, akkor sem. Ellenben a sportolás ritmikus testmozgása által felfokozott anyagcsere, a sejtek nedvtartalmának állandó felújítása, reális alapot és alkalmas talajt teremt az ilyen önszuggesztióhoz, mert feltételezhető, hogy a nedvtartalom csökkenését bizonyos mértékben akadályozza. Ha most ehhez a sportolás jóleső öntudata járul, bekövetkezik a megifjodás érzete.

Valóban tapasztalati tény az, hogy az élete delén túl levő sportférfi, a rendszeresen végzett napi sportolása után, megelevenedni érzi petyhüdt izmait, a rugalmasság képzete támad fel benne, kedélye derűs, vidám lesz, felejtí az öregséggel, az elmúlással járó szomorú érzéseket.

Ha igaz az, hogy a jókedv az örökifjuság titka, akkor igaz az is, hogy a jó közérzet és a jókedv a sportolás révén mintegy organizálódik bennünk. Lelki harmónia, kiegyensúlyozott lelki élet a rendszeres egészségi sportolás logikus következményei. A sport az embert vidámmá, kedélyessé, türelmessé és megértővé teszi. Általa a nemesebb Én kerekedik felül bennünk. Az alantasabb érzések, a harag, a gyűlölködés, az irigység embertársaink iránt és általában a bennünk felhalmozódó minden rosszindulat a sportolás folytán kiengesztelődik és feloldódik valami eufórikus lelkiállapotban, ami az embert általában jobbá teszi és a boldogságnak nevezett állapothoz közelebb viszi.

Az egészségi sport, ezek szerint tehát, hathatós eszköze az egészségnek, az eufórikus kedélynek és az ifjúság megőrzésének. *Mindez azonban a sportra csak mint tisztán egészségügyi testgyakorlásra vonatkozatható. Egészen más kérdés a sport a versenyzés szempontjából.*

Ha a versenyzésnek az *egészségre* való hatását vizsgáljuk, azt találjuk, hogy ez nem mindig kedvező. A versenysport nem egészségi eszköz, de feltételezi a teljes, százszázalékos egészséget és enélkül veszedelmet rejt magában a szervezetre nézve. A versenyzés ugyanis nagy-Joku akaraterőkifejtés, ahol a lelkerő mindenképpen felül kell, hogy múlja a testi erőt és ahol a lélek akarása a fizikumot olyan produkcióra készíti, mely rendesen felül-múlja a fizikum átlagos teljesítő képességét. Ez a küzdelem, amelyet a lelki erő a testi erővel folytat, igen gyak-

ran káros reakcióval jár a fizikumra nézve és káros elváltozásokat idézhet elő, különösen a szívben és az idegrendszerben. Hasznos azonban sohasem lehet egészségi szempontból a fizikumra, mert minden körülmények között megerőltető teljesítményt követel attól.

Ugyanebből az okból kifolyólag nem szolgálhat a versenysport eszközül arra sem, hogy az egyénben kiegyensúlyozott lelki állapotot, *eufóriát* teremtsen. A versenyzés által felidézett érzelmi hullámzások nem annyira a lelki egyensúly kiegyenlítésére, mint inkább annak a felbontására alkalmasak.

Könnyen elképzelhető, hogy ott, ahol a lelkierő megfeszítő tényezőinek a fizikum, ennek gyengesége miatt engedelmessé válni nem képes, a lelki egyensúlynak erős eltolódása lép fel, sőt, amint azt később látni fogjuk, ilyen esetben gyakran exaltait, sőt hisztériás jelenségek mutatkoznak a versenyzőnél. Ez pedig nem vezethet eufórikus állapotra, sem kiegyensúlyozott lelki életre.

A szenvedés a versenysport alkotó eleme. Attól a pillanattól kezdve, amidőn a sportember versenyzésre határozta el magát, a szenvedések végnélküli láncát vette magára. Az askéta életmód az első, de legkisebb lépés ezen a téren. Önfegyelmesség, önmérséklet, az akarat állandó és szünetnélküli fokozása, küzdelem a saját testi és lelki gyengeségeinkkel, ez a versenyző élete.

A boldogságnak, az eufórikus állapotnak tehát vajmi kevés szerep jut az ilyen életmódban. Ha megkérdeznők az amatőr versenyzőket, igen nagy százalékuk azt vallaná, hogy őket a versenyzés nemhogy boldoggá, hanem egyenesen boldogtalanná tette. Mert, amíg az egészségi sport minden körülmények közt kedvezően hatva a szervezetre, az idegek elzsongításával határozottan kellemes testi és

lelki állapotot idéz elő, addig a versenysportnál ezek a közvetlen, érzékileg is észlelhető, kellemes hatások nemcsak, hogy nincsenek meg, hanem éppen az ezekkel ellenkező, túlnyomóan bántó és kellemetlen érzések nyomulnak előtérbe. Aki tehát a versenyzéstől ilyen értelemben kellemes és boldog lelkiállapotot, lelkiélményt vár, az alaposan csalódik, mert a versenyzés fizikai reakciója számtalan rossz érzéssel jár.

Emellett bizonyos mértékben *hálátlan* is a versenysport.

A filozófusok, a tudósok és a művészek, tehát a szellemi élet terén énykedők alkotásait, a szellemi törekvések és akarások nagy produktumait az általános emberi felfogás és a köztudat a halhatatlansággal jutalmazza. Ezek az alkotások örökbecsűek és mint ilyenek kimagaslanak az emberiség történetében. Ezek az alkotások az emberi fejlődés hosszú útjának mérföldkövei. Ugyanakkor a versenysport legnagyobb erő kifejtései és produktumai nem jelentenek legkevésbé sem halhatatlanságot, sem abszolút értéket, mert sem időben, sem térben nem bírnak azzal a jelentőséggel, mint a filozófiai, tudományos vagy művészi alkotások.

Ebből a szempontból tehát hálátlan küzdelem és hálátlan teljesítmény az, amit a sportember hosszú évek fáradozása eredményeként, hatalmas testi és lelki küzdelemmel létrehoz. A szellemi élet terén a továbbfejlődés és a későbbi útmutató kövek sohasem homályosítják el a korábbi alkotásokat és útmutató köveket, míg a versenysportban elért eredmény csak addig bír sportértékkel és addig van sportbecse, a míg túl nem szárnyalták, le nem győzték, amikor is a feledés homálya rövidesen beborítja.

Végül az amatőr versenysportnak az általános fel-

fogás szerint *materiális haszna sincs*, tehát ilyen értelemben nem is utilitárius. A tiszta amatőrsport teljesen érdeknélküli.

Amíg a szellemi élet nagyságainak a tiszteleten kívül az anyagi értékelés is osztályrészül jut és a szellemi élet produktumai a földi életben rendszerint javadalmazással is járnak, tehát aprópénzre váltódnak, addig az amatőr sportnál ez fogalmilag ki van zárva. Ezért az általános közfelfogás szerint nem hasznos, tehát nem is racionális.

Ha tehát a versenysport az egészségre nem hasznos, az eufórikus lelkiállapotot elő nem segíti, teljesítménye hálátlan és nem is utilitárius, mi hát akkor a versenysport értelme, mi a célja és van-e egyáltalában értéke? Mi az oka annak, hogy a mai materiális világban az amatőrsport fel tud virágozni és hogy vissza tudtuk idézni az emberiség történetében Hellász ragyogó korát, amikor a görög ifjak egész ifjúságukat szentelték és áldozták fel a versenysportért, melynek nem lehetett egyéb eredménye, mint a legjobb, bár igen ritka esetben a babérvagy olajfakoszorú?

Kétségtelen, hogy az amatőrsport szellemét nagyfokú erkölcsi erő hatja át. Mert csak tiszta erkölcsös akarat készítheti az embert arra, hogy küzdjön olyan célért, amelyért csak ritkán, de legfeljebb röpké elismerést nyerhet jutalmul hosszas fáradozásáért, kitartásáért és szenvedéseért. Az a körülmény, hogy az emberek tízezrei, sőt százezrei lelkesednek az érdeknélküli amatőrsportért, világosan mutatja, hogy az emberben erkölcsi erők dolgoznak, amelyek függetlenek a mai materiális kor szellemétől és amelyek örökkévalók az emberben.

Bár *Soktatesnek* csak a módszerét ismerjük tanítványainak feljegyzéseiből, de ebből is megállapítható, hogy

a görög filozófia legelső rendszeres művelője a „Jó”-t nem szubjektív, változó dolognak, hanem abszolutumnak tekintette, amely mindig létezett és az emberi elismeréstől függetlenül, örökké megmarad.

Platon már minden kételyt kizárólag leszögezi bölcselétében, hogy a jó mindennek az alapja és előfeltétele, hogy a világ folyása a „Jó” irányában történik, s a „Jó” mindennek a végcélja, de a kiindulási pontja is. Egy szóval a „Jó” idea, amely örökkévaló és változatlan.

Aristoteles szerint a „Jó” általában az, amire minden törekvés irányul; ez minden lény vágyódásának végső tárgya, ha öntudatlanul is.

A klasszikus görög filozófia bölcselői tehát, amint láthajtuk, világszemléletükben arra a konklúzióra jutottak, hogy az emberben, még a legelesettebben is, ha nem is tudatosan, de a tudat alatt, ott él lelke mélyén a „Jó”-ra való törekvés és hogy ez a „Jó”-ra való törekvés a világfolyamat magyarázata.

Kant Immanuel, az újkor legnagyobb bölcselője szerint, ez a „Jó”-ra való törekvés nem azért értékes, amit eredményez, hanem céljának elérésétől függetlenül is becses. Ezfe a „Jó”-ra való törekvést, mint az ember etikai akaratát, az erkölcsi törvény szabja meg, amely, mint objektív princípium, az akaratra kötelező. Az erkölcsi törvény kategorikus imperativusa a cselekvést önmagáért parancsolja, nem valamely elérendő célért. Az akarat pedig folyton, folyvást törekszik erre az erkölcsi törvényre, habár a földi életben azt soha el nem érheti.

Kant ezt az erkölcsi törekvést a „Legfőbb Jó”-ra való törekvésnek nevezi. A Legfőbb Jó pedig magában foglalja mind az erényt, mind a boldogságot, de csak szintetikus alapon, vagyis mint ok és okozat. Szerinte az

epikureusok boldogságra való törekvése tévedésen alapszik, mert a boldogságra való törekvés önmagában az erkölcsi törvény megközelítését vagy elérését nem eredményezi. Ellenben a stoikusok azon világszemlélete, amely szerint az erény boldogságunkat okozhatja, bizonyos feltételek mellett helyes.

Valóban a boldogság fogalmát nem is az eufórikus állapot adja meg a szó mélyebb és bölcsebb értelmében. Az Aristoteles által használt „eudaimonia” kifejezés nem is eufórikus állapotot jelent, hanem a lelki nagyságból fakadó ama benső nyugalmat, amely együtt járhat a legnagyobb megpróbáltatással, fájdalommal, szenvedéssel is.

Az eudaimonia értelmében vett boldogság az, amit a versenysport hozhat, szemben az eufórikus állapottal. A Legfőbb Jó-ra való törekvés, mint kategorikus imperativus, hajtja az embert a versenysport küzdelmei és szenvedései felé. Ez a teljesen ideális, eszmei és minden érdektől mentes erkölcsi akarás a versenysport igazi értelme, lényege.

Ezért helyeztek olyan nagy súlyt a görög bölcsek a test kultuszára és az ezzel kapcsolatos versengésre. Mert azt tanították, hogy ez a versengés erkölcsi erőre, lelki nagyságra neveli az embert és ezzel közelebb hozza a „Jó”-hoz, vagyis az erkölcs és boldogság szintéziséhez.

Az amatőr sportot tehát a Legfőbb Jónak, mint a legmagasabb emberi eszmének áll a szolgálatában. Az embert ideális eszméért való küzdelemre tanítja, az emberben kifejleszti a tiszta és ideális, tehát minden anyagi vonatkozástól mentes célokra való törekvést.

Az az erkölcsi érték, ami a Legfőbb Jó-ra való törekvésben van, adja a lényegőt, de egyszersmind a magyarázatát is az amatőr versenysportnak. Ez adja az erőt

ahhoz az aszkétizmushoz, ami a versenysportban megnyilvánul. Ez magyarázza meg az önként vállalását annak a nagyfokú testi és lelki szenvedésnek, amely megnyilvánul a modern versenysportok számtalan ágában. Ez magyarázza meg azt a lelki nagyságot, amely mérhetetlen teljesítményekre készíti a törekény fizikumot. Ez az erkölcsi erő nyilvánult meg Euchidásban, a görög ifjában, aki a plátei csata után Kr. előtt 479-ben Pláteából Delfibe és onnan visszafutott s még naplemente előtt megérkezvén, üdvözölte polgártársait. Majd átadva a Delfiből hozott szent tüzet, lelkét kilehelve összeesett (Plutarkos). Ez a Legfőbb Jó-ra törő erkölcsi akaraterő a versenysport lényege.

Mindezekből nyilvánvaló, hogy csak azok az emberek születtek a versenysportra, akiknél a Legfőbb Jó-ra való törekvés és az etikai akarás „nagy mértékben ki van fejlődve. Akik nem riadnak vissza a versenyzéssel járó aszkétizmustól és a versenyzéssel járó fizikai reakcióktól. Akiknek életéből a versenyzéssel járó szenvedés kellemtelen érzete nyomtalanul eltűnik és megmarad tisztán az erkölcsi eredmény: az akaraterő és önbizalom fokozatos megszilárdulása, a lélekben való nemesedés, mint külsőleg nem érzékelhető, de saját, legbenső énjében a versenyző által pontosan megmérhető olyan erkölcsi javak, melyeknek megszerzése sokkal nagyobb lelki örömet és megelégedést okoz, mint bármely fizikai jólét.

Egyszóval, akiknek alaptermészete az epikureus világnézet felé hajlik, akinek életbölcselete megelégszik az eufórikus állapottal, az sohase próbáljon versenyezni, hanem maradjon meg az egészségi sportnál. Viszont azok, akik a stoikus világszemlélet felé hajlanak és az eudaimoniára törekszenek, versenyezni fognak, mert ellen-

állhatatlan belső szükséglet hajtja őket a versenysport aszkéta örömei felé és nem elégedhetnek meg azzal az euforikus állapottal, melyet az egészségi sport önmagában nyújt.

Fontos, hogy a sportember hamar tisztába jöjjön önmagával és amikor az élet az egészségi sport és versenysport válaszfala sodorja, ott saját életbölcseletének, világszemléletének helyes felismerése szerint válassza meg sportolásának módját. Számtalan esetben látjuk azt, hogy sok hiábavaló munkát, küzdelmet, szenvedést takaríthatott volna meg egyik-másik versenyző, ha idejében megértette volna, hogy mi a versenysport lényege. Ha idejében megvizsgálta volna azt, hogy a versenysport természete megfelel-e a saját életbölcseletének. Hányszor látjuk, hogy éveken keresztül való tanulóssal ragyogó technikára szertevő sportember, egy-két versenypróbálkozás után elkedvetlenedve, sőt elkeseredve, ott hagyja a porondot, átkozva a sportot, az időt és fáradságot, amit arra fordított. Ezek csak önmagukra vethetnek! Sem a versenysport lényegét nem ismerték fel, sem pedig saját lelki konstrukciójukkal nem voltak tisztában, mielőtt a versenyzéshez hozzáfogtak volna.

Öncélúság és önértékűség jellemzi az amatőr versenysportot, öncélú azért, mert l'art, pour l'art üzik és semminemű materiális érdeket nem szolgál, önértékű pedig azért, mert az erkölcsi eszmével, mint őserékkel kapcsolatos.

Ha most ezzel szemben azt mondjuk, hogy az egészségi sport eszközcélú és eszközértékű, ez semmiképpen sem jelenti az egészségi sport lebecsülését. A versenysport üzése a nagyfokú erkölcsi erő mellett fizikumot és rátermettséget is igényel, melynek hiánya a legmagasabban

szárnyaló erkölcsi erő mellett is fogalmi képtelenséggé teszi a versenyzést. Viszont az erkölcsi erőnek a fizikai erővel való párosulása sem determinál senkit a versenysportra, mert hiszen az emberben élő erkölcsi erők számtalan más úton is törhetnek a cselekvés mezejére.

A sportolás e kétféle kategóriája egyébként sem választható el a gyakorlatban exakt módon és egymásból maradék nélkül nem vezethető le. Először is minden versenyző üzi az egészségi sportot is, mielőtt és miután versenyzett, annál is inkább, mert a versenyzés bizonyos korhatárhoz van kötve, amelyen túl a fizikum már nem bírja el a versenyzés erőfeszítéseit. De a kimondott egészségi sportoló sportjából sem hiányzik bizonyosfoku versenyzés. A tréningpályán, a teremben, a nyilvánosság nélkül üzött sportnál is van mindig versengés: a kombattáns sportoknál az ellenféllel kell küzdeni, egyéb sportoknál a saját fizikummal, melynek természetes lustaságát és puhaságát kell legyőzni.

Amikor versenysportról beszélünk, mindig gondolunk annyiban az egészségi sportra is, amennyiben az a versenyzéssel határos. A kétféle kategória felállítása tehát tisztán logikai és felállításukra azért volt szükség, hogy elhatárolhassuk a sport egészségügyi problémáit, ennek etikai és lélektani problémáitól. Az előbbivel való foglalkozás az orvosi tudomány feladata. Az utóbbi a filozófia és a pszichológia körébe vág, mert etikai és lélektani kérdések komplexumát tartalmazza.

A versenysport ezen etikai és lélektani problémái vagy túl nehezeknek és bonyolultaknak, vagy talán túl egyszerűeknek látszottak és ennek tulajdonítható, hogy a figyelem mindezeideig nem terelődött intenzívebben feléjük.

A lélektani problémát elintézettnak vették, ha valami alkalmi szónoklás vagy pohárköszöntő mellett elkiáltották a „mens sana in corpore sano” jelmondatát, tovább azonban nem firtatták a kérdést és nem merültek bele abba a problémába, hogy miért és hogyan ad ép lelket a sportolás.

Hogy az amatőr versenysport ideális, eszmei célkitűzésű, ezt is mindenki magától értetődőnek tartja, hiszen a fogalom benne van már magában az amatőr szóban. Ez a kérdés is egyszerű tehát és látszólag el van intézve.

Ha azonban meghallgatjuk az ellenvetéseket, úgy a problémák egyszerre kiszélesednek és megsokasodnak.

Az első ellenvetés mindjárt az, hogy nem is igaz az amatőr versenysport ideális eszmeisége. Hogy az emberek a való életben távolról sem azért versenyeznek, mintha valami „Legfőbb Jó”-ra való törekvés hajtaná őket, hanem számtalan más okból. Hiúságból, feltűnési viselkedből vagy talán azért, mert nem tudnak egyébként érvényesülni a társadalomban. Nem is olyan érdekmentes az amatőr versenysport, mert ha nem is hoz közvetlenül anyagi javakat, de a társadalmi érvényesülést elősegíti és így közvetve anyagilag is használ. A kiváló sportembereket a sporttársadalom támogatja, álláshoz, keresethez juttatja és az ilyen érvényesülés csábítja az amatort a versenyzésre.

A problémák íme kiszélesednek. Ha premisszának el is fogadjuk az amatőr sport ideális eszmei voltát, kérdés, hogy a való életben létezik-e ez, van-e igazi amatőr és ki az igazi amatőr? Ezek az etikai kérdések egyelőre megoldásra várnak.

De a szkeptikusok még tovább mennek és azt mondják, hogy nincs is egyáltalában eszmei, Legfőbb Jó-ra való

törekvés. Hogy a Legfőbb Jó, mint abszolútum, transzcendens dolog, tehát költői fantázia szüleménye. Egy olyan „nesze semmi, fogd meg jól”.

Igaz-e tehát, hogy az akarat-erő a versenysport következtében kifejlődik, igaz-e, hogy az így nyert akarat-erőtöbblet erkölcsi értékkel bír, nem egyoldalú, hanem differenciált, általános érvényű, lehet-e befolyása ennek az akarat-erőtöbbletnek az emberi faj haladására és kifejlődésére? Ezek a lélektani és filozófiai problémák merülnek fel a versenysport kérdéseivel kapcsolatban.

Tisztában vagyunk a felvetett problémák megoldási nehézségeivel. Ez a terep annyira járatlan, hogy az első fejszecsapások csak bizonytalanul és tapogatózva történhetnek. Ennek a munkának a keretei nem is lehetnek alkalmasak arra, hogy a felvetett problémák tökéletes megoldását várjuk tőle. Ez a munka eleget tesz hivatásának, ha a figyelmet felhívja a felvetett problémák létezésére s ha megindítja azt a folyamatot, amely e problémák fontosságának belátására, élénkebb közérdeklődésre és ezzel kapcsolatosan a fokozatos megoldásra vezet.

MÁSODIK FEJEZET.

II.

A tiszta amatőrség etikája.

Az etika a filozófiának az az ága, amely kutatja, hogy milyen értéke van az emberi cselekvésnek az erkölcsi törvény, a Legfőbb Jó szempontjából. Az etika az igazságkeresés tudománya, mely a kritika eszközével bírálja az emberi cselekvésben levő igazságot vagy hazugságot.

Az amatőr versenysport szempontjából tehát az etikai problémának ez a lényege: megvizsgálni a kritika eszközével, hogy a versenyzés, mint emberi cselekvés, gyakorlati megvalósulásában vonatkozásban van-e az erkölcsi törvénnyel, igaz-e, hogy a Legfőbb Jó-ra való törekvést tartalmazza és hogy van-e egyáltalában a való életben tiszta amatőrség?

A filozófia világában már régen eldöntött kérdés az, hogy a Legfőbb Jó itt a földön tökéletesen sohasem valósítható meg. A platóni abszolutizmus legmélyebb tökéletesítője, Kant szerint, az emberi akarat folyton-folyvást törekszik az erkölcsi törvényre, mint a Legfőbb Jó-ra. A königsbergi bölcselő szerint ez az erkölcsi törvény, amely objektíve létezik, önmagáért van. Az akarat azonban a fizikai létben sohasem találkozhatik teljességgel az erkölcsi törvénnyel. A gyakorlati ész viszont keresi

a megoldást, minélfogva az akarat és az erkölcsi törvény találkozását a végtelenbe haladással képzelel el, ami feltételezi a lélek halhatatlanságát. A lélek halhatatlansága és az Istenség létezése tehát a gyakorlati ész posztulátuma.

Ha tehát az emberi akarat, a legnagyobb bölcselők szerint, sohasem érheti el a földi életben az erkölcsi törvényt, akkor végeredményben soha semmiféle emberi cselekedet százszázalékosan erkölcsös nem lehet. A Legfőbb Jó-ra való törekvés tehát csak örök vágyódása, de egyszersmind elérhetetlen törekvése marad az embernek. A nagy emberi eszmék és ideálok után vágyódunk és törekszünk, de azokat megvalósítani a földi életben sohasem sikerül.

Az amatőrsport, mint ideális és érdekmentes törekvés, a legfőbb emberi jót kívánván szolgálni, mint emberi akarás az erkölcsi törvénnyel tökéletesen sohasem találkozhatik. Tiszta amatőrség a valóságban nincs, csak a végtelenségben, az örökkévalóságban és a halhatatlanságban valósulhatna meg, mint ahogy minden érdekmentes, nagy, ideális emberi törekvés.

Ha tehát a tiszta amatőrség fogalma csak ideális elképzelés, felmerülhet az a kérdés, hogy van-e értelme és létjogosultsága? Az eszmei, ideális célokért való küzdelemben gyakran felmerül bennünk a kétely: folytassuk-e a küzdelmet avagy hagyjuk abba, mint céltalan, irreális dolgot? A küzdelem folytatása azonban sohasem függ attól, hogy milyen mértékben találjuk az eszmei küzdelmet reálisnak, hanem belső énünktől, amely lelki diszpozíciójánál fogva diktálja nekünk a Legfőbb Jó-ra való törekvést.

A tiszta amatőrség csak ábránd s ha magunkat tiszta amatőröknek tartjuk, ez önáltatás. De semmiképp sem lehet

ebből arra következtetni, hogy a tiszta amatőrségre nem kell törekedni, mert az elérhetetlen ideál, még kevésbé arra, hogy az amatőrség helyett be kell vezetni a profesz-zionizmust. A krisztusi eszme éppen úgy nem volt sohasem megvalósítható a maga teljes egészében, mint például az újkornak „szabadság, egyenlőség, testvériség” jel-szava, de ez nem vonhat le semmit az eszme értékéből.

Az etikai igazságkeresés nem vezethet az ideálok kipusztítására, mert ideál örökké volt és örökké lesz. Ha tehát ez az igazságkeresés még olyan tragikusan végződ-nék is, mint Ibsen „Vadkacsá”-jában Werle Grégens igazságkeresése, még akkor sem szabad feladnunk a tiszta amatőrsport ideáljában való hitet.

Az amatőr versenysportban rejlő etikai tartalom vizsgálásánál lássuk tehát elsősorban, hogy a közkeletű nyelvjárás hogyan határozza meg az amatőr fogalmát.

Akik a görög világ olympiai játékeinak renaissance-án fáradoztak, lelki szemeik előtt nyilván az eredeti, ideális ógörög sportszellemet tartották, amely Ladas és Melan-komas lelki nagyságát véshette aranybetűkkel a sport-történelembe. Legfontosabb feladatuk volt tehát, hogy az amatőrsportot a professzionizmustól elhatárolják és az utóbbit az olympiai játékokból kizárják. Ezért a ver-senyszabályok sarkalatos pontja lett, hogy azt a sport-embert, aki a versenyzésért vagyoni előnyt fogad el, a versenyekből ki kell zárni és az amatőrségtől örökre meg kell fosztani.

Amatőr e szerint az, aki sportteljesítményért pénzt vagy más anyagi ellenszolgáltatást el nem fogad, viszont az, aki pénzért versenyez, az professzionista. Az anyagi dotáció, mint egyetlen ismertetőjegy szempontjából ala-kult ki tehát a versenyzők két kategóriája: az amatőr

és a professzionista. Ebbe a két kategóriába aztán belefoglaltak minden sportembert, gyakran még az oktatót is.

Annak a kutatásánál, hogy a gyakorlati versenyzés mennyiben felel meg az etikai ideálnak, ez a kategorizálás legfeljebb kiindulási pontul szolgálhat, de eredményre nem vezethet, mert merőben külső ismertetőjegyeken alapszik, holott az etikai tartalom kizárólag belső, lelki megnyilvánulás.

Az amatőrség fogalmának ez a meghatározása, amely az anyagi dotáció, mint külső ismérv szerint kategorizál, senkit sem elégíthet ki. Bizonyára mindenki érzi, hogy ez a meghatározás, eltekintve külsőséges voltától, már csak azért is teljességgel elégtelen és nem fedheti a fogalmat, mert lényegében negatív. E szerint egy nemleges körülmény állapítja meg a versenyző amatőr voltát, t. i. az a körülmény, hogy legalább külsőleg felismerhetőleg anyagi javakat nem kér és nem fogad el verseny teljesítményéért. Ez a negatív meghatározás etikai szempontból semmiképp sem mérítheti ki a tiszta amatőrség fogalmát.

E helyett a külső ismérven alapuló kategorizálás helyett a lélektan szubjektív technikai segédeszközéhez, a tipizáló lélektanhoz kell fordulnunk, hogy a típusok összevetéséből az egyéni versenyzés erkölcsi értékét megállapíthassuk.

Amint *Komis Gyula* az „*Okság és törvényszerűség a pszichológiában*” című művében kifejti, a lélektanban a lelki élet sajátosságánál fogva nem állíthatók fel exakt törvények. De az individuum sem határozható meg exakt módon, mert az egyéniség soha és sehol meg nem ismétlődő szingularitás. A pszichológia e két pólusa, vagyis a generális törvény és a szinguláris individuum között a

típus rugalmas logikai fogalma a legalkalmasabb arra, hogy a közvetítő szerepet játssza.

A tipizálás a versenyzők lelki életének káoszában segítségünkre szolgálhat, amennyiben az egyszerű formákat keresve, a típusokban nyugvó pontokat találhatunk. Ezek a típusok nem képeznek szigorúan elkülönített osztályokat, hanem — amint Kornis mondja — a változathetőségek kontinuumában csak hullámcsúcsokat jeleznek. Éppen ezért a versenyző, mint individuum, sohasem rubrikázható az itt adandó valamelyik típusba, hanem mindig több és kevesebb is, mert az egyén mindig a típusok határtalan sok keresztező pontjának tekintendő.

míg a közkeletű felfogás külső ismérvek szerint többnyire így kategorizál: *amatőr*, *professzionista* és *oktató*, addig mi inkább a versenyzők két típusát kívánjuk itt megrajzolni: a *tiszta amatőrt* és az *álamatőrt*, s ezzel szemben a professzionista és az oktató kategóriájával csak abból a célból foglalkozunk, hogy tisztázzuk a fogalmakat és megjelöljük ez utóbbiak helyzetét a sporttársadalomban.

Láttuk az első fejezetben, hogy az amatőr versenysport lényege az erkölcsi törvény akarása, a Legfőbb Jóra való törekvés. Láttuk, hogy az amatőr versenysport teljesen eszmei és ideális és hogy az, aki a magasabb ideált nem hordja magában s akiben nem ég olthatatlanul a vágy ez után a magasabb emberi ideál után, az az amatőr versenysportra képtelen. A tiszta amatőr fogalmának meghatározásánál nem mellőzhető az utalás a tiszta amatőrsport eme lényegére. A tiszta amatőr fogalmát tehát nem foglalhatjuk össze abban a nemleges megállapításban, hogy a versenyzésért anyagi javakat el nem fogad, hanem szükséges ehhez egy plusz, valami olyan

többlet, ami az amatőr versenysport lényegéből önként adódik. Ez a plusz: az erkölcsi erő!

Mindazonáltal kétségtelen, hogy az erkölcsi erő, mint a tiszta amatőrség legfőbb kritériuma, külsőleg nehezen ismerhető fel és adott esetben igen nehéz helyzetben volna az a zsűri, melynek el kellene bírálnia valamely konkrét versenyzőnél azt, hogy az a bizonyos erkölcsi erő meg van-e benne és ha igen, milyen mértékben?

Bár kétségtelen, hogy egy ilyen fokmérő felállítása a lehetetlenség körébe váгна, — mégis azt kell mondanunk, hogy etikai szempontból a tiszta amatőrség lényegét, mint pozitívumban, ebben az erkölcsi erőben kell keresnünk és csak ebben ismerhetjük fel.

Tiszta amatőr tehát az, kit a versenyzésre kizárólagosan az erkölcsi erő és a lelki nagyságra való törekvés hajt és akit a versenyzésben csak az az egyedüli szempont vezet, hogy akaraterejét a Legfőbb Jó irányában gyakorolja.

Ha a versenysport lényege az erkölcsi erő és a Legfőbb Jó-ra való törekvés, akkor milyen helyet foglal el a professzionizmus a sport-világban?

Tudjuk, hogy a háború utáni nehéz gazdasági viszonyokra való hivatkozással a legtöbb országban és így nálunk is bevezették a professzionizmust a sport számos ágában. Azt mondták, hogy a versenysport ma már olyan művészi tökélyre fejlődött, hogy kiművelése és kifejlesztése az egész embert, illetve az ember egész idejét igénybe veszi. A legtöbb sportkiválóság úgy sem szentelheti idejét más foglalkozásnak, tehát meg kell szabadítani a versenyzőt az amatőrizmus béklyóitól. Meg kell hivatalosan és nyilvánosan engedni az anyagi dotációt és az üzletszerűséget, mert ellenkező esetben álamatőrség fenyegeti a versenysportot, ami lényegében sokkal vérszedéi-

mesebb az amatőr eszmére, mint a nyílt professzionizmus.

Ennek az okoskodásnak alapvető tévedése abban rejlik, hogy a versenysport lényegét az elért sporteredményekben látja, nem pedig az erkölcsi akaratban. Aki professzionista szemszögből nézi a sportot, annak nyilván csak egy a fontos, csak egy a lényeg, t. i. az, hogy minél jobban rúgják a labdát, minél jobb technikával birkózzanak, minél jobb rekorddal atletizáljanak. A professzionista nem lát egyebet a sportban, mint tisztán és ridegen csak az eredményt és legfeljebb a technikai készséget dicséri, amelynek a segítségével az eredmény eléretett. A professzionista sportszemléletből teljességgel hiányzik az, ami a versenysport lényege: a Legfőbb Jó-ra való törekvés.

Már pedig egyetlen magasztos emberi ideál, egyetlen magasabb emberi eszme szempontjából sem volt és sohasem lesz fontos az a kérdés, hogy a világ legjobb atlétája tíz centivel magasabbat ugrott, vagy hogy a világ legjobb úszója hány perc alatt úszta meg a száz métert, vagy hogy a világ legjobb futballistája hány gólt rúgott egy félidőben. Szinte azt mondhatjuk, hogy az amatőr versenysportnak az elért sporteredmény csak másodrendű kérdése, de nem a lényege. Abban a nagyszerű lelki küzdelemben, amelyben az amatőr versenyző önmagát legyőzi, levetkőzi az összes emberi gyöngeségeket és mint igazi hős, a lelki erények heroizmusában győzedelmeskedik, az elért rekord nem lehet a főkérdés. Az idők távlatából bizonyára az a verseny emelkedik ki igazi nagy esemény gyanánt és lesz az igazi nagy cselekedet, amelyen a lehető legtöbb versenyző adta tanújelét akaraterejének és kitartásának, egyszóval lelki heroizmusának, nem

pedig az, ahol hivatásszerű felkészültséggel a legmagasabbat ugrottak vagy a leggyorsabb száz métert úszták.

A kérdés tehát a körül fordul meg, hogy mi ér többet az egyetemes, emberi nagy eszmék és ideálok szempontjából: a felfokozott testi ügyesség-e, vagy pedig a felfokozott lelki erő? Erre csak azt lehet válaszolni, hogy az utóbbi.

Ha pedig így van, ez a válasz eldöntötte azt a kérdést, hogy a professzionizmus milyen helyet foglal el a sportvilágban. A professzionista fel van mentve az amatőrség szabályai alól azért, hogy egész idejét, egész élete munkáját a testi ügyesség fejlesztésére fordíthassa. A professzionista tehát felfokozhatja testi ügyességét olyan mértékre, amelyet az amatőr sohasem érhet el. Ezzel szemben kenyérkeresetként űzi a versenyzést, nála tehát a versenyzés első sorban kenyér kér dés. Ha jó eredményt ér el, jobban fizetik, ha rossz eredményt, rosszabb anyagi helyzetbe kerül, vagy el is veszítheti állását. A professzionistát tehát minden pillanatban, egész verseny tevékenységében feltétlenül áthatja az a gondolat és az az érzés, hogy tevékenysége az anyagi helyzetének függvénye. Akit meg lehet fizetni azért, hogy jól tevékenykedik, az oda megy, ahol jobban fizetik tevékenykedését. Sőt elfajulás esetén meg lehet fizetni azért is, hogy adott esetben rosszul tevékenykedjék. A tevékenykedés és a megfizetés ezen okozati kapcsolata ellenkezik a versenysport erkölcsi ideálokra törekvő lényegével, továbbá a versenysport öncélú és önértékű természetével.

Aki figyelemmel kíséri a „profi”-sport napi eseményeit, az tisztában van azzal, hogy nem csak magasabb fizetés ígéretével „szipkázgatják” egymástól az egyesületek a sportembereket, hanem szószeros értelemben meg is

vásárolják egymástól a játékosokat, amit a professzionista nemzetközi szabályok meg is engednek.

Egyik esti lap 1930 október 3-iki számában „A szipkafront legújabb eseményei” címén megjelent rövid cikk a Ripenzia és a Bocskay futballklubok közötti emberbörzéről számol be a következőképen: „a Ripenzia már is számol azzal, hogy pl. Wetzert sokkal nehezebb lesz megszereznie Bukarestből, mint pl. Telekit Debrecenből”. A cikk különben a szokásos „szipkázásokra” céloz, amely a professzionista sportban valamelyik játékos illegitim megvásárlását jelenti, szemben a nyílt és megengedett vásárlással, amikor is az árat egyik egyesület a másik egyesületnek fizeti.

Ez az embervásár, habár csak képletes is, a lehető legmesszebbmenő módon ellenkezik az emberi méltósággal és minden etikai felfogásnak a legtisztább tagadása. Az etikai értékeknek sohasem lehet ára, azok sohasem lehetnek megvásárolhatók. Kant szerint az erkölcsiségnek méltósága (Würde) van, de ára (Preis) sohasem lehet. Ezért mondja: „Im Reiche der Zwecke hat Alles entweder einen Preis, oder eine Würde. Was einen Preis hat, an dessen Stelle kann auch etwas Anderes, als Aequivalent, gesetzt werden; was dagegen über allen Preis erhaben ist, mithin kein Aequivalent verstatet, das hat eine Würde”.

Miután a professzionista sportból éppen azok az alkotó elemek hiányoznak, (erkölcsi erő, a Legfőbb Jó-ra való törekvés) amelyekben a versenysport lényege rejlik, arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a professzionista sport tulajdonképpen nem is sport. A professzionizmus hívei természetesen ezt tagadják. Szerintük minden szellemi foglalkozásban, így pl. az ügyvédekben vagy az orvosokban is

meg van az etikai tartalom, ez azonban nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy ezeket a foglalkozásokat kereset-szerűleg üzzék.

Ez a felfogás is alapjában véve téves. Igaz ugyan és vitathatatlan, hogy a bíró, ügyvéd, orvos, tanár, politikus stb. ténykedésében elsőrendű fontosságú az etikai elem, sőt alapjában véve még testi munkát sem lehet elképzelni az erkölcsi alap teljes kiküszöbölésével. Az erkölcsi motívum mindenféle munkában, legyen az testi vagy szellemi, meg kell, hogy helyét találja, mert e nélkül a munka nélkülöznék az igazi értékét. Mégis azt kell mondanunk, hogy a lukratív foglalkozások kivétel nélkül eszközcéluak és eszköztértékűek. Az ügyvéd, az orvos stb. foglalkozása bizonyos gyakorlati célt szolgál és végeredményben nem lehet elképzelni orvost beteg nélkül, ügyvédet ügy és ügyfél nélkül, tanárt tanítvány nélkül, politikust törvényhozás és kormányzás nélkül, amennyiben élethivatásszerű foglalkozásról beszélünk. Ezeknek a foglalkozásoknak az etikai tartalom mellett a gyakorlati célja is megvan és így egész természetesnek fogja találni mindenki, hogy azokat kenyérkeresetképpen üzik.

A versenysport azonban tisztán öncélú és önértékű ténykedés. Egy cselekvési folyamat, mely az akaraterőnek az erkölcsi törvény irányában való kifejllesztését tartalmazza. A versenyfolyamat nem más, mint akaraterőtöbblet kifejlődése, amely önmagában erkölcsi érték és így önérték. Ennek a gyakorlása kenyérkeresetképpen: fogalmi képtelenség. Egészen szimplán kifejezve: *nem lehet valakinek foglalkozása és kenyere az, hogy a saját akaraterőjét az erkölcsi törvény irányában gyakorolja.* Ha tehát elfogadjuk azt a premisszát, hogy a versenysport lényege az ideális, eszmei, Legfőbb Jó-ra törekvés, a konklúzió nem is lehet

más, csak az, hogy amit profisportnak neveznek, az semmilyen vonatkozásban a sporttal nem lehet, tehát teljesen téves e fogalommal kapcsolatban a „sport” elnevezés.

A professzionista versenyzés lehet érdekes látvány — nyilván az is, hiszen az emberek tízezreit vonzza — lényegében még sem lehet semmi köze a sporthoz. Különösen szembeötlővé válik, hogy mennyire távol áll a profisport minden magasabb emberi célra való törekvéstől, ha annak gyakorlati megnyilvánulását szemléljük. Azok részére, akik a profisport sajtóirodáimat figyelemmel kísérni nem szokták, legyen szabad példaképpen idézni egyik sportújságunk 1930 június hó 6-iki számának cikkét, amely a Slávia c/a Vienna mérkőzéséről számol be:

„Svoboda most bűnhődik életében elkövetett összes faultjaiért. A tempó különben elég lanya. A Vienna szabadrúgáshoz jut, természetesen fault miatt. Putsnak már nagyon fáj a lába a sok rúgástól. Brosenbauer beleltpal Planitska arcába, hogy a stoplijának a nyoma végig ott marad. Nóvák feldühödten szalad Brosenbauerre s úgy felpofozza, hogy csak úgy csattan. A bíró mindezt látja, de közbe sem szól. Planitskát élesztgetik. Két percig áll a játék. Utána megint csak folynak a kenegetések. Most König és Gsehweidl csap össze. Gschweidl szintén nagy pofont sóz le. Ezért is csak szabadrúgás jár. Tögl és Zsenitsek boxmeccset rögtönöz. Zsenitsek földre kerül. újabb összecsapás. A kapu mögött feltöltött helyen az állóhely közönsége salak- és kőzárport zúdít a botrányosan játzókra. Egy nagy kő homlokon találja Zsenitsekét, akit levisznek az öltözőbe és a mentők csomagolják. Mellette felesége zokog, Zsenitsekét viszik a klinikára. A másik öltözőben megállapítják az orvosok, hogy

Töglnek izomrostszakadása van. Mindenki össze van rugdalva.”

A professzionista sport nem más, mint cirkusz, látványosság. Éppen annyira nincs köze a sporthoz, mint a cirkuszok és mulatóhelyek akrobatikus mutatványainak és éppen olyan távol áll a versenysport tiszta lényegétől, mint amilyen távol van a cirkuszok szelíd elefántjainak vagy idomított lovainak a produkciója.

Ezért jelentősége sem lehet több, mint a cirkusznak és nem elégít ki magasabb szükségletet, mint amely a „panem et circenses” jelszavát a római világban megszülte. Bizonyos tömegszükségletet kielégíthet, de gyönyörködtetni csak azokat fogja, akik megelégszenek a minden léleknélküli sporttechnikával és sporteredményekkel.

A nagytömegek előtt az amatőrsport igazi mélysége és eszmei célokért való küzködése csak nehezen, fokozatosan, a kultúra haladásával lesz érthetővé. Ezért a cirkusz sokáig népszerűbb és látogatottabb lesz, mint a tiszta amatőr sportverseny. Az amatőr versenyzésnek nem is célja és hivatása a közönség gyönyörködtetése, hanem kizárólag a versenyzők lelki életének fejlesztése, erősítése. Viszont a professzionista sportnak egyetlen hivatása a közönség szórakoztatása.

Meg kell azonban állapítani, hogy a professzionista színjáték érdekessége dacára sem nevezhető valódi értelemben vett sportnak és le kell szögezni, hogy a professzionista eredményeknek sem nemzeti, sem általános emberi szempontból nincs sportjelentősége. A professzionista színjáték lehet élethivatás és kenyérkereset, mert bizonyos szórakoztató eszközcélúságot tőle elvitatni nem lehet, de helyes értelemben véve nem képviselheti a nemzeti sportkultúrát.

Az amatőrsport minden eredménye szoros nexusban van a nemzeti sportkultúrával és gyökerei mélyen nyúlnak le a nemzeti talajba. Minden amatőr a széles néprétegek általánosan elterjedt sporttudásán keresztül lesz kiválóvá és a sok átlagos, közepes versenyző vállain emelkedik fel a magasba. Minden egyes amatőr sportágban a sok száz közepes sportoló egymással való küzdelme váltja ki a legtehetségesebb amatőrök eredményét, amiért is az amatőr versenysport eredményei mindig jelzik azt is, hogy milyen sportszellem és milyen technikai tudás van a széles néprétegek között elterjedve. Ezért mondhatjuk, hogy az amatőr versenysport eredményei reprezentálják a nemzet kulturális fejlettségét a sport szempontjából.

Ezzel szemben a professzionista sport terén elért eredmények nem nyúlnak széles néprétegeken keresztül a nemzeti talajba, hanem vagy teljesen individuálisak, vagy pedig a professzionista sportolók tömeges és szerencsés találkozását jelzik valamely nemzet keretén belül. Végeredményben a professzionizmus csak keveseknek a sportját és testedzését jelenti, mert hivatásos versenyző a dolog természeténél fogva aránylag mindig csak kevés lehet, míg az amatőrsportolók száma ezeket és száz ezeket meghaladhat.

Mindez természetesen nem zárja ki azt, hogy a professzionista színjátékban a nemzeti szempont ne játszhatna szerepet. Az a nagyfokú érdeklődés, amellyel a közönség széles néprétegei mindenfelé kísérik, kitűnő eszközzé teszi a nemzeti propaganda kezében a prof esszionista sportot. Ha tehát eredményei nem is fakadnak a szoros értelemben vett nemzeti sportkultúrából, nemzeti propaganda szempontjából kitűnő szolgálatokat

tehetnek és ez a körülmény nemcsak, hogy megadja a professzionizmus létjogosultságát, de nemzeti szempontból határozottan értékessé teszi.

Amit tehát a professzionista versenyzés produkál, nemzeti szempontból értékes lehet, habár az nem is sport, csak cirkuszszerű színjáték és át lehet hatva minden ízében a nemzeti szellemtől, ha nem is fakad a nemzet széles néprétegeinek sportkulturájából.

Jóllehet, nem is tekinthető a professzionista színjáték semminemű vonatkozásban sportnak, egy szempontból el kell ismerni sportjelentőségét: t. i. hogy lecsapolója, levezetője lehet az álamatőrségnek. Megadja a szelekció lehetőségét és így erkölcsileg az a fontossága van, hogy a nyílt professzionizmus bevezetése folytán senki sem kényszerül magát amatőrnek hazudni, hanem nyíltan és becsületesen szint vallhat. Ez az egyetlen, de jelentőségteljes szolgálat, amit a professzionizmus az amatőrsportnak tesz, sportszempontból is megadja létjogosultságát. Sporttá azonban még ez a hasznos tulajdonsága sem teszi. Legfeljebb azt lehetne mondani, hogy ez az egyetlen vonatkozás, laza reláció, amelybe a professzionizmus a „Legfőbb Jó”-ra törekvő, tehát valódi értelemben vett versenysporttal kerülhet.

A professzionista eszerint nem sportember! Mind ez természetesen legkevésbé sem jelent lekicsinylést, avagy lenézést. A professzionista amellet, hogy nem sportember, egyénileg kitűnő, derék férfi lehet, aki megérdemli a tiszteletet és a megbecsülést. Sőt kivételesen élhet benne a Legfőbb Jó-ra való törekvés is. Amit azonban foglalkozásként gyakorol, azt helytelenül nevezték sportnak. Éppen ezért a sportemberek kategóriái közé sem volna sorolható és hogy mi mégis mint ilyen kategóriát tár-

gyaltuk, ennek oka csak az volt, hogy a közfelfogás ide sorolja őket is.

A professzionista versenyző csak külső, anyagi ismérvek szempontjából képezhet sportoló kategóriát, de a belső, etikai tartalom szempontjából nem tekinthető annak. Ezért nem is tipizálható, mint a versenysport egyik alakja, s nem állítható sem szembe, sem párhuzamba etikai szempontból az amatőrrel. *A tiszta amatőr ellentétes típusa nem a professzionista, hanem az álamatőr.*

A tiszta amatőr fogalmát, láttuk, nem az a negatívum adja meg, hogy működéséért pénzt el nem fogad, hanem egy plusz: az a lelki adottság, melynél fogva tiszta erkölcsi ideálokért, a Legfőbb Jó-ért küzdeni tud. Következésképpen ennek nem az a típusu sportember az ellentéte, aki sportműködéséért pénzt fogad el, hanem az, aki magasabb emberi ideálokért küzdeni képtelen.

Az *álamatőr* lelki világát bizonyos alacsonyosság jellemzi, amely képtelenné teszi őt arra, hogy erkölcsi értékekért időt, fáradságot és küzdelmet áldozzon. Erre a magaslatra lelki szegénységénél fogva felemelkedni nem tud. Hiányzik belőle az erkölcsi erő. Egyszóval, erkölcstelen és ezért a legnagyobb ellentéte a tiszta amatőrnek.

De nemcsak a legnagyobb ellentéte, hanem a legerősebb és legveszedelmesebb ellensége is az amatőr-eszmének és magának az amatőr-sportnak. A professzionista, aki magát szelektálva nyíltan bevallja, hogy a sport erkölcsi ideáljaihoz semmi köze, tulajdonképpen használ a tiszta amatőr-sportnak, mert útját vágja az álamatőrség terjedésének. Az álamatőr az amatőr-sporthoz ragaszkodik, magát abba beleerőszakolja, azon élösködik, annak belsejét kikezdi és az amatőr-sport erkölcsi értékeit prostituálni igyekszik.

Mindezt az amatőrség erkölcsi mázába burkolja és ez teszi az álamatőrt igazán veszedelmessé. Elejtett szavakban, cinikus kézlegyintésekben, jelentős mosolyban, burkolt kétértelmű kijelentésekben és más ezer apróságban megnyilatkozva, mérget ültet az ifjabbak fogékony lelkébe, különösen, ha beérkezett „primadonna” csinálja.

Mert a primadonna elnevezés szorosan ráillik az alamatőrre. A köztudat nem szokott ok nélkül epitheton ornánsokkal dobálózni. Az álamatőr lelkivilága: a nőies férfi lelkivilága. Ez a típus minden korok osztatlan megvetésének volt a tárgya, míg a férfias lelkű nőt az emberek mindig nagy tisztelettel csodálták. Az akaraterő, kitartás és küzdőképesség mindig mint igazi férfias tulajdonságok szerepeltek, ezzel szemben, ha a nő ilyen képességeket mutatott, azt mondták róla, hogy „férfias lelkű”. Ebből a contrario folyik, hogy ezen képességek hiánya esetén „nőies férfivel” állunk szemben. Már most láttuk, hogy az akaraterőnek az erkölcsi törvény irányában való kifejlődése és az ezzel kapcsolatos lelki küzdelem képezi az amatőrversenysport lényegét. Látni fogjuk továbbá, hogy az akaraterő kifejlődésének a legheterogénebb akadályai és gátlásai vannak, melyeknek leküzdése nemcsak igazi férfias pszichét, hanem erős, férfias idegrendszert is igényel. Ezért a versenysport száz-százalékosan férfidolog és a „nőies lelkű” férfi részére sohasem lesz lényegében megközelíthető.

Előfordul e mellett, hogy testi adottságánál fogva komoly versenyeredményeket ér el olyan férfi is, akiből ezek a férfias lelki adottságok hiányoznak. Ezekből lesznek a primadonnák, akik valójában álamatőrök. Az amatőrsportban elért sikereik és eredményeik különös helyzetbe hozzák őket. Rövidesen egész lényüket lefoglalja saját

nagyságuk tudata. Mert nem igazi, belső szükségből fakadó és a nagy emberi ideákért küzdő erkölcsi erőnek köszönhetik eredményeiket, — azoknak egészen más jelentőséget tulajdonítanak, mint a tiszta amatőr.

Állandó rettegésben élnek, hogy eredményeiket nem tudják fenntartani és hogy jöhet valaki, esetleg egy fiatalabb, aki kiszorítja Őket helyükből. Efemer dicsőségüknek a fiataloktól való féltése az a lelki tulajdonságuk, amiért legtalálébban vonatkoztatják rájuk a primadonna jelzőt.

Az igazi amatőr lelki világát sohasem tudja annyira betölteni az elért eredmények tudata, mint az álamatőrét. A tiszta amatőr, erkölcsi erejénél fogva, mindig megnyugszik az elért eredmény relatív voltában, mint egy legfelsőbb bírói döntésben és ez a megnyugvás adja meg a tiszta amatőr lelki egyensúlyát és lelki nagyságát. Ezzel szemben az álamatőr sohasem tud belenyugodni abba, hogy jönnie kell egy ifjabb generációnak, amely őt túlszárnyalja és háttérbe szorítja. Ezen erkölcsi megnyugvás hiányában görcsösen ragaszkodik elért eredményeihez, ugyanúgy, mint ahogy az öregedő primadonna görcsösen ragaszkodik a szerepeihez és semmiképpen sem akarja helyét a fiatalabbaknak átadni.

Ezért féltékeny és irigy minden álamatőr. A tehetségesebb fiatalokat teljes erejével igyekszik elnyomni és visszaszorítani. Ha pedig ez nem sikerül, goromba, kötekedő, indokolatlanul lekicsinyel másokat és ideges, egészen a hisztériáig.

A hiúságnak és az önteltségnek soha más téren eddig nem ismert mértéke lép fel az álamatőrben. Büszkeségük nem büszkeség, hanem arrogancia. Következésképpen a legkisebb sikertelenség, de akár a legnagyobb balsiker is,

nem a szerénységet váltja ki belőlük, hanem valami teljesen indokolatlan gőgöt.

Az álamatőr nem igazi tudással és nem valódi sport-szerű eszközökkel, hanem fölényeskedéssel és gőggel akar nyerni. Utazik arra, hogy belső gyávaságát eltakarva, nyomasztó fölényt gyakoroljon az ellenfélre. Ezért versenyzésének külső megjelenése a gőgös biztonság és fölény, de igazi belső jellege a gyávaság. Mert az álamatőr lelke mélyén mindig fél az ellenféltől, dacára, hogy azt semmibe sem veszi, lebecsüli. Ez a félelem indítja arra, hogy lehetőleg kerülje a versenyen kívüli, barátságos mérkőzést, nehogy kiismerjék. Ezért soha sem jut eszébe, hogy tényleg oktassa, tanítsa a fiatalabbakat, és ha tesz is valami megjegyzést a fiatalok sportjára, ennek sohasem az oktatás a célja, hanem a fölényeskedés és hogy megmutassa az ő szupremáciáját. Ezzel szemben a tiszta amatőr sohasem rejti véka alá tudományát, az ő tudása az egész világe. A tiszta amatőr sohasem félti eredményeit, tisztában lévén azzal, hogy nem az elért eredmények nagysága, hanem azoknak lelki relativitása jelenti az igazi sportértéket. Ez a tudat kizárja a féltékenység és az irigység érzeteit.

A felfokozott és külsőségekben rejlő hiúság, önszeretet és Én-érzékenység jellemzi az álamatőrt. míg a tiszta, amatőr hiúsága kimerül abban a büszkeségben, mely őt eltölti annak a tudatában, hogy testét és lelkét meg-edzve, küzdőképességének teljes erejével becsületesen harcolt és kiharcolta a tőle elérhető legmagasabb eredményt, addig az álamatőr hiúsága merő külsőségekben rejlik.

Rendkívül szereti, hogy sokat és csakis róla írjanak és beszéljenek. Minden eszközt és minden alkalmat meg-

ragad, hogy saját sporteredményeit és sportnagyságát reklamírozza. Ezzel szemben a tiszta amatőrt szemérem-érzete mindig visszatartja az ízléstelen önreklámtól.

Az álamatőr szeret a társaság központja lenni, szereti, ha mindig és mindenki csak őt dicséri és ha csak az ő személye van előtérben. Azonnal ideges és ingerült lesz azonban, mihelyt mást dicsérnek és ilyenkor indokolatlanul lebecsmérli azokat, akikről azt képzei, hogy az ő dicsőségét esetleg elhomályosítják.

Az álamatőr sohasem érti meg az erkölcsi törvényt, mert ahhoz nincsen köze. Az álamatőr hazug és hazugsága a legerkölcstelenebb, mert betölti az egész lelki világát. Az álamatőr a legnagyobb hazugságot hordja önmagában, de nem önmagát ámitja, ami még megbocsátható volna, hanem hazugságának teljes tudatában elárulja az erkölcsi elvet. Ugyanakkor, amidőn a tiszta amatőr-sport kebelébe tartozónak vallja magát és úgy tesz, mintha a legtisztább emberi ideálokért küzdene, lelke mélyén az erkölcsi törvényen, a Legfőbb Jó-n és általában minden emberi ideálon röhög és a pénzt is csak akkor és azért nem fogadja el, mikor és amiért fél, hogy megtudják és megfosztják az amatőrségétől, amelyben tetszeleg önmagának.

Az álamatőr olyan, mint a titkos prostituált, aki nyíltan nem meri bevallani, hogy az erkölcsi törvények ellenére él, de titokban pénzért osztogatja szerelmét.

Az álamatőrség tehát a legnagyobb veszedelme és a legfertőzőbb betegsége az amatőr-sportnak. Küzdeni kell ellene, mert ez a küzdelem az erkölcsi ideálokért harcoló amatőr-sport létérdeke, küzdeni kell ellene, mert ez a küzdelem maga is a magasabb emberi ideálokért való harcot képezi. Küzdeni kell ellene kifelé, tehát azokkal

szemben, akiknél szimptomáit megerősödni látjuk, de küzdeni kell ellene önmagunkban is, mint saját magunk legnagyobb ellenségével.

Mert mindnyájunkban meg van a hajlam a jóra, éppen úgy, mint a rosszra, a lehetőség a gyávaságra, mint a hősiességre. Mindnyájunkban meg van a csirája az akarakterötöbbletnek éppen úgy, mint a hisztériának és mindnyájan hajlamosak vagyunk az álamatőrségre, mint ahogy él bennünk a tiszta amatőrség ideálja is. Le kell szögeznünk ezért, hogy távolról sem volt célunk itt egyeseket persziflálni, vagy a gúny céltáblájává tenni. A legnagyobb félreértés volna azt gondolni, hogy amikor az álamatőr típusát megrajzoltuk, a sportélet szereplőinek valamelyikét például vettük volna. Csak a típus állott előttünk, mint tisztán elméleti elképzelés. S mint ahogy elméletileg, tipizálva képzeltük el a tiszta ideális amatőr alakját, ugyanúgy elméletileg állítottuk oda az álamatőrt. Törekedni az előbbire, küzdeni az utóbbi ellen, ez az amatőr versenysport egyik feladata, mert enélkül nem felelhet meg ideális öncéluságának és nem képviselheti ideális önértékét.

A legsajátosabb és éppen azért a legnehezebben meghatározható helyzetet a sporttársadalomban a *sport-
oktató* foglalja el.

A közkeletű nyelvjárás gyakran nevezi a hivatásos oktatókat professzionistáknak. Ez az elnevezés azonban amellet, hogy a sportoktatókra egyáltalában nem hízalgő, alapjában véve téves.

Láttuk, hogy a professzionistának a foglalkozása, bár igen tiszteletreméltó lehet, de mégsem tekinthető sportnak és így a professzionista nem sportember. Viszont annál több közük van a sporthoz az oktatóknak, mert

hiszen ők vannak hivatva kiképezni és nevelni az ideális, tiszta amatőr generációt.

Míg a professzionista pénzért áll ki a porondra és pénzért mutogatja versenyképességét, testi ügyességét, tehát anyagi ellenszolgáltatásért versenyez, addig az oktató élethivatásul nem a versenyzést választotta, hanem az oktatást: sportolókat és pedig jórészt amatőr sportolókat nevel.

Kéznevelő tehát e két élethivatás különbözősége, úgy, hogy a kettőnek a professzionista név alatt való összefoglalása a legnagyobb fogalmi zavarra mutat. Mindenesetre helyesen tennék az oktatók, ha ezt az elnevezést, mint gyűjtő fogalmat magukra nézve visszautasítanák.

Helyesen ítélve, az oktató mindenképpen közelebb áll az amatőrhez, mint a professzionistához. A helyes és igazi sportoktatás lényegét nem egyedül a technikai, hanem egyúttal a lelki nevelésben látjuk. Mindkettő egyformán lényeges alkateleme a sportoktatásnak, sőt a versenysport szemszögéből nézve éppen a lelki nevelés a sportoktatás lényege, a technikai nevelés pedig az eszköze.

Ebből folyik, hogy a sportoktató magában kell, hogy foglalja, mintegy az énjében benne kell, hogy legyen a tiszta amatőr énje is, mert enélkül még csak meg sem értené az amatőr versenysport lényegét és a tiszta amatőrőség ideálját. Csak olyasmit tudunk tanítani, 'amit magunk is tudunk és csak olyan érzelmeket tudunk előhívni másokban, amilyen érzelmek bennünk is megvannak. A jó oktató tehát nemcsak jó szakember, elsőrangú pszichiáter kell, hogy legyen, hanem benne kell, hogy éljen a tiszta amatőrversport erkölce és idealizmusa. Kell, hogy lelkében tápláljon egy magasabb emberi érzést, a Legfőbb Jó-ra való törekvést.

A sportoktató lelki világa fel kell, hogy ölelje az összes lehetőségeket, tehát a tiszta amatőrség ideáljának lehetőségét is. Kell, hogy ismerje a Legfőbb Jó-ra való törekvést, de ismernie kell az álamatőr szkepticizmusát és cinikus lelkivilágát is, hogy disztíngválni tudjon és el tudja választani a tanítvány lelkében azt, ami kiveendő és ami fejlesztendő. Ismernie kell az akaraterő kifejlődésének akadályait és az elhárítás módjait, ami természetesen csak úgy lehetséges, ha meg van benne mind a kettőre a hajlandóság.

Egyszóval az ideális sportoktatónak egyesítenie kell magában az összes sporttulajdonságokat, amelyek között természetesen a legértékesebb a tiszta amatőr ideálmusa, ami az oktatót az amatőrhez viszi közel. Viszont semmi sincs a sportoktatóban, ami közös volna a professzionistával. A sportoktató sokkal magasabban áll etikai szempontból, semhogy anyagi ellenszolgáltatásért versenyezne és ott, ahol ez alól a szabály alól kivétel van, nem sportoktatóval, hanem professzionistával állunk szemben, aki mellékesen oktathat ugyan, de ideális, jó oktató sohasem lehet, mert hiányzik belőle az amatőr szellem.

A sportoktató és a professzionista csak egy közös vonást visel és pedig azt, hogy élethivatásként foglalkozik mindkettő a sporttal. Ezért szokták a sportemberek e két kategóriáját összetéveszteni. Ez a két összevágó tulajdonság azonban nem lényegbeli, mert itt a hangsúly nem a sporton, hanem a versenyzésen van. Tisztán látjuk ezt mindjárt, ha figyelembe vesszük, hogy az oktatókon kívül mások is vannak, akik élethivatásként foglalkoznak a sporttal, még sem jut soha senkinek eszébe, hogy professzionistának nyilvánítsa őket. Így pl.

az a magasrangú állami tisztviselő, aki beosztásánál fogva egész életén át a testnevelés kérdésével foglalkozik, vagy pedig az újságíró, aki sportlapot szerkeszt, ír, vagy kiad, az a művész, aki a sportot ábrázolja, nem tekintetnek professzionistáknak, mert, habár életüket a sportnak szentelik, semmi vonatkozásban sincsenek a pénzért való versenyzéssel.

Ennek alapján megállapíthatjuk, hogy a sportoktató is csak akkor professzionista, ha anyagi ellenszolgáltatásért versenyez, amely esetben viszont valódi értelemben véve nem sportoktató.

Mivel a sportoktató inkább az amatőrrel van fogalmi rokonságban, felmerülhet az a kérdés, hogy miért nem versenyezhet az amatőr versenyeken. Ennek a kérdésnek az elbírálása éppen olyan gyakorlati kérdés, mint magának a professzionizmus fogalmának az elbírálása.

A nemzetközi versenyszabályok az amatórség fogalmát akként határozzák meg, hogy amatőr az, aki pénzért soha sem versenyzett. Ehhez a meghatározáshoz fűződik egy másik kritérium és pedig az, hogy: „aki pénzért sohasem tanított”. Amiként az első meghatározás nem kimerítő, mert negatívumból áll és csak szükségszerű, éppen úgy nem kimerítő, illetőleg csak szükségszerű a második is. Láttuk, hogy aki pénzt nem fogad el a versenyzésért, az magában véve még nem tiszta amatőr, hanem a tiszta amatórség fogalmához még egy plusz is szükséges. Ennek a plusznak a körülírása azonban gyakorlatilag lehetetlen. Éppen olyan gyakorlati lehetetlenség volna az oktatóknak az amatőr versenyekre való bocsátása.

A sportoktatók részvétele az amatőrversenyen fogalmilag ugyan nem látszik abszolút lehetetlennek, mert az oktató az amatőrhez áll közelebb a sport etikai oldalát

tekintve. *Fogalmilag csak az képtelenség, hogy profesz-zionisták és amatőrök együtt versenyeznek, miután az amatőr tevékenysége sport, a „proli”-é pedig nem.* Mindazonáltal gyakorlati szempontból az oktatók versenyzése az amatőrversenyeken lehetetlen azért, mert az oktató hivatásszerűleg foglalkozván a sport technikai részével, ezáltal olyan nagy előnye van az amatőrrel szemben, hogy igazságos mértékkel mérve, az általa produkált teljesítmény nem érhet fel az amatőrtevékenységgel értékben. Csakis ezért és nem professzionista voltánál fogva kellett az oktatót az amatőr versenyzésből kizárni.

A sportoktató tehát közelebb áll az amatőrhez, mint a professzionistához, mert a Legfőbb Jó-ra törekvő amatőrszellem hiányában munkája nem lehet teljes, míg a professzionista tevékenysége a maga nemében megfelelő és kielégítő lehet akkor is, ha lényegében nélkülözi a Legfőbb Jó-ra való törekvést.

Természetesen mindez csupán a foglalkozási ágra, mint kategóriára vonatkozik. A professzionistát és az oktatót az egyéni lelki élet szempontjából nem tipizáltuk, csak külső ismérvek szerint osztályoztuk az amatőrrel, mint kategóriával szemben. Ennélfogva, ha azt mondjuk, hogy a jó oktató fogalma megköveteli a Legfőbb Jó-ra törekvést, mint az amatőrszellem elengedhetetlen kritériumát, úgy ezzel még nem állítottuk azt, hogy ez minden oktatóban meg is van. A professzionistáról pedig távolról sem akarjuk azt mondani, hogy kivételesen se lehetne meg benne a Legfőbb Jó-ra való törekvés. A professzionistát éppen úgy, mint az amatőrt, lélektani alapon számtalan típusra lehetne bontani és ezekben a típusokban feltétlenül akadna olyan is, amely át van hatva az erkölcsi erőtől, de a professzionista tipizálása nem tartó-

zik ennek a munkának a keretébe, mert a professzionista akkor sem sportember, ha él benne a Legfőbb Jó-ra való törekvés, miután a professzionista versenyzés cirkusz és nem sport. Az oktató pedig nem versenyző és így alakjának lélektani tipizálása nem lehet tárgya a versenysportra vonatkozó etikai kutatásainknak.

Az amatőr, a professzionista és az oktató külső ismérvek szerint meghatározott három kategóriája közül csak az amatőré az, amely a versenysportban rejlő etikai tartalom mérlegelésénél kiindulási és kutatási alapul szolgálhat. Ezét állítottuk fel az amatőr két absztrahált típusát: a tiszta amatőrt és az álamatőrt. Ezek szorosabb értelemben vett lélektani típusok, tipikai hullámcsucok, amelyek, mint szélsőséges ellentétek állnak egymással szemben. A gyakorlati élet amatőr versenyzője mindig ott van valahol e két típus kereszteződésében. Ezért ráknézve ez a két típus a fontos és erre a két típusra mindegyre vissza fogunk térni a versenysport etikai és lélektani problémáinak további boncolgatásánál.

Ebben a két típusban rejlő tulajdonságok megnyilvánulása az a mérték, mellyel a gyakorlati versenyzés erkölcsi tartalmát megmérhetjük. *Minél közelebb jut a versenyző a tiszta amatőr típusához, annál inkább megközelelti az etikai értelemben vett tiszta amatőrség fogalmát. Minél inkább hajlik a fent megrajzolt álamatőr típusa felé, annál inkább hiányzik versenyzéséből az etikai tartalom, ami pedig a versenysport igazi lényege.*

HARMADIK FEJEZET.

III.

Az akaratfolyamat és az „akaraterő” lélektani elemzése.

Arra, hogy miért nem foglalkoznak a pszichológusok az akaratfolyamat kérdéseivel a versenysporttal kapcsolatosan, kétféle magyarázatot lehet felhozni. Az egyik az, hogy a lelki élet finom elméjű tudósai nem fordítanak megfelelő figyelmet a versenysportra, illetve nem ismerik fel annak lényegbeli sajátosságait. A sportot legfeljebb egészségi eszköznek tekintik és a versenysportot, mint ilyenent többnyire elítélik, mert csak túlzott testiséget és durvaságot látnak benne, amely mellett a lélek üresen marad és az agy begyepesedik.

Ezért a finom, tudós elme irtózik a versenysport gondolatától. Pedig a versenysport, belső lényegét tekintve, nagyszerű színtere a lelkifolyamatok harcának. A versenyzés maga már nem is annyira fizikai, mint inkább pszichikai erőkifejtés, magának az akaraterőnek a leg-hatalmasabb próbája és az összes lelki tevékenységek agglomerációja. A pszichikai folyamatok megfigyelésére talán még jobb alkalom nyílik itt, mint a laboratóriumokban vagy az íróasztal mellett, ahol végre is csak a laboratóriumi vagy szobalevegőben született lelki folyamatok

mérhető meg és szedhető a törvényszerűség rendjébe. Ezért sápadt és vértelen a legtöbb tudományos pszichológia. A nehézség a mi tárgykörünk szempontjából abban van, hogy akik a pszichológiával elméletileg foglalkoznak, azok oly messze állnak a versenysporttól, hogy annak lelki folyamatait nem ismerhetik fel, viszont a versenyzők, mint a gyakorlati élet emberei, nem igen vehetnek időt és fáradságot maguknak a versenysport lélektani folyamatainak tanulmányozására és leírására. Ezért ritka a versenysport és a pszichológia találkozása.

A másik magyarázat magában a pszichológiában rejlik. A lélektan, mint tudomány, minden érdekessége mellett is mostoha gyermek a tudományok között, még mindig gyermekcipőben jár és tudományos voltát úgy a filozófiával, mint a természettudományokkal foglalkozók sok tekintetben kétségbe vonják. Csak körülbelül egy félszázad óta izmosodott külön saját elvű és módszerű tudományá.

A lélektani folyamatok között is legkevésbé az akaraterő kérdése izgatta az elméket. A lelki folyamatok között felsorolják az akaratot is, mint a tudatfolyamatok egyikét, de legfeljebb addig mennek, hogy magyarázzák az akarat keletkezését és mibenlétét, de azzal a kérdéssel, hogy mi az akaraterő és hogyan fejleszhető, nem foglalkoznak.

Felállították a pszichológiában az akarat keletkezésének a törvényét, hol indeterminista, hol determinista alapon és egy évszázadon keresztül azt a kérdést csépelelték, hogy szabad-e az akarat vagy sem. Nem vették észre, hogy csak szavakon nyargalnak és hogy az egész kérdés csupán attól függ, hogy melyik oldaláról nézzük. Az egyik oldaláról nézve szabad, a másik oldaláról nézve pedig merőben determinálva van.

Ez a meddő vita, melynek során ad infinitum halmozták pro és contra az érveket, elterelte a pszichológusok figyelmét a kérdés lényegéről: az akaratfejlesztés lehetőségéről.

Talán ezért van neveltetésünkben a fősúly az értelem kifejlesztésén. Az iskolai kiképzésünk ismeretek felhalmozásából, az „agy bebútorozásából” áll. A nemes érzelmek kifejlesztése is játszik némi szerepet az edukációnkban, mert hiszen gyermekkorunktól kezdve élesztik bennünk a vallásosság, a hazafiság érzelmeit. De az akarat-erő fejlesztése a legújabb időkig mintha teljesen hiányzott volna az európai ember pedagógiai rendszeréből. Az iskolában szerepel a történelem, a földrajz, a matematika, stb. mint tantárgy, vannak istentiszteletek és hazafias ünnepélyek, de igen kevés vonatkozásban szerepel az akarat-erő önálló nevelése.

Ennek az a folyamánya, hogy az életnek legfeljebb jó szakembereket ad az iskola, akik emellett még esetleg általános műveltséggel is bírnak, valláserkölcsei és hazafias érzelmeikben sincs hiba, de az akaraterejük nincs „kiképezve” és ezért összeroppannak a legkisebb gátlás vagy rázkódtatás alatt.

Az „általános műveltség” túltengése különösen háború előtt volt szembeötlő. Hozzá tartozott a jó társaságbeli ember fogalmához. Divat volt, melynek hódolni kellett és a szerencsétlen ifjú a legkülönbözőbb dolgokkal tömte tele a fejét, amiket megemésztetni nem tudott. Az „általános műveltség” bajnokai valósággal lenézték azt, aki nem tudta idézni Wilde Oszkár százötven aforizmáját, avagy nem tudta, hogy mi az a kubista festészet. Hogy mindez merő külsőség és divat volt csupán, minden lelki tartalom nélkül, azt nem is kell túlságosan bizonygatni,

A hosszúhajú és zseniális „kis sakálok” kora letűnt, a háború szele elfújta őket. Újabb nemzedék nőtt fel, amely már nem ismeri ezt az „általános műveltség” utáni beteges kapaszkodást. E tekintetben mintha egy kicsit kijózanodtunk volna. A szakműveltség mind többet és többet igényel az egyéntől, úgy hogy hovatovább teljesen betölti az egyén életét. Az ifjúság szabad idejét a kétes értékű „általános műveltség” helyett inkább a sportnak szenteli.

Emiatt viszont a tudós elmék aggodalomba esnek, mert féltik az ifjúságot az értelem dekadenciájától. Ez az aggodalom alaptalan. A helyesen értelmezett amatőr versenysport az akaraterő kifejlődésének az egyik legjelentősebb forrása és így nem maradhat annak gyakorlása közben a lélek üresen s nem kell az agy begyepesedéséről tartani. A versenysport tudatállapotunk akarati részének kifejlődését szolgálja, miért is a legszorosabb nexusban van az értelmi és érzelmi lelki folyamatok fejlesztésével.

Az akarat a lelki élet összefoglaló, összetartó és irányító eleme; az érzelmek és a gondolatok az akarat irányítása híján szétforgácsolódnak. Az akarat ereje nélkül a lelki élet olyan, mint a hajó kormány nélkül a háborgó tengeren. Ha tehát okszerűen bizonyítani tudjuk azt, hogy a versenysport az akaraterő kifejlődésének egyik legtokéletesebb forrása, úgy igazoltuk azt is, hogy a versenysport nem durva testiség és nem üres, lélektelen hetvenkedés, hanem a lelki folyamatok evolúciójának pompás színtere.

Mielőtt az akaraterő kifejlődését a versenysportban részletesen tárgyalnók, egy kis kitérést kell, hogy tegyünk. Meg kell vizsgálnunk a tudományos lélektan álláspontját az akaratnak a lelki életben való szerepéről, az akarat

elemeiről és az akaratfolyamatok törvényszerűségéről. Meg kell vizsgálnunk a lélektan mai álláspontját abban a kérdésben, hogy van-e akaraterő és ha van, miben áll és mi által fejleszthető? Csak ennek megvizsgálása után, a következő fejezetben vizsgáljuk az akaraterő viszonyát a versenysporthoz.

Nélkülözhetetlennek gondoltuk ennek a tisztán elméleti pszichológiával foglalkozó fejezetnek a közbevetését, nemcsak azért, mert a következő fejezet megértéséhez szükséges, hanem azért is, mert úgy véljük, hogy a versenysporttal foglalkozókat a probléma általános szempontból is érdekelni fogja. Minden versenyző pszichológus bizonyos mértékben és így nyilván kell, hogy érdekelje a tudományos lélektan felfogása az akaratról és az akaraterőről, mint olyan lelki folyamatokról, amelyeket évekre menő versenyzései hosszú során állandóan gyakorol.

A pszichológusok a tudatállapotot általában három részre szokták bontani: értelmi, érzelmi és akaratilag. A lélektan az értelmi és érzelmi elemekkel kezdetől fogva behatóan foglalkozott, de annak felkutatására és megállapítására, hogy mi az akaratfolyamat, csak legújabbban terelődött a figyelem, minthogy a pszichológiának tényleg egyik legnehezebb feladata annak leírása, hogy mit élünk át akkor, amikor akarunk.

A közfelfogásban a legtévesebb képzetek uralkodnak az akarat mibenléte felől. Sokan azt hiszik, hogy az akarat valami önálló, egységes lelki erő, valami szubsztancia, amit úgy készen kap az ember. Ezzel a tévhitel később foglalkozunk. Mások ismét a mozgás, illetve cselekvés képzetébe helyezik az akaratot, ami szintén fogalmi zavarra mutat.

A tudományos pszichológia viszont sokáig az akarat-

nak a gondolkodással és az érzellemmel való azonosságát állította. E szerint a felfogás szerint a tudatállapot csak kétféle lelki folyamatból áll: értelmi és érzelmi folyamatból s az akarat ezektől nem különálló, hanem ezekhez tartozó, ezekben benne lévő lelki élmény. Vizsgáljuk meg sorra ezeket a felfogásokat a tudományos lélektan legújabb szemszögéből.

Az akarat és a mozgás összefügghet, de nem feltétlenül függ össze és mindenesetre két teljesen önálló tényező. Mozdulás van tudat és akarat nélkül is. Keresztbetett lábak mellett a térdünkre alkalmazott ütés (térdreflex) alsó lábszárunknak olyan természetű, lendülő mozgását eredményezi, amely teljesen független az akaratunktól. Ez a mozdulat minden akarat és tudat nélküli fiziológiai folyamat, amelyhez a pszichének semmi köze sincsen. Itt tehát mozgás van, akarat nélkül.

Viszont az akarat nem mindig jelent mozgást vagy cselekvést. Mindenekelőtt megtörhet a cselekvésre irányuló akarat már azelőtt, mielőtt eredményt érne el és így létezését semmi külsőleg felismerhető fizikai megnyilvánulás nem tanúsítja. Az akarat megvan, de a cselekmény, illetve mozgás létrehozása elháríthatatlan akadályba ütközik. „Ki akarom nyitni az ajtót, de nem lehet, mert be van zárva”. Az akarat fennforog, a cselekmény nem jöhetett létre. Az akarat fogalma tehát világosan elválasztható a külsőleg felismerhető fizikai mozgás vagy cselekvés fogalmától. Bár külsőleg nem nyilvánul meg, az öntudat mégis felismeri, mint tisztán belső, pszichikai folyamatot. Az akarat mozgás, illetve cselekvés képzetébe való helyezésének egyik fő oka talán az volt, hogy a gyermek első akarata tényleg mozgásban nyilvánul. Továbbá, hogy a legtöbb esetben az akarat tényleg kül-

sőleg felismerhető mozgásra, illetve cselekvésre irányul. De irányulhat az akarat valaminek a nem tevésére is, amely esetben külsőleg felismerhető mozgás vagy cselekvés szintén nem létesül. Például elhatározom, hogy nem megyek többet kocsmába és nem iszom több alkoholt. Ebben az esetben valami nemleges körülményt akarok és az akaratom abban az esetben diadalmaskodik, ha a cselekmény elmarad.

Az akarat tehát nem mozgás és nem cselekvés, hanem az utóbbi okozatként követi az előbbit. Az akarat a cselekvéstől független, önálló lelki folyamat, ha eredményes, okozhat valamely cselekvést, valaminek tevését vagy abbahagyását, de végeredményében ezektől az eredményektől függetlenül is létezik.

Amiként az akarat nem azonos a mozgással, illetve cselekvéssel, éppen úgy nem azonosítható az érzelmi vagy értelmi lelki folyamattal sem.

Wundt Vilmos, a tudományos lélektan egyik alapvetője, az akaratfolyamatokat az indulatokhoz, tehát az érzelmi folyamatokhoz sorolja. Szerinte nem különleges lelki elem az akarat, hanem az érzelmi folyamatok közé tartozik. Az akaratfolyamatok és az indulatok között jellemző különbség csak az akaratí tevékenység végső stádiumát közvetlenül megelőző és azt kísérő folyamatban van. Ha ez a kísérő folyamat elmarad, úgy nincs egyéb, csak pusztá indulat. Indulat nélkül való, pusztán értelmi mérlegelésből fakadó akarat, *Wundt* szerint, egyáltalában nem létezik.

Viszont az akaratí folyamatok a közönséges indulatoktól jellegzetes lefolyásukban különböznek. Ezek a tevékenységérzelmek, amelyek az akaratí tünetmennyeknél megegyező módon ismétlődnek. Ilyenek az izgatottság,

megfeszülés és az ezekkel kapcsolatos érdeklődés, majd az azt kísérő megoldás, azaz a kielégülés érzelme.

Az akarat cselekmények Wundt szerint kétfélék, ösztönszerűek és önkényesek. Ha egyetlen egy indítékuk van, amely az indulatot és a cselekvést előkészíti, akkor az akaratfolyamat ösztönszerű. Ha többféle, egymással küzdő ézelemindítékból keletkező cselekvés jön létre, akkor önkényes akaratfolyamatról beszélünk. Ezek a komplex akarat cselekmények. Az ilyen komplex akarat azonban nem mindig cselekvésben nyilvánul, illetve nem testmozdulatokban, hanem a tudati folyamatok lefolyásában okoz változásokat. Ezek belső akarat tevékenységek, amelyek figyelmünk megfeszítésében és gondolkodásunk irányításában nyilvánulnak meg. Maga az appercepció (figyelem) sem egyéb, mint akarat tevékenység.

Végeredményben tehát, Wundt szerint, az érzelmek és az akarat folyamatok olyan lelki tartalmak, amelyek egymástól csupán jellegzetes lefolyásukban különböznek, de lényegükben nem tartalmaznak különleges elemeket. Az akarat folyamat bármilyen sajátos is, ez a sajátosság nem nyugszik különleges képzeti vagy érzelmi elemeken, hanem csupán azon a módon, amelyen meg nyilvánul.

Az akaratnak az indulattal vagy érzelmi folyamattal való azonosítása téves. *Komis Gyula* „*A lelki élet*” című munkájában megvilágítja, hogy törekedni, akarni más, mint gyönyört vagy fájdalmat érezni. Az ézelem magában véve az Én-nek mintegy nyugvó állapota, a törekvés ellenben az Én-ből kiinduló erő kifejtés.

Egyébként *Wundt* is koncedálja, hogy az akarat folyamatok a közönséges indulatoktól különböznek, bár

ezt a különbséget Wundt csak az akaratfolyamatok végső lefolyásában látja. Szerinte az akarat olyan indulatfolyamat, amely izgatottsággal és megfeszüléssel kezdődik és kielégüléssel végződik. Véleményünk szerint azonban ez a szabály vagy törvény sem az akaratfolyamat kezdetére, sem a végződésére vonatkozólag kritika nélkül el nem fogadható. Kielégülést az akarat önmagában nem hoz, hanem esetleg az akarat által létrehozott cselekmény. Az akaratot megelőző izgatottság és megfeszülés pedig nem maga az akarat, hanem az akarat motívuma és mint ilyen az akarat okát képezi.

Mások az akarást ismét a gondolkozásból származtatják le, illetve azzal azonosítják. Eszerint a felfogás szerint az akarás semmi egyéb, mint erős érzelmektől kísért gondolkozás, valami jövőbeli élmény komplexum uralkodó képzete. Ez a tévedés nyilván onnan származik, hogy a célképzetet megfontolás útján választjuk s miután a cél az egyik legfontosabb szerepet játsza az akarat kialakulásában, a cél kiválasztását azonosítják az akarral.

Az akarás azonban nem áll egyszerűen abból — mondja *Kornis* — hogy az alany valami tárgyat észrevesz; viszont egy tárgynak észrevétele, képzelése vagy gondolása még nem jelenti az akarást. Ilyen módon minden lelki jelenség azonosítható volna egymással.

Az akaratnak az értelmi és érzelmi lelkifolyamatokkal való téves azonosítása főleg arra a lelki sajátosságunkra vezethető vissza, hogy gondolkozásunk, érzelmünk és akaratunk nincsenek a lelki életben izolálva, hanem válhatatlan egységet alkotnak. Ebben az egységben azonban vagy a gondolati vagy az érzelmi, vagy az akarat mozzanat van felismerhetőleg előtérben és eszerint nevezük el tudatállapotunkat.

Komis szerint a lelki jelenségek oszthatatlanok szemben a fizikaiakkal, amelyek elemekre bonthatók. Az akaratfolyamatokat felbonthatjuk ugyan szubtilis elemekre, ezen elemek igen nagy számát leírhatjuk, de ezek összege még sem az illető akaratfolyamat.

Éppen ezért a lélektani törvények egészen mások, mint a fizika törvényei. A fizikában exakt törvények állíthatók fel, a lélektanban soha sem. Ha azt mondjuk,, hogy a víz null foknál megfagy, úgy ez exakt fizikai törvény, amely alól kivétel nincs és null foknál a megfagyás állapota a vízre vonatkozólag kivétel nélkül mindig bekövetkezik. A lelki életben csak post fest a lehet törvényszerűségekre következtetni, de akkor sem olyan exakt módon, mint a fizikában.

Az akaratfolyamat törvényeiről tehát csak ilyen értelemben beszélhetünk. A kauzalitás elve itt is érvényesül, mert ez az ész posztulátuma. Az emberi elme semmit sem tud elképzelni ok nélkül és a lelki életben is keresi az okságot, mert e nélkül az egész lelkiállapotunk úgy tünne fel, mint valami értelmetlen zűrzavar. A pszichikai okság azonban lényegesen különbözik a fizikai okságtól. A fizikában egyenlő oknak, egyenlő feltételek mellett, egyenlő az okozata. A pszichikai okságnál ez sohasem mondható, mert minden lélektani jelenség valami újat tartalmaz, ami az előbbiektől nemcsak mennyiségileg, hanem minőségileg is különbözik.

A lelki elemek, *Komis* szerint, miután atomok módjára el nem választhatók, nem önállóan hatnak egymásra, és nem így alkotnak kauzális összefüggést, hanem mint az egységes tudat változatai. A lélektani kauzalitás abban áll, hogy minden lelki folyamat egy másiktól van meghatározva, belsőleg mindig ettől indul ki.

Ha már most azt vizsgáljuk, hogy az akaratfolyamat milyen viszonyban, vonatkozásban áll tudatállapotunk másik részével: az érzelmi és értelmi folyamatokkal, arra a konklúzióra jutunk, hogy az akarat különböző értelmi és érzelmi lelki folyamatok, mint pszichikai okok egymásra való hatásának eredménye. Az értelem és érzelem, mint motívum, döntő szerepet játszik az akarat kialakulásában, de ezért az akarat azzal mégsem azonosítható. *Az akaratú aktus, mint ilyen, a maga közvetlen adottságában más lelki élménnyel nem azonosítható, sajátos lelki élmény.* Kornis szerint, valamely élményt akkor minősíthetünk akarásnak, ha önmegfigyelésünk előtt két lényeges mozzanat állapítható meg: először egy jövőendő viselkedésnek a jelen időpontban való gondolati anticipációja, vagyis a célképzet, mint tárgyi mozzanat; másodsor ennek a jövő viselkedésnek a jelen időpontban az „Én” által való állítása, melyet az „Én akarok” aktusában élünk át, vagyis az aktuális mozzanat, a tevékenység élménye. Az akaratú aktusban mindig benne van az Én-centrum aktív állásfoglalása.

Az Én-nek ez az aktív állásfoglalása és a célképzet különbözteti meg az akaratot a többi lelkifolyamatoktól. Ezért a gondolat és az érzelem legfeljebb indító oka — amint mondani szokták — motívuma lehet az akaratnak, de nem azonos azzal. Motívum, akarat és cselekmény egymást szorosan követik, de határozottan és világosan megkülönböztethetők egymástól, mint öletnyilvánulásunk különféle fázisai.

Más kérdés az, hogy a motívumoknak döntő szerepe van az akarat kialakulásában. A pszichológusok általában az akaratot a motívumok és a velünk született diszpozíciók eredőjének szokták tekinteni. Némely felfogás szerint

a diszpozíció sem más, mint alapvető motívum akarunk kialakulásában. *Komis* „*A lelki élet*” című munkájában a motívumot elhatárolja az akarás okaitól. Szerinte a motívum a ratio fogalmának felel meg, míg az ok a causa értelmét fedi. A motívum, *Komis* szerint, gondolat-tartalom, mely viselkedésünkkel szemben bizonyos követelménnyel lép fel. Tulajdonképpen az akarati aktus gondolati alapja, logikai támasztéka a motívum.

Ennélfogva a motívum viszonya az akarati aktushoz más, mint az ok viszonya. Az akarás okai olyan valóságos tényezők, melyeknek bizonyos időpontban való jelenléte meghatározza az akarást, mint reális lelki folyamatot. Ilyen okok a velünk született diszpozíció, szokás, hajlam, érzéki benyomás, érzelem, vágy, ösztön, stb.

Komis szerint tehát nem a motívumok, mint gondolattartalmak fejtenek ki hatást az akarati aktus kialakulásánál, hanem az akarati okok. Hozzáfűzi ehhez még azt, hogy *valamely motívumnak a gondolása az akarás reális okává válhat*, vagyis a causa természetét öltheti magára.

A ratio és causa, mint az akarat kialakulásának indító elemei, rendkívül mély és finom megkülönböztetés. Az egyszerűség és könnyen kezelhetőség szempontjából azonban mégsem követjük ezt a disztinkciót és az összes indító elemeket, amelyek az akarat kialakulását előidézik, motívumoknak fogjuk nevezni, előre bocsátva, hogy a motívum szót nemcsak a ratio, hanem a causa értelmében is használjuk.

Ha már most azokat a pszichikai motívumokat vizsgáljuk, amelyből a komplex akarat iránya származik, arra a megállapításra jutunk, hogy ezek a motívumok nemcsak érzelmi vagy indulati elemekből adódnak, mint

ahogy Wundt állítja, hanem értelmi elemekből is. Az értelmi és érzelmi elemek a tudatállapotunkban úgy össze-vissza vannak szövődve, hogy nem választhatók el egymástól fizikai atomok módjára és már ezért sem lehet azt mondani, hogy az akarat kizárólag érzelmi motívumok eredője. Ezek a lelki folyamatok állandó aktivitásban vannak és nem kapcsolható ki egyik vagy másik a pszichéből olyan módon, miként pl. három elektromos áram közül tetszés szerint kikapcsolhatjuk egyiket vagy a másikat.

Mindazonáltal ahogy világosan felismerjük, hogy van akarat és hogy tudatállapotunk adott pillanatában az akaratelem van a tudatfolyamat előterében, éppen úgy felismerhetjük azt is, hogy az értelmi és érzelmi motívumok közül melyik van túlsúlyban, illetve, hogy az értelmi és érzelmi motívumok közül melyik van inkább a tudat előterében.

Bár az értelem és az érzelem elemei a lelkifolyamatban annyira össze vannak szövődve egymással, hogy néha felismerésük nehézségbe ütközik, a fenti értelemben mégis beszélhetünk külön értelmi és külön érzelmi motívumokról. Tipikus érzelmi motívumok azok, melyek ösztönökből és szokásokból származnak, viszont a meditáció, a megfontolás, az elhatározás, mint értelmi motívumok szerepelnek. Pl. ha elhatározom, hogy többet nem dohányzom, ez az elhatározás mérlegelés és megfontolás lévén, tisztán értelmi motívumot alkot. Ezzel szemben, mikor a dohányzás megszokott ideje beáll, az érzelmi motívumok igyekeznek előtérbe nyomulni, a szokás hatalma folytán kifejlődött hiányérzés, mint erős motívum hullámszik bennem és gyöngíti a megfontolás értelmi motívumát. Ha az érzelmi motívumok az

erősebbek, akaratom a dohányzásra fog irányulni és bekövetkezik a cselekmény. Ha azonban a megfontolás értelmi motívumai erősebbek lesznek, mint az érzelmi motívumok, akkor elmarad a dohányzás. Ez utóbbi esetben akaratom irányát csak az értelmi motívumok adják meg, mert az érzelmi motívumok mind a dohányzás felé irányítják az akaratomat, míg a dohányzás mellőzésére irányuló akarat motívumai között mást, mint a tiszta értelmet, felfedezni nem lehet. A ratio causává vált. A tisztán értelmi motívumok többnyire akkor bírnak fontossággal, amikor az akarat valaminek a nem tevésére irányul. Így pl. az a rezolúció, hogy valamely rossz szokásunkkal felhagyunk, mert azt károsnak tartjuk, tisztán értelmi motívum. Ezeknek az értelmi motívumoknak is van ereje, mert hiszen látunk az életben számtalan példát arra, hogy az emberek lemondanak olyan káros élvezetekről, amelyek, mint szokások, mélyen gyökeresnek a pszichében.

Az érzelmi motívumoknak itt éppen csak gátló szerepük van, amennyiben a szokás vagy az ösztön az asszociált érzelmeket nagy erővel sorakoztatja fel az értelmi motívumok ellen, de az értelmi motívum mégis képes győzedelmeskedni fölöttük. Sőt módjában van az értelmi motívumnak a legerősebb dinamikájú indulatbeli motívumok megfékezése is. Bizonyára minden ember életében előfordul olyan indulatfolyamat, amely mint motívum, akarátát arra irányítja, hogy embertársát megüsse. A megfontolás értelmi motívuma mindannyiszor le kell, hogy győzze az indulat motívumát és sokszor a már felemelt kéz hanyatlik le az értelmi motívum diadalmas előnyomulása következtében.

El kell ismerni tehát az értelmi motívumok erejét

az akarat kialakulásában. A nagyvárosi élet idegölő rohanásában reggeltől estig egyebet sem teszünk, mint értelmi motívumainkat visszük győzelemre ösztönös és szokásbeli érzelmi motívumaink fölött. Az utcán, a villamoson, a sorbaállásnál, a hivatás gyakorlása közben, ügyfelekkel, kollégákkal, felettesekkel szemben, felkeléstől lefekvésig kell, hogy győzedelmeskedjék az értelmi motívum, mert enélkül a társas élet lehetetlenné válnék.

Maga az az elhatározás, hogy akarni fogok, vagyis az akarat akarása, igen jelentős értelmi motívum. Az akaratra való gondolás, mint motívum, az akarás reális okává válik.

Kétségtelen ezzel szemben azonban, hogy az igazi nagy cselekedetekhez szükséges nagy akarat dinamikai erejét a tisztán értelmi motívumok megadni nem tudják. A legfontosabb ösztönök, mint az életösztön és az általa kiváltott halálfélelem, továbbá az élettani ingerek, melyek elsőrendű szükségleteinket diktálják, erősebbek bármely értelmi motívumnál, mert az ember őstermészetében rejlenek. Bármilyen messze jutottunk is el a neandervölgyi embertől, az ősi ösztönökből fakadó indulatok jelentékeny részét ma sem áll módunkban tiszta értelmi motívumokkal ellensúlyozni.

Az értelemnek szerencsére módjában áll az érzelmek arzenáljában válogatni és kikeresni azt az érzelmet vagy indulatot, amelyre éppen szüksége van, mint motívumra, abban a harcban, amelyben egy másik, neki nem tetsző érzelmi motívumot kell legyőznie. Egyszóval az értelem felhasználhatja az érzelmi motívumok egy bizonyos mennyiségét és minőségét arra a célra, hogy más érzelmi motívumokat megsemmisítsen.

Ki ne ismerné azt a tényt, hogy megerőltető mené-

teles után, midőn a gyalogos katona a kimerültségtől és a fájdalomtól már félig eszméletlenül támolyog előre, amikor a fáradtság és a fásultság ösztönszerű motívumai már csaknem győzedelmeskednek a kötelességtudás értelmi motívumán, a váratlanul felharsanó katonazene hangjaira egyszerre megváltozik az előbbi sivár kép, a szemek felragyognak, a lábizmok rugékonysága visszatér s a menetelő csapat olyan többlet teljesítésére lesz képes, amire egyébként képtelen lett volna. Ebben az esetben is az történik, hogy a már-már összeomló akaratot a felharsanó zene hangjaira előtóduló érzelmi motívumok megerősítik és diadalra segítik.

Mindenki előtt ismeretes, hogy lelkesítő szavak, de főleg a bátorság példája a harcban olyan érzelmi motívumokat válthatnak ki, amelyek alkalmasak arra, hogy a legerősebb ösztönmotívumot, a halálfélelmet legyőzzék.

A mártíromság, vagyis az életnek eszmei ideálért, valamely szent meggyőződésért való önkéntes feláldozása, az akaratérő legnagyobb produktuma. Az életösztön vagy amint Schopenhauer mondja „az élet igenlése”, nem más, mint a faj parancsa, amely már nem is az egyénben, hanem a fajban gyökerezik. Ennek az ösztönnek, mint érzelmi motívumnak a legyőzése valamely eszméért vagy ideálért, a legnagyobb hősiesség. Erre a hősiességre pusztán a megfontolás értelmi motívuma elegendő erőt nem szolgáltathat. Ehhez fanatizmus kell, ami nem jelent mást, mint bizonyos érzelmi motívumoknak oly mértékű elhatalmasodását, amely képessé teszi az egyént arra is, hogy az eszme szeretetért az élettől megváljék.

Ez a fanatizmus, mint érzelmi motívum, természetesen nem hasonlítható az indulat motívumához. Az indulat motívuma csak szalmaláng motívum, csak hirtelen,

dinamikus kilendülését eredményezheti az akaratnak, de rövid lefolyása után nyomban visszaesik, maga után vonva az akarat hanyatlását. A fanatizmus érzelmi motívumai ezzel szemben visszanyúlnak a messze múltba és a tudat végtelen láncolatába. Nem máról-holnapra, hanem lassan, apránként, állandóan visszatérve és fokozatosan erősödve szövök át ezek a motívumok az egész tudattartalmat, bele viszik magukat lassanként a tudat minden részébe, legelrejtettebb zugába is és így az idők során olyan dinamikai erőre tesznek szert, amely képes a legnagyobb fokú akaraterő kifejtésére is.

Nem az indulatok ssalmalángja erősíti tehát az akaratot, hanem a fanatizmus lassú tüze. Fanatikus érzelmi motívumokra van tehát szükségünk ahhoz, hogy akaratunkat nagyra növelhessük. A fanatizmus azonban nem születik vele az emberrel. Vagy mások nevelik bele az emberbe vagy saját magunk fejlesztjük ki önmagunkban. Az a lelkifolyamat, melynek során bizonyos érzelmi motívumokat tudatosan kifejlesztünk magunkban, felfokozva azokat egészen a fanatizmusig, tulajdonképpen értelmi folyamat és így végeredményben ezek az értelem által felhasznált érzelmi motívumok is értelmiek, mert hiszen létezésüket, hatóerejüket adott esetben az értelemnek köszönhetik.

Az erkölcsi motívumokat sem lehet tisztán érzelmi motívumoknak nevezni. Az, amit közönséges nyelven erkölcsi érzésnek neveznek, nem annyira velünk születik, mint inkább nevelésünk és kritikái, értelmi funkciónk szüleménye. Azt, hogy mi jó és mi rossz, mérlegeljük. A helyes kiválogatása és a helytelenről való megkülönböztetése nem lehet mentes értelmünk funkciójától. Az emberben meg van a jóra törekvés veleszületett érzelme,

de hogy mi a jó, szép és igazságos, azt mégis az értelem kritikája határozza meg.

Látjuk tehát, hogy azon motívumok, melyek akaratumk irányát megszabják és akaratumk tulajdonképpeni indítékai, nemcsak érzelmiek, hanem értelmiek is olyanképpen, hogy mindegyikben vannak értelmi és érzelmi elemek is. Mégis úgy látjuk, hogy egyes motívumokban az érzelmi, más motívumokban ismét az értelmi elemek vannak túlsúlyban. Ilyen értelemben különböztetünk meg érzelmi és értelmi motívumokat, mint az akarat lelki indítékait.

Az akaraterő evolúciója szempontjából azok a motívumok fejlesztik az akaraterőt, amelyeket a megfontolás, a meditáció, a mérlegelés, szóval — habár érzelmi elemek felhasználásával — de az értelem hoz létre. Ezeket az akaraterőfejlesztő motívumokat röviden *akaratfejlesztő motívumoknak* fogjuk nevezni. Azokat a motívumokat pedig, amelyeket az értelem ellenére kedvezőtlen diszpozíciókból, ősi ösztönökből avagy rossz szokásokból származó indulatok, hajlamok és érzelmek szülnék, tekintettel arra, hogy az akaraterő kifejlődését akadályozzák, röviden *akaratgató motívumoknak* nevezzük.

Minden komplex akaratnál az akarat megszületését ezeknek a motívumoknak a küzdelme előzi meg. Olyan esetben, mikor az akaratfejlesztő motívumok győzedelmeskednek az akaratgató motívumok felett, azt szokták mondani, hogy az akaraterő győzött.

Az akarat tehát nem valami önálló lelkiező vagy szubsztancia. Tulajdonképpen nem az akaratnak van ereje, hanem a motívumoknak. Nem egyik akarat áll szemben a másikkal a komplex akaratnál, hanem ellentétes motívumok, melyek közül egyesek felülkerekednek, mások

alul maradnak s a motívumok e harcának csupán eredménye az akarat, amely mint eredő csak egy, illetve egyirányú lehet.

Az akaraterő tehát lényegében az a lelki képesség, melylyel az akaratfejlesztő motívumokat győzelemre segítjük az akaratgátló motívumok felett. Az akaraterő fejlesztése pedig ezen lelki képességünk erősítése.

Az akaraterőt tetterőnek és lelkierőnek is szokták nevezni. A tetterő kifejezés azért nem teljes, mert — amint fentebb láttuk — az akaraterő nemcsak tettekben nyilvánulhat, hanem nemtevéásban vagy valaminek az eltűrésében, elszenvedésében is. A lelki erő kifejezés viszont túlságosan tág meghatározás. Nem mutatja ennek az erőnek, mint lelki képességnek az akaratfolyamattal való szoros összefüggését. Emellett a lélekre, mint független szubsztanciára utalva, másféle értelmezésre is okot szolgáltatathat. Az akaraterő tehát, bár könnyen azt a téves felfogást kelti bennünk, mintha az akarat önálló erő lenne, mégis a legmegfelelőbb kifejezés. Jobb híján el kell, hogy fogadjuk és használjuk, de előre bocsátjuk, hogy rajta nem az akarat önálló erejét, hanem azt a képességét értjük, hogy komplex akaratunk kialakulásában akaratfejlesztő motívumainkat az akaratgátló motívumok felett diadalra tudjuk segíteni.

Ilyen értelemben beszélünk akaraterőről és ilyen értelemben állítjuk, hogy az akaraterő nevelhető és fejleszhető.

Payot Gyula, a jeles francia pszichológus és pedagógus „*Az akarat nevelése*” című munkájában kétféle alapon képzei el az akaraterő kifejlesztését. Az egyik alap az érzelmek segítségül hívása, a másik pedig az állandó gyakorlás, melynek folytán bizonyos irányú cselekvésünk szokássá válik.

Hogy miként kell az érzelmek segítségével az akaratot kifejleszteni, arra vonatkozólag Payot a következő elveket állítja fel:

1. Ha valamely, az akaratunk irányára nézve kedvező érzelem lép a tudatba, úgy azt meg kell őrizni, rá kell irányítani a figyelmet, lehetőleg növelni kell azt.
2. Ha valamely kedvezőtlen érzelem tör be a tudatunkba, meg kell akadályozni, hogy figyelmünk feléje forduljon, ha pedig már megerősödött ez az érzelem, úgy kritika alá kell vonni azon képzeteket, melyektől az érzelem függ, sőt magát az érzelem tárgyát is.
3. Ha valamely, az akaratunk irányára nézve kedvező érzelem hiányzik a tudatunkból, úgy azt a képzettársítással igyekezni kell felébreszteni olyképpen, hogy meg kell vizsgálni, hogy milyen képzetekkel kapcsolatosan szokott ez az érzelem fellépni és a figyelmet ezekre a képzetekre kell irányítani.

A másik akaratfejlesztési alap, Payot szerint, az állandó gyakorlás és cselekvés. Lassanként gyülemlik fel bennünk tevékenységünk, cselekvésünk, szokások alakjában. Semmi sem vész el nyomtalanul lelki életünkben. A természet nagyon pontos számtartó. Látszólag a legjelentéktelenebb cselekvéseink is, bármilyen ritkán ismétljük azokat, hetek, hónapok, évek multán hatalmas tömeget tesznek ki, mely a szerves emlékezetbe kitörölhetetlen szokások alakjában van bevésve. Csodálatosan hathatós lesz a sokszor ismételt lassú cselekvés. Bár az első lépés megtétele keserves, ismétlése már kevesebb bajjal jár. Az első lépésnél terhes cselekvés, lassanként mint szükséglet lép fel és míg kezdetben nyilvánvalóan kellemetlen volt, most már az lesz kellemetlen, ha nem kell többé teljesíteni. A gyakran és huzamosan ismételt cselekedet tehát észrevétlenül szokássá válik. Ezért van az

apró erőfeszítéseknek olyan nagy fontossága, mert egy sem vész el belőlük, mindegyik hozzájárul a maga hányadrészével a szokások alakításához és mindegyik könnyebbé teszi a következő cselekvést.

Elengedhetetlen tehát, hogy gondolkozásunkat állandó cselekvésekkel kapcsoljuk össze, mert csakis cselekvés hozhat szokásokat létre, sőt amennyiben a cselekvés akarásunknak kifelé való nyilvánítása, becsületünket köti le, erősíti elhatározásunkat, még pedig már önmagában is, de azáltal is, hogy segítségül hívja a közvélemény hatalmát, azon felül jutalmul férfias és igaz örömeket szerez.

Akarat nevelése tehát állhatatos jó szokások nélkül lehetetlen. E nélkül erőfeszítéseinket mindig újból kellene kezdeni. Csak a szokások teszik lehetővé, hogy győzelmeinket megszilárdítsuk és előre haladjunk. Ezeket a szokásokat egyedül a cselekvés képes megteremteni.

Payot itt ismertetett módszere az akarat-erő kifejlesztésére kétségtelenül tartalmaz mély igazságokat. Az érzelmi motívumok segítségül hívása értelmünk útján kipróbált és bevált pedagógiai eszköz az akarat-erő kifejlesztésére. Lényegében azonban nem egyéb, mint az önszugesztio módszer és ugyanazok a hiányosságai, fogyatékosságai, mint az önszugesztio eszközének.

Payot lényegében azt mondja, hogy ha valamely irányban erősíteni akarsz az akaratodat, (az akarat akarása: érzelmi motívum), szuggeráld magadba azokat az érzéseket, melyek a kívánt akaratnak motívumai lehetnek. Igen ám, csak hogy az önszugesztio már magában véve akarat-erőt tételez fel és mint nevelési eszköznek ez a főfogyatékossága. Akik az önszugesztio-t tanácsolják a gyenge akaratú embernek, olyan pszichiáterek és olyan

pedagógusok, mint amilyen orvos az, aki betegének egyszerűen azt tanácsolja, hogy gyógyuljon meg.

Csak akkor tudom magam szuggerálni és csak akkor tudom a szükséges érzelmi motívumokat segítségül hívni, ha meg van ehhez már a kellő akaraterőm, ha tudom akarni az akarást. Egyszóval, ha meg van a dinamikai erő, akkor lehet azt önszugesztióval tovább fejleszteni, lehet érzelmi motívumokkal alátámasztani és irányítani, de *ha dinamikai erő nincsen, az önszugesztió nem segíthet, mert hiszen a probléma éppen abban áll, hogy a dinamikai folyamat elindíttassék.* Az önszugesztió, mint nevelési módszer, az akaratnevelés magasabb iskolája és alsóbbrendű kiképzést tételez fel, mint alapot, amelyre építeni lehet. Éppen ezért sokkal reálisabb és célravezetőbb a másik módszer, amit Payot ajánl, a gyakori, állandóan visszatérő, apró cselekvés, mely később szokássá válik.

Ennek a módszernek is meg van a nagy lélektani jelentősége és olyan értelemben véve, mint Payot elgondolta, tökéletes is. Payot előtt ugyanis az akaratnak kizárólag egy irányban való nevelése állott: a munkára nevelés. Az akaratnak meghatározott irányba való fejlesztése, tényleg csak az állandóan visszatérő mindennapi, apró cselekvések által lehetséges. Ilyen módon a munkát annyira meg lehet szokni, hogy lassanként nemcsak szokássá, hanem valóságos belső szükségletté lesz. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azonban, hogy éppen az apró, mindennapi cselekedetek megkezdéséhez hiányzik az akaraterő és így a kezdő, lendítő motívumok erejének hiányában ez a tanács is illuzórikus marad. Akiben meg van az akaraterő arra, hogy elkezdje a szokásra vezető, apró, mindennapi cselekedeteket, az már akaraterős ember, minélfogva ez a nevelési módszer is feltételez egy

már elvégzett alsóbb akaratit iskolát, amelyre építeni lehet.

Sajnos ezt az elemi iskolát nem végezzük el. Az akarat akarását nem tanítják meg nekünk sem az elemi, sem a középiskolában. A tanuló a félelem hatása alatt, többé-kevésbé jól elvégzi a feladatokat, amíg a tanári felügyelet Damokles-kardja lebeg felette, de mihelyt letette az érettségét és magára marad a nagy szabadságával, megszűnik működni a tanári kényszer motívuma. Így egyszerre lendítő és irányító erő nélkül marad, mert az akarat önálló akarását nem tanulta meg.

A Payot-féle módszernek egyébként az is a hibája, hogy kizárólag egy irányban — a munka irányában — akarja az akaratot fejleszteni. Feltéve, hogy ez sikerülne módszerével, akkor sem érnék el vele az igazi célt. Ha sikerülne előállítani olyan embertípust, amely fanatikusa volna a munkának, ezzel még nem neveltünk általános érvényű akarakterővel bíró embert. Az ilyen munkagép vagy könyvmoly akarata görcsösen irányulna a munkára, de minden más életvonatkozásban emellett olyan gyenge maradna, hogy akaratát elfújná a legelső szellő.

Az akarat munkára való nevelése helyes és szükséges, bár véleményünk szerint az élet kényszerítő motívuma erre ráneveli az embert előbb vagy utóbb. Mindenesetre jobb ezt megelőzni! Végeredményben azonban a munka nem célja az életnek, hanem csak eszköze. Az a munka, amit csak az akarakterő segítségével tudunk elvégezni, csupán mindennapi, sablonos munka lesz. A nagy és örökértékű szellemi alkotásokat nem ilyen munka hozza létre, hanem olyan, amely önmagától, belső szükségéből ered, minden kényszerítő motívum nélkül.

A tudós, a művész, a filozófus akarakterőkifejlődése

teljesen individuális folyamat és általános pedagógiai elvek szerint nem rubrikázható. A velükszületett hajlam, a bennük élő erkölcsi erő, a Legfőbb Jó-ra való törekvés készíti a szellemi élet kiválóságait a nagy és értékes alkotásokra. Akaraterejük a munkájukkal járó apperpcio és rendszeres, logikus gondolkozás irányában nem annyira a külső behatás, a nevelés, mint inkább a velükszületett, belső lendítő erő folytán fejlődik ki. Az alkotó zseni munkája pedig éppen nem az apró cselekvésekkel nevelt szokások eredménye, hanem azt isteni adomány jellegű, ritka tüneményszámba menő dinamikus akaratereő szüli.

Az akaratereő nevelése, mint pedagógiai probléma, nem a szellemi élet kiválóságai vagy az alkotó zseni, hanem a nagy tömegek, széles néprétegek problémája. Nem a kiválasztottaknak, hanem az átlagembereknek, nem a keveseknek, hanem az emberek milliónak van szüksége az akaratnevelés iskolájára.

Ebből a szempontból nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, hogy Payot könyve is csak egy motívum a sok millió között. Igaz, hogy annak, aki elolvassa, igen tartós és erős motívum lesz, de végül mégis kiszorítják tudatunkból egyéb motívumok, melyek helyébe tódulnak. Az erkölcsi prédikációkat, még ha megszívleljük is, — pedig sokszor nem szívleljük meg, — hamar elfelejtjük és az akarat vezető motívum nélkül megint pusztán marad, vadon össze-vissza növe s nincsen semmi, ami lendületet és irányt adjon fejlődésének.

Az akaratereő nevelésének, rendszeres kifejlesztésének a fentiekből kifolyólag leginkább olyasmi lehet forrása és alapja:

1. aminek őrzése minden kényszer nélkül, kedvtelésből, passzióból vagy hajlamból fakad;

2. ami huzamosan, éveken keresztül, szakadatlanul visszatérve, apró cselekvésekben szolgáltatja azokat a fejlesztő motívumokat, melyek az akaratot erősítik;

3. nemcsak egy irányban, hanem heterogén módon, általános érvényű, differenciált akaraterőt fejleszt, szokássá nevelve bennük az akarat akarását és a gátló motívumok elleni küzdelmet;

4. végül át van hatva az erkölcsi erő, a Legfőbb Jó-ra való törekvés érzelmi, illetve értelmi motívumának hatalmas lendítő erejétől.

Ilyen nevelési módszer a tiszta amatőr versenysport kultiválása! Hogy milyen módon lesz a versenysport az akaraterő kifejlődésének forrása, ennek tárgyalása a következő fejezet feladata.

NEGYEDIK FEJEZET.

IV.

Az akaraterő kifejlődése a versenysportban.

Fejlődés vagy evolúció alatt közönséges értelemben a javulást, a tökéletesedést, az előremenést szoktuk érteni, mert a haladást nem tudományos, hanem szubjektív, emberi érték szempontjából ítéljük meg. Hogy a fejlődés három mozzanatból áll és pedig felfelémenésből, kulminációból és visszamenésből, azt nem szívesen ismerjük el. Az elmúlás, a visszafelé fejlődés az emberi lélekre nézve a legszomorúbb és legvigasztalanabb elgondolás. Csak Schopenhauer tudta a „halál” kérdését olyan filozófiai magaslatból tárgyalni, hogy annak olvasása nemcsak megnyugtató, hanem egyenesen felemelő.

A saját lelki életünk a mi egész kozmikus világunk és ebben a kis kozmikus világban csak az érdekel, ami felfelé tör. Hogy a másokban, a nagy kozmikus világban, a fejlődés nemcsak előmenetelből, nemcsak tökéletesedésből, hanem visszaesésből, megsemmisülésből is áll, ezt nem szívesen vesszük tudomásul és ha lehet, elfordítjuk róla tekintetünket.

Pedig a fejlődés éppen annyira mutatja a felfelé, mint a lefelé való haladást. Metafizikai szempontból a haladás

a homogénből a heterogénbe, a határozatlanból a határozottba, az össze nem tartozóból az egységesbe való átmenetből áll. Ezt követi a visszafejlődés, ami mindennek az ellenkező folyamata. Minden haladásban benne van az előmenetel, a kulmináció és a visszafejlődés is. (Spencer Herbert: „A haladás törvénye és oka.”)

Természettudományi szempontból a fejlődés alapja a létért való küzdelem. Ez a küzdelem eredményezi a kiválogatódást olyképpen, hogy a gyengék elhullanak és azok az élőlények kerülnek ki győztesen, amelyeknek egyéni tulajdonságai a megélhetést könnyebbé teszik. Ezek a tulajdonságok részben szerettek, részben átöröklöttek. Az ezek segítségével történő kiválasztódás tökéletesíti az utódokat.

Haladás, fejlődés, evolúció lélektani értelemben is hasonló folyamat. De a lelki élet természetének sajátága itt is érvényesül, tudniillik, hogy a haladás tekintetében sem lehet a pszichológiában olyan exakt törvényeket felállítani, mint pl. a természettudományokban.

A lelki élet egy állandóan változó, folytonosan haladó, fejlődő, soha meg nem álló kontinuitás. Biztosítja ezt a lelki élet aktív természete, melynek eredményeként képzetek, érzelmek, gondolatok és akarati elemek megszakítás nélkül asszociálódnak és reprodukálódnak, — hol a tudat küszöbe alá süllyednek, hol a tudat küszöbe fölé emelkednek és az appercepció fókusza felé közelednek vagy onnan távolodnak.

A lelki életben is van olyan értelmű fejlődés, hogy az ember gyermekkorától a felnőtt korig lelkileg differenciáltabbá válik és emellett lelki élete egységesebb is lesz, mert mindinkább a központi vezetés, az önuralom és a fegyelmezettség jellegét ölti magára (Pauler Ákos). Ezzel

szemben az öreg kor visszafejlődést jelent, mert az örege-
dással párhuzamosan lelkiéletünk leegyszerűsödik és a
heterogénből ismét homogén felé esik vissza, ami mellett
az egységes vezetés, az önuralom és a fegyelmezettség
is vérszít erejéből.

Minket azonban itt, amikor az akaraterő kifejlődését
akarjuk a versenysportban kimutatni, a fejlődés koz-
mikus szempontja, vagyis a fejlődési stádium három
foka nem érdekel. Csupán a felfelé való lendülés az, ami
a versenysporttal közvetlenül kapcsolatos. Az akaraterő
haladása a határozatlanból a határozottba, az össze
nem tartozóbból az egységesbe, ez az a folyamat, ami az
akaraterő kifejlődését a mi szemünkben jelenti.

Ezt a fejlődést mutatja a lelki élet átalakulása az
ősembertől a huszadik század emberéig. Az ősember
akarata alig lehetett több, mint az az egyszerű akarás,
amit a legfontosabb elsőrendű szükségletek motívumai
szültek. Az ősember enni akart, mert éhes volt, avagy
félt és menekülni akart, mert az életöztön erre készítette,
vagy szexuális követelményeinek tett eleget, mert ezt
parancsolta a fajfenntartás követelménye. Egyszerű,
szimplex motívumok voltak ezek, amelyek nem ütköztek
össze másféle motívumokkal, úgy, hogy komplex akarat
az ősembernél alig képzelhető el.

A fejlődés első foka az volt, hogy az ősember lelkében
ezek az egyszerű motívumok más motívumokkal össze-
ütköztek. Amikor az értelem és a gondolkodás műkö-
désbe lépett és bizonyos értelmi motívumok kezdtek a
végtelenség homályából kibontakozni, ezek a motívumok
szembe helyezkedtek az ősi ösztönök érzelmi motívumai-
val. Ezeknek a motívumoknak a küzdelme jelenti az
akaraterő megszületését.

A gátlás és annak legyőzésére irányuló küzdelem minden evolúciónak alapfeltétele. Így van ez a lelki életben is. Az akarat-erő kifejlődésében az akarati gátlások hozzák létre a küzdelmet, mert egyes motívumok gátolják más motívumok érvényrejutását. A motívumok, amelyek gátlólag hatnak, ha legyőzzük azokat, alapját képezik az akarat-erőnk evolúciójának. Minden egyes gátló motívum legyőzése többletet jelent az akarat-erő szempontjából, egy olyan élményt, amely a lelkiéletben soha sem vész el nyomtalanul. Amit egyszer akartunk, ha az akarat-fejlesztő motívumokat az akaratgátló motívumok felett győzelemre segítettük, az újabb akarásnak és újabb győzelemnek lesz a forrása, mert az asszociáció és reprodukció útján pszichénk ezt a rég elfelejtett győzelmet visszaidézi tudatunk küszöbe fölé és bekapcsolja a friss lelki folyamatokba.

Az akaratot tehát minél több gátló motívumnak kell kitenni és a gátlásokat nem kerülni kell, hanem keresni és legyőzni. A gátló motívumok elleni küzdelem, a gátlások elleni állandó harc képezi alapját a haladásnak és ez hozza létre a differenciált akarat-erőt.

Ha elképzelünk egy olyan embert, akinek az akarata elé soha, semmiféle gátlás nem került, úgy határozottan állíthatjuk, hogy az ilyen embernek semmiféle akarat-ereje sincs és a legkisebb gátlás hatása alatt összeomlik az egész lelki világa.

De nemcsak az akarati gátlások nagy száma, hanem azok kvalitatív heterogenitása is szükséges ahhoz, hogy általános érvényű akarat-erő fejlődhessék ki bennünk. A gátlások mindennapi legyőzésének nem azt kell szolgálnia, hogy valami kerékvágásba beletörjük magunkat, hanem azt, hogy az akarat-erő minden lehető irányban fejlődjék.

Az apró gátlások legyőzésére nem azért van szükségünk, hogy bizonyos szokásokat felvegyünk, hanem azért, hogy ezáltal a gátlások legyőzése váljék szokásunkká, második természetünké. Így juthatunk el a differenciált akaraterőhöz, mely az élet minden változatában és fordulatában leghathatósabb segítőtársunk lesz.

Hogy azonban a gátló motívumok elleni harc szokásunkká, mintegy természetünké váljék, erre a kényszerű helyzetek nem készíthetik az embert. Az akaraterő kényszerű gyakorlása nyomban megszűnik, mihelyt megszűnik a kényszer. A hivatali munka, a katonai fegyelem stb. nagy akaraterő kifejtésre készítetnek ugyan bennünket, de nem igazi megnyilvánulásai az akaraterőnek. A hivatali munka pontossága sok tekintetben a főnöktől függ, a katonai fegyelem pedig megszűnik a legtöbb embernél, mihelyt nem áll mögötte a fegyveres végrehajtó hatalom. Aki volt hadifogságban, elszomorodva és némileg elundorodva tapasztalhatta, hogy mihelyt túl voltunk saját csapataink lőtávolán, sokaknál mintegy varázsütésre megszűnt az éveken keresztül gyakorolt fegyelem, melynek álarcát siettek maguktól eldobni azok, akiknél a fegyelmet csak a kényszer, de nem a belső önkéntes akaraterő váltotta ki. Természetesen ezzel nem mondjuk azt, hogy a hivatali, vagy katonai fegyelem külső pressziója nem szükséges, csupán azt, hogy a külső kényszer alatt létrejövő akarat nem jelenthet igazi akaraterőt.

A gátlásoknak tehát csak önkéntesen, passzióból, kedvtelésből való keresése szül komoly eredményt. Csak azoknak a gátlásoknak a leküzdése fejlesztheti tartósan az akaraterőt, amely gátlásokat spontán, saját jószántunkból, szubjektív akarásból vállaltunk magunkra.

A versenysportban ilyen gátlásokkal találjuk szemben magunkat.

Hogy lesz valaki versenyzővé? Ha a polgári osztály gyermekeit tartjuk szem előtt, a válasz igen egyszerű. A középiskola elvégzésével, hála a mai divatos „sport-őrület”-nek, a legtöbb ifjú szórakozását a sportban keresi. Szabad idejét, amit azelőtt kártyázással, kávéházi, kocsmái mulatozással töltött el, ma inkább a sportnak szenteli. Hozzájárul ehhez a mai nehéz gazdasági helyzet is, amennyiben a sport még mindig aránytalanul kevesebbe kerül, mint a lóverseny, a kártya, a kávéház stb.

Érettségi után tehát a legtöbb fiatalember beiratkozik valamelyik sportegyesületbe, ahol barátokat talál, akik részben egészségi, részben versenysportot űznek. Vannak a barátok között olyanok, akik már eredményeket is értek el és ezeket a tisztelet egy bizonyos neme övezi körül, ami minden ifjúnak imponál, mindenesetre jobban, mint bármely erkölcsi prédikáció. Ezeknek példáján felbuzdulva, ifjú barátunk hamarosan kedvet kap a próbálkozásra. Erre önként, minden kényszer nélkül viszi a klubszellem. Ha egyszer belekóstolt, a többi azután magától megy. Az első verseny, amelyre kiállt, még ha sikertelen is volt, olyan varázssal hatott lelkére, hogy az alól magát kivonni többé nem tudja.

Egyetlen próbálkozás az ifjú részéről, mélységes nyomot hagy lelkében. Az ott szerzett képzetek és érzelmek bármennyire is távolodnak a tudat fókuszából, teljesen nem vesznek el, hanem az asszociáció és a reprodukció útján visszakérülnek az élő lelki folyamatba. Azt szokták mondani, hogy a versenyzés olyan, mint az ópiumszívás, aki egyszer belefogott, nem tudja abbahagyni.

Csak az első lépés nehéz itt is és ezen szerencsésen átsegít a kor szelleme, amely a régi világ mulatózása helyébe az ifjú részére a sportolást teszi, mint szórakozást és üdülést kívánatosá.

Nehezebb a kérdés az úgynevezett munkásosztály ifjainál. Míg a polgári osztály ifjai a tanulmányok éve alatt idővel és pénzzel is rendelkeznek, legalább olyan mértékben, mint ahogy azt a sportolás megkívánja, addig a munkásosztály gyermekeire ezt a legkevésbé sem mondhatjuk. A munkásifjak hétköznap sem fizikai idővel de a fárasztó testi munka után elegendő fizikai energiával sem rendelkeznek arra, hogy versenysportot üzzenek. Mégis azt látjuk, hogy tiszteletreméltó idealizmussal, keservesen összerakott és megtakarított fillérjeikből egymásután alakítják a munkás sportegyleteket, hogy egyetlen vasárnapjukat a sport kedvteléseinek szentelhessek. Az amatőrsport hatalmas eszmei ereje sehol sem mutatkozik meg jobban, mint éppen itt a legszegényebb munkásosztálynál. Egyenesen megható az az idealizmus, amely ezeket a hétköznapi, nehéz testi munkában kimerült embereket a sport felé hajtja. Semmi sem bizonyítja jobban a versenysportnak a lelkiélettel való szoros kapcsolatát, mint a munkásosztály sportszeretete, mert a testi munkás minden kétséget kizáróan nem testi, hanem lelkiszükségletből űzi a versenysportot.

Nemcsak a polgári osztályok gyermekei hódolnak tehát ennek a „divat”-nak, hanem a munkásosztály fiai is és a „divat”-nak való hódolás oly általánossá kezd lenni és évtizedek óta olyan tartós folyamatot mutat, hogy a „divat” szó már rosszindulattal sem applikálható rá.

Az, ami a szellemi és testi munkával foglalkozó

ifjakat egyaránt a sportklubok felé hajtja, az valóban semmiképp sem minősíthető divatnak, hanem inkább valami igen természetes és könnyen magyarázható lelki folyamatnak. A becsvágytól, a dicsőségszomjtól eltekintve, amelyekre, mint akarati motívumokra később még visszatérünk, az emberi természetnek az a sajátossága, hogy szereti és keresi a változatosságot, készíti az embert a sportolásra. A nehéz munkát, a kenyérkereső foglalkozást fel kell, hogy váltsa a szórakozás, a kedvtelés, mert ez adja meg az erőt és az impulzust a további munkára.

A szórakozás és kedvtelés keresése adja tehát az első lökést a versenysport terén. És ez hallatlan nagy, semmi mással össze nem hasonlítható fölényt jelent minden nevelési módszer és eszköz fölött. Nem kell az erkölcsi prédikáció, nincs szükség tanári kényszerre: az ifjú önként, saját passziójából lép a sportegyesületbe és ezzel, anélkül, hogy tudná, vagy a legkevésbé is szándékolná, az akaratnevelés leghatályosabb útjára lép és módszerére vállalkozik.

Azért beszélünk itt tendenciózusan csak ifjacról, testi és szellemi munkát végző fiatalságról, mert az akaratnevelése ép úgy, mint minden nevelés, hatályosan és eredményesen csak az ifjúkorban történhetik. A húsz év körüli fiatalember karaktere még nincs teljesen kialakulva, lelke fogékonyabb, változásra képesebb, viszont a szerzett előnyös változások, az akarterő megedzése az ifjú embernél, mélyebben plántálódik a természetbe és inkább meg van a valószínűsége annak, hogy egész életén át elkíséri.

Ezzel szemben a férfikor már kevésbé alkalmas az akaratnevelésre. A szokások mélyebben gyökereznek, szinte megcsontosodnak a férfikor delén s a rossz szokásokból eredő gátló motívumok már szinte legyőzhetetlenek.

újabb szokások felvétele a teljesen kifejlődött és megszilárdult karakter mellett lényegesen nehezebb. Nem szükséges tehát bővebben fejtegetni, hogy az akaraterő nevelését csak fiatalkorban lehet hatályosan elkezdni, de viszont, ha a fiatalkorban elkezdjük, a férfikorban könnyen fejleszthetjük tovább annál a lélektani törvény-nél fogva, amely szerint amit már egyszer akartunk, az további számtalan akarásnak forrása lesz.

Az amatőrsport tehát azért is tekinthető az akaraterő ideális forrásának, mert a versenysport az ifjúság kizárólagos privilégiuma. A sport és az ifjúság ép annyira összetartozik, mint amennyire a tavasz fogalmában benne van a rügyfakadás képzete. Ifjúság nélkül nincs sport és viszont az ifjú fejlődése sem lehet teljes a sportolás abszolút hiányában.

Miután láttuk, hogy az ifjú az első lépést, vagyis a sportegyesületbe való belépést spontán, minden kényszer nélkül, szórakozás keresése céljából megteszi, lássuk, hogy ez az első akarás miképp lesz további akarások forrása.

Amint az I. fejezetben kifejtettük, az ifjak egy része epikureus világszemléleténél fogva meg fog elégedni az egészségi sporttal, ez azonban nem jelenti azt, hogy minden versengéstől távol tarthatja magát. Mihelyt egyszer a sporttelepre belépett s kezébe veszi a sport eszközét, legyen az vívókard, evezőlapát, diszkosz vagy akármi más, az akaraterője mindaddig, amíg azt az egészségügyi sportot tényleg űzi, számtalan gátlásnak lesz kitéve s a gátlásoknak hosszú sorát kell, hogy legyőzze a gyakorlatok idején, amivel akaraterője versenyen kívül is feltétlenül erősödik.

Alig akad azonban olyan sportoló, aki a versenyzést, ha másképp nem, de legalább a klub háziversenyén meg ne

kísérelné. Az ilyen kísérletek, akarások, amelyek további akarások forrásai lesznek és az ifjú egy szép napon észreveszi, hogy valami ellenállhatatlanul vonza a versenysport felé. Már most a stoikus vagy epikureus szellem erősebb volta dönt affelől, hogy lesz-e belőle igazi versenyző, vagy sem. Miután azonban az akaratérő fejlődési folyamata az egészségi sportban és a versenysportban lényegében azonos és csak fokozati különbség van köztük, amennyiben a versenysportban a gátló motívumok számosságukban és heterogénebbek, de mindazok a gátlások, amelyek az egészségi sportban megvannak, kivétel nélkül megvannak a versenysportban is: az alábbiakban nem külön-külön, hanem csak a versenysportra vonatkozó gátlásokat fogjuk tárgyalni.

Az akaratérő kifejlődésének akadályai, az úgynevezett gátlási motívumok a versenysportban két főcsoportra oszthatók, úgy mint *fizikai* és *pszichikai* gátlási motívumokra.

A fizikai gátlási motívumok azok, amelyek fizikumunk gyengeségében, tökéletlenségében rejlenek. A sporttevékenységét megkezdő ifjú, az első lecke vagy tréning alkalmával rövidesen tapasztalja, hogy hallatlanul ügyetlen, esetlen mozgású, darabos és keze lába mintha fából volna. Néhány percnyi tréning, avagy iskolagyakorlás után már érzi, hogy lélegzése nehezebb lesz, hogy szive erősebben dobog, végtagjai megnehezednek. Szeretné már abbahagyni, de a gyakorlást folytatni kell. Az emberi természetben rejlő büszkeség nem engedi, hogy félbehagyja a megkezdett dolgot, különösen akkor, ha azt önként, minden kényszer, presszió nélkül kezdte el.

A tréning, a gyakorlás, az iskola helyes kiépítése természetesen a fizikum gyarlóságával találja magát szem-

ben. A tréning során állandóan, naponta le kell küzdeni a test irtózását az erőmegfeszítéstől. Az a természetes érzésünk, amit egyszerűen lustaságnak nevezhetünk, állandó gátló motívuma az akaraterőnek. A mindennapos tréning megkezdése és folytatása ennek a természetes lustaságnak, mint gátló motívumnak a mindennapi, sok, apró legyőzésében áll. Már amikor elérkezik a tréning ideje, elkezd az ember spekulálni, hogy micsoda ürüggyel lehetne azt elhalasztani. Mindenféle kibúvót keres, csak-hogy mentesíthesse magát az erőmegfeszítéstől. Fölmerülnek egyéb szórakozások képzetei, mint a kávéházba járás, a könnyelmű társaság stb. és ezek a képzetek működésbe hozzák a gátló motívumokat. A fejlesztő motívumok azonban felülkerekednek, mert amellet, hogy a megkezdett munka folytatását követeli az ifjú önérzete, önbecsélése, ezt követeli a sportbarátok megbecsülése is, amire az ifjú nagy súlyt fektet.

Végeredményben az éveken keresztül való tréning nem más, mint a fizikum állandó és folytonos legyőzése és a fizikum természetes puhasága és lustasága, mint gátló motívum elleni küzdelem. Aki éveken keresztül napról-napra le tudja győzni ezt a természetes puhaságot és lustaságot, az kétségtelenül fejlesztő motívumokat juttat diadalra gátló motívumokkal szemben.

A tréning azonban nemcsak állandó erejű, hanem fokozatosan emelkedő akaraterőt kivan a gátlásokkal szemben. Amilyen mértékben előrejutunk a tréningben, az iskola-sportban, ugyanolyan mértékben szaporodik minőségileg és mennyiségileg a gátlások száma. A gyorsaságot fokozzuk, az ügyességet növeljük, a szabályos, ritmikus mozgás mind több és több irányú lesz és ez a fizikumnak mind nagyobb ellenállását váltja ki. Tudá-

sunk a választott sportágban gyarapszik az idők folyamán és ez annyit jelent, mind több és több irányban küzdöttük le a fizikai ellenállást, fokozatosan haladva legyőzzük a lélegzési nehézségeket, a szív rendszertelen és túl gyors működését. A végtagok mozgása szabályos és rugékonny lesz, ami természetesen hosszú, napról-napra visszatérő apró küzdelmeknek az eredménye. Ez az eredmény nem érhető el és nem valósítható meg másképpen, csak a gátló motívumoknak a fejlesztő motívumok által való legyőzésével, ami nem más, mint maga az akaraterő fejlődése.

A fejlesztő motívumok erejét pedig, a dolog természeténél fogva megadja az a körülmény, hogy a sportolás nem kényszer, hanem szórakozás, változatosság, amely felváltja a mindennapi munka nehéz és verejtékes óráit. Kedvtelés, amelyet önként vállalunk. Ugyanakkor az önbecsülésünk, továbbá a társak megbecsülése, mint erős érzelmi motívum, hajt bennünket a megkezdett küzdelem folytatására.

A fizikai gátlások legyőzése azonban határokhoz van kötve, korlátolt és véges, szemben a pszichikai gátlásokkal, mely utóbbiaknak legyőzése — legalább is elvileg — korlátlan és így végtelen folyamatot mutat. A fizikum adva van és a benne rejlő képességek a legnagyobb akaraterővel sem fokozhatók bizonyos határon túl. A tüdő, a szív, az izmok működése, de különösen az idegrendszer képességei, csak egy bizonyos pontig feszíthetők, ahol a képességek megállnak és azután csak stagnálás vagy visszafejlődés lehetséges.

Ezzel szemben a pszichikai gátló motívumok elhárítása ilyen kézzelfogható és azonnal felismerhető határokba nem ütközik. Ezért mondjuk azt, hogy a verseny-

sport lényege nem a test erejének és ügyességének kifejlesztésében, hanem a lelki képességek evolúciójában rejlik. Hogy milyen gyorsan tudok futni, úszni, milyen ügyességgel vagy erővel tudok ütni, azt bizonyos határon túl fejleszteni nem lehet. Ezek a határok minden egyénél adva vannak és a fejlesztő motívumoknak e téren csupán az a szerepük van, hogy a test erejét és ügyességét a fizikumban rejlő gátló motívumokkal szemben eddig a pontig felfokozzák. Ha ez megtörtént, a versenysport akarátfejlesztő folyamata a testtel szemben kimerült, de ezután jön az igazi, a versenyzés lényege, a pszichikai gátló motívumok sokaságának a leküzdése.

A pszichikai gátló motívumok kvalitatív heterogenitást mutatnak. A lélektani törvények már ismertetett természeténél fogva ezeket a gátlásokat taxatív felsorolni nem lehet. A lelki folyamatok minden embernél mások és ugyanannál az embernél is mindig különfélék, úgy hogy a lelki folyamatokban azonosság, egyformaság még ugyanannál az embernél sem fordul sohasem elő.

A lelki élet sajátos természete lehetetlenné teszi tehát akár azt, hogy a pszichikai gátlásokat taxatív felsoroljuk, akár pedig azt, hogy valamelyes törvényszerűséget állítsunk fel azoknak a leküzdésére. Ha tehát az alábbiakban meg is kíséreljük a pszichikai gátlások felsorolását a versenysportban, ez csak exemplikativ lehet és nem jelenti azt, hogy másoknál ismét más gátlások elő ne fordulhatnának. Ennek a példázó jellegű felsorolásnak nem is az a célja, hogy kimerítő legyen, hanem csupán az, hogy rámutasson a gátló motívumok minőségi sokféleségére és ezzel bizonyítsa azt, hogy ezeknek legyőzése a versenysportban, általános érvényű, differenciált akaratérőt hoz létre.

Amint említettük, a fizikai gátló motívumok csak bizonyos meghatározott pontig győzhetők le, amely után az akaraterőnek a fizikummal szemben, meg kell törnie, tehát ezek a gátlások abszolút jellegűek. Viszont a pszichikai gátlások legyőzésének nincsenek határai, legalább is elvileg az akaraterő fejlődése ebben a tekintetben végtelen és így a pszichikai akadályok csak relativ természetűek.

A versenyzőnek mindenekelőtt tisztába kell jönnie azzal, hogy a fizikai gátlások nála személyileg meddig terjednek, illetve milyen fokig győzhetők le. A versenyzőnek ismernie kell izom- és idegbeli képességeit. A tréning során meg kell figyelnie azt, hogy a legnagyobb erőfeszítéssel milyen teljesítményt várhat izmaitól és idegeitől. Ez a maximális fizikai teljesítmény, amelyen túl a fizikai gátlások abszolút jellegűekké válnak, tehát legyőzhetetlenek és így minden kísérlet, amely ebben az irányban történik, nem az akaraterő fejlesztését, hanem annak összeroppanását és az azzal járó hisztériás jelenségeket eredményezi, amely utóbbi jelenségeknek bővebb kifejtéséről alább lesz szó.

A versenyző a fizikai gátlások leküzdéséig az úgynevezett „*technika*” által jut el. A technika megszerzése az amatőr versenysport egyik legnehezebb és legproblematikusabb kérdése. míg a professzionista foglalkozásként üzi a versenyzést s így minden idejét és munkaenergiáját a technika tökéletesítésére fordíthatja, addig az amatőr életében a versenysport soha sem lehet a legfontosabb dolog. Az amatőrre nézve a versenyzés soha sem válhat főfoglalkozássá és lényegében mindig csak másodrendű, szórakoztató kedvtelés kell, hogy maradjon. Ilyen körülmények között természetesen sohasem várható az amatőr-

tol olyan mértékű technikai készültség, mint a profesz-szionistától.

A technika kérdése mégis elsőrendű kérdés marad az amatőrsportban. Technika nélkül nincs igazi sportolás, nincs versenysport, nincsen sportkultúra. Vannak sport-ágak, amelyekben a technika tökéletes kifejlesztése olyan sok időt és munkát igényel, hogy annak üzése ezáltal az amatőr részére csaknem lehetetlenné válik. Erről majd később fogunk szólni. Mégis a legtöbb sportágban az az idő és fáradság, amit az amatőr a sportnak szentelhet, elegendő ahhoz, hogy legalább relative tökéletes technikát sajátítson el. *A relative tökéletes technika alatt pedig azt a technikát értjük, amelynél az amatőr versenyző a ráfordított idő és munka figyelembe vételével elérte azt az eredményt, hogy a szükséges mozdulatok reflexszerűvé váltak és így a fizikai gátlások most már ránézve a további fejlődés akadályát nem képezik.*

Ez a relatív tökéletesség elengedhetetlen az amatőr sportban is. Ez az alapja a további fejlődésnek és pedig azért, mert a technika hiányossága lehetetlenné teszi azt, hogy a pszichikai gátlásokat a továbbiakban legyőzhessük és hogy az akaratérőnket tovább fejleszthessük.

A fizikai gátlások, mint primitívebb gátlások tehát elsősorban győzendők le és a tréning, az iskola szerepe és hivatása az, hogy a fizikai gátlások legyőzésével a relativ technikai tökélyt a versenyzőben létrehozza. Ennek az elérése után jöhet maga a versenyzés, amely a pszichikai gátlások végtelen sorának a legyőzésében áll, ami pedig a technika fogyatékosága mellett el sem képzelhető.

A versenyző akaraterejének összeroppanását gyakran az okozza, hogy hiányos technikai előkészítéssel, túl korán kezdi meg a versenyzést. Ha magában a ver-

senyzőben nem volna elég lélektani ismeret, vagy elegendő önkritika, ami ettől visszatartja, a sportoktatónak a feladata, hogy ne engedje a tanítványt versenyezni addig, amíg technikája legalább relative nem tökéletes. Sajnos, azonban a sportoktatók ebben a tekintetben nem mindig állnak a helyzet magaslatán. Egyeseknek meg éppen a gyorstalpalás a módszere. Csak minél hamarabb versenyre bocsátani a tanítványt, csak minél hamarabb eredményt elérni, hogy a tanítvány versenyeredménye az iskola renoméját növelje: ez sok oktatónak a mentalitása. A szomorú következmények hamarosan mutatkoznak. Hirtelen kiugrás, szerencsés előbbrejutás, de utána nagy és tartós visszaesés, elkedvetlenedés, sőt végső elundorodás és teljes akarati összeroppanás a következménye.

Az ilyen sportoktatók a legrosszabbak, mert leghalványabb sejtelmük sincs arról a lelki folyamatról, ami a versenyzőben a verseny tartama alatt végbemegy. A verseny folyamán felmerülő pszichikai gátló motívumok legyőzése feltételezi a technikai készséget. Aki a porondra kiáll, annak a technikai kérdések már nem lehetnek problémák! A technika olyan fokú beidegződésére van szükség már akkor, hogy szinte reflexszerűleg kell az idegeknek bizonyos testmozgásokat elvégezniök. Az éveken keresztül végzett tréning a mozgásoknak bizonyos fajtáját, irányát, gyors vagy lassú voltát beidegzi, a versenyző szokásává teszi, úgy hogy ennek a versenyen minden megerőltetés, minden különösebb akarással nélkül menni kell.

Természetesen mindez nemcsak az oktatót, hanem magán a versenyzőn is múlik. Le kell küzdeni azt a mohóságot, amely a versenyzőt a gyors eredmények kiérő-

szakolása felé hajtja. Le kell küzdeni a gyors érvényesülési vágyat és lassan, de annál alaposabban kell a versenyre felkészülni. Emellett — amint említettük — a technika megszerzése számtalan fizikai gátlás leküzdésével jár, ami természetesen nem mindig van Ínyére a versenyzőnek. Nagy adag aszkétizmus és erős stoikus világnézet kell ahhoz, hogy valaki éveken keresztül minden kényszer nélkül, csupán passzióból tanuljon valamit, naponta, huzamosabb időn keresztül, legyőzve a fizikai gátlásokat, lépésről-lépésre előhaladva, fokozva izomerejét, idegeinek ellenálló képességét, gyorsaságát és ügyességét, noha ennek egyelőre semmiféle eredményét nem látja, még egy kis versenyeredményben sem.

Le kell küzdeni tehát a gyors érvényesülés vágyát, bele kell törődni abba, hogy csak az évek hosszú során gyakorolt és fejlesztett akaraterő, a fizikai gátlások lassú leküzdése hozhat tartós eredményt, nemcsak a sporteredmények, hanem az akaraterő kifejlődése szempontjából is.

Az a versenyző ugyanis, aki hiányos technikával áll ki, az ellenfelek megszorodott számával kell, hogy küzdjön. Nem elég, hogy a pszichikai gátló motívumok, mint a csüggedés, kishitűség, figyelemlazulás, lemondás, stb. hadseregével kell megbirkóznia, nem elég, hogy szemben találja magát az ellenfél akaratával, hanem emellett meg kell, hogy birkózzék a saját technikai fogyatékoságával is. Ez olyan feladat elé állítja a versenyzőt, amely csaknem kivétel nélkül megoldhatatlan. Egyszer-kétszer — különös szerencsével — sikerülhet, de aztán annál nagyobb a reakció. A versenyző sikertelenségét nem érti, ideges lesz és mindinkább rajta kívül álló okokban keresi a sikertelenség okát. Lassanként bizonyos fokú ingerültség hatalmasodik el rajta, ami lényegesen külön-

bőzik az akarástól, sőt sokszor az akaraterő teljes hiányát jelzi. Ilyen körülmények között természetesen az akaraterő fokozatos kiépítéséről szó sem lehet és minél nagyobb az akarás a versenyzőben, annál kevésbé lesz az akaraterő, hanem inkább görcsös akarnokoskodást, hisztériás jelenségeket eredményez és esetleg az akaraterő teljes összeroppanását vonja maga után.

A technika hiánya tehát gátlólag hat az akaraterő kifejlődésére, nemcsak fizikailag, hanem pszichikailag is. Helyesebben nemcsak fizikai, hanem pszichikai gátló motívum is. Ez a gátlás azonban elhárítható. Nem kell az elhárításhoz egyéb, mint hogy a versenyző ismerje fel azt, hogy technikai hiányosságra vezethető vissza az a lelki defektus, amit önmagán érz. A hiányosság pedig pótolható és minden intelligens versenyzőben megvan a lehetősége annak, hogy technikáját még utólag is relatív tökélyre emelje. Mindazonáltal a technika hiányossága miatt előálló akarati defektusok mély nyomot hagynak a versenyző lelkében. Azok az érzelmek és képzetek, amelyeket az ilyen defektus felidéz, nyomtalanul sohasem tűnnek el, minden későbbi versenyzésnél a tudat mélyén ott kísértenek és az asszociáció és reprodukció révén megkísérlik az előretörést. Amiként minden győzelem, amely az akaraterő diadalával jár, újabb győzelmeknek és akaraterőtöbbletnek lesz a forrása, éppen úgy minden akarati defektus megmarad és a továbbiakban bizonyos mértékű pszichikai gátlássá lesz az akaraterő kifejlődése tekintetében.

Éppen ezért nem is sejti a versenyző, hogy milyen nagyot, vét önmaga ellen akkor, amikor hiányos technikával kiáll. Viszont a teljesen kiépített technikai tudás nagyszerű bázisa az akaraterő kifejlődésének, mert a

tudás maga önbizalmat ad és erre az ingadozás nélküli önbizalomra építeni lehet.

A *pszichikai* gátlásokat, melyek közé tartozik, amint fentebb láttuk, részben a technika fogyatékosága is, négy csoportba oszthatjuk, amelyek a következők: 1. a rendszertelen életmóddal járó rossz szokásokból, 2. az ősi ösztönökből, természetes gyengeségeinkből, 3. az önszeretetből és a felfokozott Én-érzékenységből és végül 4. az önismeret és önkritika hiányából származó gátlások.

1. Alig hihető, hogy volna valami, ami a rendszeres életmódra olyan következetesen és maradandó értékkel rászoktatná az embert, mint a versenysport. A legtöbb fiatalember kiszabadulva a szülők, avagy az iskola védő szárnyai alól, az átmenet nélküli változás és a nagy szabadság reakciójakép, mértéktelenül beleveti magát az élvezetekbe. A dohányzás, az alkohol élvezete, továbbá a szexuális élet örömei, az éjszakázás, tárt kapukkal csalogatják a húszéves ifjút a rendszertelen és a káros életmód felé.

Tapasztalati tény, hogy a szülők, a jóbarátok vagy rokonok intőszavai, az erkölcsi prédikációk keveset vagy semmit sem használnak e téren. Az ifjúban felgyülemlett energiák szabad folyást követelnek maguknak és ha nincsen semmi helyes irányt adó, belső szubjektív erő, csak a külső befolyás, a rendszertelenség állandó gyakorlása és a mértéktelen életmód szokássá hatalmasodhatik el az ifjú felett, amelyről később egészségének, sőt életének a veszélyeztetése dacára sem tud lemondani.

Amit azonban sem az erkölcsi prédikáció, sem az egészség megromlását¹. való félelem elérni nem tud, azt rövidesen megvalósítja a versenysport által kifejlődő akaraterő.

Rendszertelen és mértéktelen életmód mellett versenysportot űzni fizikai lehetetlenség. A versenyző eleinte csak az eredmények szempontjából érzi káros hatását az érzéki örömek mértéktelen élvezetének, de hamarosan azt is tapasztalja, hogy a rendes, mindennapi tréning elvégzése is lehetetlenné válik, amikor előzetesen éjszákázott, hét-nyolc óráját ki nem aludta, mértéktelenül dohányzott, alkoholt élvezett vagy abnormális mértékben hódolt a szexualitásnak.

Ha az ilyen rossz szokások már elhatalmasodtak, azok elhagyása nem megy máról-holnapra, csak lassan, fokozatosan, erős küzdelmek árán. Az az általános érvényű és fokozatosan növekvő akaraterő, amit a versenysport kifejleszt, nemcsak az említett káros szokások megelőzését teszi lehetővé, hanem azt is, hogy a már megerősödött szokások elmaradjanak és elfoglalja helyüket a rendszeres életmód.

Empirikusan kimutatható, hogy a versenyzők a legrendszeresebb életmódot folytatják. Korai lefekvés, a hét-nyolc órai alvási idő betartása, a nikotin és az alkohol teljesen lemérsékelt, minimális élvezete vagy kerülése, a mérsékelt és rendszeres szexuális élet generális szabály a versenyzőnél. Ezzel szemben azt mondhatná valaki, hogy a szelíd életmód nem feltétlenül a versenyzés következménye, mert be lehet a dolgot úgy is állítani, hogy nem annyira a versenyzés szoktatja le az embereket a rendszeretlen életmódról, hanem inkább fordítva, csakis azokból lesznek versenyzők, akik ab ovo rendszeresen éltek és élnek.

A tapasztalat azonban azt mutatja, hogy a nem sportoló ifjúság túlnyomó százaléka a legrendszeretlenebb életmódba veti bele magát. Ellenben, ha az ifjú komolyabban

sportolni kezd, a rendszertelen életmóddal felhagyni kényszerül. Lassan rájön arra, hogy a legkisebb életmódbeli aberráció lehetetlenné teszi a tréninget. Ha egy vagy két órával kevesebbet alszik a szokottnál, végtagjai megmerevednek és elnehezülnek. A technikai előhaladása, amelyet olyan szeretettel és vágyódással visel szívéen, nemcsak hogy megáll, hanem nyomban visszahanyatlik. Emellett nem is izlik úgy igazában a sportolás, kellemetlen, szédülő érzés fogja el tréning közben és ereje, ruganyossága, amely máskor olyan boldog önérzetet okozott neki, az most idő előtt cserben hagyja. Még fokozottabban áll ez akkor, ha túlzott mennyiségű nikotint vagy alkoholt élvezett, vagy mértéktelenül kihasználta a szexuális élet örömeit.

A versenyző szokott tréningje a legbiztosabb fokmérője annak, hogy túllépte az érzéki örömök határait. míg a sporttal nem foglalkozó ember talán észre sem veszi, ha kissé többet dohányzott vagy ivott, vagy a szokottnál két-három órával tovább maradt fenn éjjel, mert ennek közvetlen rossz hatását másnap alig érzi, addig a versenyző tréningje olyan, mint a legérzékenyebb szeizmográf: a legkisebb életmódbeli rendellenességet is pontosan jelzi. Éppen ezért idejekorán figyelmezteti a versenyzőt nemcsak arra, hogy a rendszertelen életmód káros, hanem arra is, hogy választania kell a versenyzés vagy a rendszertelen életmód között.

Természetesen a versenyző fájjalja, hogy a tréningjében gátlásokat szenved és ha egyébként nem is érezné az életmód káros hatásait, a tréning kedvéért is eltökéli, hogy a rendszertelen túlzásokról lemond. Ettől az időtől kezdve indul meg az a küzdelem, amely a fejlesztő motívumokat a gátló motívumok ellen diadalra segíti.

Ennek a folyamatnak azonban meg kell történnie még abban az időszakban, amikor a sportember önmagát a versenyre előkészíti. Versenyen tehát még részt sem vett, de azért már hatalmas adag akaratéről tesz tanúságot. Leküzd a fizikum természetes puhaságát és gyengeségét, leküzd a technikai gyarlóságait, mint fizikai gátló motívumokat és emellett le kell, hogy küzdje az érzéki szokásokból származó gátlásokat is, hogy magát a rendszeres életmódhoz szoktassa.

Egy-két éven keresztül ennek a gyakorlása a versenyzőben már bizonyos fokú akaratot föltétlenül kifejleszt, ami magától jött, önként, minden külső beavatkozás nélkül. Íme még nem is versenyzett és máris tanújelét adja egy olyan fokú akaratőnek, ami a nem sportoló ifjak között, ha nem is ismeretlen, de eléggé ritka jelenség.

Amikor a versenyzés ideje elérkezik, az életörömök-től való megtartóztatást egészen az aszkétizmusig kell fokozni. Vannak sportágak, mint pl. a versenyevezés, boxolás stb., ahol fogadalmat tesznek, hogy közvetlenül a versenyt megelőző hetekre, sőt hónapokra terjedő tréningidőszak alatt teljes mértékben tartózkodnak az éjszakai kávézástól, a nikotin és dohány élvezetétől és a szexuális élettől. Ezeknek a szabályoknak betartását becsületszóval fogadják.

Ez a versenyelőkészítés és az azzal járó életmód kétségtelenül erős próbaj a az akaratőnek. Fiatalon, teljes erőben és egészségben lemondani minden érzéki örömről, amit az élet nyújt, ellenállni minden csábításnak, legyőzni állandóan, a nap minden szakában az érzéki vágyak gátló motívumait és diadalra juttatni velük szemben elhatározásunk fejlesztő indítékait, mindez kétségtelenül nem

más, mint az akaraterő kifejllesztése. Minden egyes fel-tóduló érzéki motívum legyőzése többletet jelent az akaraterő számláján, az akaraterő javára. Minden ilyen győzelem, amely naponta számtalanszor megismétlődik a tréning ideje folyamán, egy-egy olyan lelki élmény, amely további hatalmas akaraterőfellendülésnek a forrása lesz.

2. Amikor a versenyző odáig eljut, hogy hónapokig, sőt évekig tartó tréning után a versenyre kiáll, közvetlenül a verseny előtt lelkiállapotában számtalan zavaró motívumot vél felfedezni. Mindenekelőtt valami kellemetlen, lámpalázféle érzés vesz rajta erőt, ideges összehúzó-dást érez gyomorszája és szive táján s hirtelen versenyiszony fogja el, amelynek következtében legszívesebben otthagyná azt a versenyt, amelyre olyan hosszú időn keresztül lelkiismeretesen készült. Közönséges nyelven ezt az érzést „drukkolás”-nak szokták nevezni, ami azonban nem hasonlítható semmiféle más nyilvános szerepléssel kapcsolatos drukkoláshoz.

Amíg az élethivatással járó szereplések mögött az a természetes, magától értetődő gondolat rejtőzik, hogy amit vállaltunk, az ráknézve munka és megélhetési forrás, addig a versenyzésnél többé-kevésbé minden versenyzőnek átvillan agyán a gondolat, — közvetlenül a verseny előtt, — hogy miért is kellett ezt a terhet magára vállalnia. Ez a tudat mélyén rejtőző gondolat a bizonytalanság érzését váltja ki. Annál, aki kenyérkeresetből szerepel, fel sem merülhet az a gondolat, hogy hátat is lehet fordítani az egésznek, míg a legtöbb versenyzőt, különösen a verseny-pályája elején, állandóan kísérti az az érzés, hogy otthagyjá a verseny színhelyét. A kenyérkeresőnek nincs választása a szereplés vagy nem szereplés között, tehát nem is jelent részére akaraterő többletet

a lámpaláz leküzdése; a versenyző azonban választhat a szereplés és visszalépés között és a visszalépési vágy leküzdése akaraterő többletet jelent részéről.

Még a verseny megkezdése előtt, sőt még mielőtt hazulról elindulnánk a versenyre, föltámad tehát bennünk egy erős gátló motívum, az úgynevezett „drukkolás” a nyilvános szerepléstől, amely különösen eleinte, valóságos irtózássá fajul a versenyzőnél, úgy, hogy minden érzése, idege arra ösztökéli, hogy meneküljön, szabaduljon a versenyzéstől.

A versenyzőt ez az érzése, bár fokozatosan mind kisebb és kisebb mértékben, de végig elkíséri a versenypályáján. Későbbi időkben, amikor már némileg mégis hozzászokott a versenyzéssel járó nyilvános szerepléshez, ezt az irtózást fölváltja egy másik, talán még erősebb gátlás, t. i. az idegek természetes irtózása a verseny küzdelmében tapasztalt nagyfokú idegfeszültségtől.

Amint ugyanis látni fogjuk, a versenyzés folyamata az akaratgátló és akaratfejlesztő motívumoknak olyan mértékű küzdelmét tartalmazza, amely az idegeknek, mint a lelki folyamatok fiziológiai áramvezető jenek a csendes, polgári életben alig ismert megfeszülését okozza. Ez a magasfokú idegfeszültség természetesen nem jár eufórikus érzelmekkel, hanem valóságos szenvedést jelent a versenyző részére. Igaz ugyan, hogy az akaraterő győzelmes kikerülése — ami nem jelenti mindig a versenyeredményt is, de annál mindig sokkal többet — a lelki nagyság megnyugtató érzését eredményezi a versenyzőben, de azért a versenyfolyamatok alatt átélt szenvedések reprodukciója az emlékezet mélyén minden verseny előtt föltámad és ismételten kiváltja a versenyzőből azt a bizonyos irtózást, amely visszafelé húzza és arra készíti, hogy ne menjen el vagy lépjen vissza.

A nyilvános szereplés okozta lámpaláz és az idegfeszültséggel járó szenvedések emlékezte azok a gátló motívumok, amelyek közvetlenül a verseny előtt lépnek fel s amelyeket az akarat fejlesztő motívumai le kell, hogy győzzenek, még mielőtt a verseny kezdetét venné. Ezeknek a gátló motívumoknak a legyőzése újabb akarat-erőtöbbletet jelent.

Abban a pillanatban, amint a verseny megkezdődött, a versenyző szemben találja magát mindazokkal az ösztönös motívumokkal, amelyeket az ember magával hozott primitív, kezdetleges korából. Az ősember természetes tulajdonsága volt a lustaság és a kitartás hiánya. Az ősember nyilván csak azt csinálta, amire elsőrendű szükségletei kényszerítették. Ha az elsőrendű szükséglete ki volt elégítve, akkor lustán kifeküdt a napra és süttette magát. Ha valamit elkezdett, a végrehajtásban valószínűleg csak addig volt kitartása, amíg arra ellenállhatatlan kényszer szorította. Ettől eltekintve a kitartást nem ismerte. Ugyanúgy nem ismerte a bátorságot sem. Az éhség ugyan vakmerővé tette, de ha jóllakott, gyáva volt és a legkisebb veszéllyel sem szállt szembe, ha erre a gyomra nem készítette. A lustaság, a kitartás hiánya és a gyávaság, azok az ösztönös motívumok, amelyek bár csökkenő erővel, de még ma is gátló motívumait képezik az ember lelki életének. Az a néhány ezer év, amit a civilizációról tudunk, nem volt elégséges ahhoz, hogy ezeket az ősi ösztönöket kiirtsa. A fejlesztő motívumoknak ezek ellen a gátló motívumok ellen az egész verseny során állandóan küzdeniök kell. A csüggedés, mint a gyávaság egyik neme és a kitartás hiánya, mint a lustaság egyik fajtája, amilyen mértékben a verseny előhalad, olyan mértékben törnek elő, mint gátló

motívumok. Az akaraterő fejlesztő motívumainak tehát a verseny kezdetétől annak végéig fokozatosan nehezedő küzdelmet kell folytatniok ezek ellen a gátló motívumok ellen.

Mindezekhez járul gyakran az ellenfélnek az a nyomasztó pszichikai fölénye, amit a neves, beérkezett versenyző szokott a kevésbbé arrivait versenyző fölött gyakorolni. Az a tudat, hogy elismert sporttekintéllyel állunk szemben, rendszerint elfogódottá tesz, ami önbizalmunkat csökkenti. Az elfogódottság és az ezzel járó önbizalomcsökkenés jelentős szerepet játszik a versenysportban, mint akaratgátló motívum, amelyet szintén le kell győzni adott esetben. Az önbizalom csökkenése verseny közben egyébként számtalan más okból is fenyegeti a versenyzőt és munkát ad az akaratfejlesztő motívumoknak, mert a versenyzés legfontosabb princípiuma: sohasem szabad a győzelemről lemondani, de emellett sohasem szabad az ellenfelet lebecsülni.

Mihelyt a versenyző észreveszi, hogy a kitartása lankad vagy hogy valamely eredménytelen akció után a csüggedés szállja meg, ezekkel a motívumokkal szemben fel kell sorakoztatnia lelki arzenáljának minden ellentétes motívumát. Minden versenyző maga tudja a legjobban, hogy milyen érzelmi motívumok azok, amelyek lelkesíteni és fanatizálni tudják. A képzetasszociáció révén sürgősen emlékébe kell, hogy idézze azokat a gondolatokat, képzeteket, érzelmeket, amelyek a lelkesedést, a fanatizmust belőle kiváltják. Ezeknek a segítségével legyőzheti a csüggedést és a kitartás hiányát éppen úgy, mint» ahogy fentebb láttuk a megerőltető menetelésben kimerült katonánál, akit a zeneszó által asszociált érzelmek új teljesítményre készítenek.

Egy másik ősi állapotból származó gátló motívum, amely a verseny során fokozódó erővel szokott fellépni, a figyelem hiánya, amely néha az indolenciáig emelkedik. A tudatfolyamat elemei tisztaság és világosság tekintetében megkülönböztethetők. Wundt szerint, a tudathoz közelebb álló elemek a legtisztábbak és a legvilágosabbak, míg a hátrább fekvők világossága egyre fogy. Az olyan elemekről, amelyek egy adott pillanatban a többi tudattartalommal szemben különös világosságuknál fogva kitűnnek, azt mondjuk, hogy a figyelem fókuszában fekszenek. A figyelem fókuszába való emelkedés, az appercepció, amiről az előbbi fejezetből tudjuk, hogy végeredményben szintén akarati tünemény.

Az, hogy milyen elemek kerüljenek tehát lelki folyamatunkból a tudat fókuszába, illetve az appercepció körébe, akaratunktól függ. A verseny tartama alatt akaratfejlesztő motívumaink arra irányulnak, hogy a figyelem fókusza magában foglalja mindazokat a körülményeket, amelyeken az akció sikere és az ellenfél legyőzése múlik. Folytonosan figyelni kell tehát a kombattáns sportoknál az ellenfél magatartását, akcióinak erősségét vagy gyengeségét és emellett a tudat fókuszában kell állandóan tartani mindazokat a módozatokat, akciókat, taktikai fogásokat, amelyek az ellenfél ugyanilyen ténykedéseivel szemben legcélravezetőbbek. Természetesen ez az állandó figyelem, saját és ellenfelünk akcióinak feszült figyelemmel kísérése, talán az akaraterőnek a legnehezebb próbája. A verseny folyamán a fizikai gátlások fokozatos erősödése, vagyis a fizikum kimerülése, amit különösen az állandó idegfeszültség eredményez, maga után vonja a figyelem lazulását, amelynek csökkenése egészen az indolenciáig és az általános közönyig terjedhet. Az izmok

és idegek kimerülésének eredményeként ugyanis a figyelem fókuszából a szükséges képzetek és érzelmek távolodni kezdenek és állandó munkát adnak az appercepció akarátfejlesztő motívumainak. Ez a küzdelem, ami egyébként a versenysporttal járó fejlesztő és gátló motívumok egyik legnehezebb küzdelme, amennyiben si'kerrel jár, hatalmas akaraterőtöbbletet jelent a versenyző részére.

3. *Payot* az „Akarat nevelése” című munkájában csak annyiban érinti a sportproblémát, hogy az egészségi sportot szükségesnek tartja, de a versenysportot elítéli, mert ez, szerinte, csak üres hiúságok vására, semmi más. Amikor *Payot* itt hiúságról beszél, nem disztinvál az emberi hiúságok sokfélesége között. Amennyiben merő külsőségekben nyilvánuló hiúság irányítaná valakinek a versenyzését, az tényleg nemcsak értéktelen volna és nemcsak ellenkeznék a tiszta amatőrség ideáljával, hanem erős, szinte legyőzhetetlen gátlást képezne az akaraterő kifejlődésében. A merő külsőségekben rejlő hiúság lehetlenné tenné azt, hogy valaki komoly versenyeredményeket érjen el, mert az ilyen természetű hiúság a versenyző figyelmét, gondolatait, érzelmeit annyira paralizálná, hogy a gátló motívumok fölött nem tudna győzedelmeskedni. Abban a pillanatban, amikor a versenyző kiáll, a kicsinyes hiúsági kérdések által keltett érzelmi gátlásokat le kell, hogy győzze. Ha hiúsága arra irányul, hogy pl. a közönségnek tetszeni akar, minden ilyen irányú erő kifejtése megfelelő energiamennyiséget von el a helyes akarati iránytól, aminek megfelelőleg versenyteljesítménye kevesebb lesz. Az olyan versenyző, akin az ilyenfajta hiúság túlságosan erőt vesz, állandóan az önszeretet légkörében él és ebből olyan felfokozott Én-

érzékenység támad lelkében, ami szinte legyőzhetetlen gátló motívum az akaratereő fejlesztésében.

A versenysport tehát nemcsak hogy nem külső hiúságokból fakadó és lényegét a külső hiúságokban találó tevékenység, hanem éppen ennek az ellenkezője. Állandó küzdelem a hiúságból származó gátlási okok ellen. A külsőségekben rejlő hiúság ugyanis általános emberi tulajdonság és többé-kevésbbé minden emberben megvan. Emberi gyöngeség ez, amely bizonyos mértékben érvényre jut az élet minden vonatkozásában. Ez a hiúság, amely egyenlő a felfokozott önszeretettel és Én-érzékenységgel, a mindennapi életben rendszerint szabadon nőhet, lombos fává terebélyesedhetik, ágakat és virágokat hajthat, mert a legtöbb esetben nincsen semmi, ami növéset gátolná, ágait, leveleit és virágait lenyirbálná. Ha valaki az otthonában ül, vagy legfeljebb néhány ismerősével, barátjával érintkezik, a nyilvánosság kizárásával, annak természetes emberi hiúságát nem fogják bántani, sőt a jóbarátok és a jó ismerősök még inkább táplálni fogják, mivel emberi gyengességüknél és társaságbeli tapintatuknál fogva nem szeretnek senkinek sem rosszat mondani, még akkor sem, ha ez az igazság rovására megy.

Amíg tehát valaki nem lép a nyilvánosság elé, addig hiúsága, önszeretete és En-érzékenysége korlátlanul növekedhetik, de mihelyt kiáll a nyilvánosság elé, minden szereplése együtt jár ezeknek a megnyirbálásával. Különösen áll ez a versenysportra, hol a versenyző rendszerint szemben találja magát egy másik versenyző akaratával és ahol lépten-nyomon keservesen tapasztalja még a legkiválóbb versenyző is, hogy hiúsága és ebből származó felfokozott érzékenysége a legerősebb gátlások egyike akaraterejének kifejlődésében.

Minél hiúbb és minél érzékenyebb a versenyző, annál hamarabb éri utol az akarati defektus. A hiúsággal rendszerint elbizakodottság jár, aminek gyakori következménye az, hogy a versenyző elszámítja magát. Lenézi vagy lebecsüli az ellenfelét és amikor ennek következtében meglepetés éri, akkor a hiúságból származó túlzott érzékenységénél fogva, az elbizakodottság egyszerre az önbizalom elvesztésébe csap át, tehát az ellenkező végletbe.

Előbb-utóbb tehát minden versenyző rájön arra, hogy hiúsága és érzékenysége súlyos akaratgátló motívum és kénytelen ez ellen az akaratfejlesztő motívumokat fölvonultatni vagyis le kell küzdenie a külsőségekben rejlő hiúságát és az ebből fakadó érzékenységét.

A külsőségekben rejlő hiúság főleg abban rejlik, hogy az ember túl nagy fontosságot tulajdonít annak, hogy mások mit tartanak róla, hogy mások elismerik-e eredményeit, kiválóságát úgy a sportkörökben, mint a nagyközönség körében. Ez a természetes gyengeség aztán, ha nem igyekszünk útját állni, rendkívül elhatalmasodik rajtunk és nagyfokú Én-érzékenységet okoz. Ez a gátló motívum egészen az üldözési mániáig fejlődhet, ami már hisztériás jelenség. Ennek a nagyfokú Én-érzékenységnek az a következménye aztán, hogy minden jelentéktelen kritikai árnyalat, ami a barátok, a közönség, a sajtó stb. szóval a nyilvánosság részéről az eredmények és a nagyság el nem ismerésében nyilvánul, az akaratereő kifejlődésének súlyos gátlása lesz. Már pedig a versenysport, különösen a kombattáns sportok, állandó támadást jelentenek az ilyen Én-érzékenység ellen. Az ellenfél, akivel szemben állunk, minden akciójában egy merényletet intéz az Én-érzékenység ellen és így ezt a fajtájú hiúságot a

versenyző ki kell, hogy önmagából irtsa, mert ennek a kiirtása nélkül még a nagyfokú technikai tökély mellett sem tudja a végső eredményt kierőszakolni.

Ez a merő külsőségekben rejlő hiúság azonban nem tévesztendő össze a belső lelki javakra vonatkozó hiúsággal. Ez a belső hiúság tulajdonképpen a lelki nagyságnak egyik eleme. Maga Payot is, amikor az akaratfejlesztő motívumokat az érzelem segítségével hívásával akarja fokozni, hivatkozik erre a hiúságra, mint olyan érzelmi motívumra, amely az akaratnak erős lendítést adhat. Ez a belső hiúság, ellentétben a külső hiúsággal, nem arra irányul, hogy embertársaink vagy a nagyközönség elismerését és hódolását magunknak vindikáljuk, hanem ezzel szemben tisztán abból áll, hogy önmagunkat saját magunk előtt megbecsüljük. Nem törődünk mások véleményével, csak saját ítéletünkkel és azzal, hogy amit csináltunk, jól csináltuk, hogy cselekedetünknek önértéke van, hogy akaratunkat megerősítettük és diadalra vittük. Ezzel az érzéssel járó belső megelégedés, az öntudat és az önbecsülés egy neme: ez is hiúság, de éppen ellenkezője annak, amit külső hiúságnak szoktunk nevezni.

Önmagam előtt való hiúságom az az érzelmi folyamat, amelyet mint akaratfejlesztő motívumot kell, hogy segítségével hívjak a külső hiúságból és érzékenységből származó gátló motívum leküzdésére. Ezt a belső lelki hiúságot becsvágynak vagy dicsőségszomjnak is szokták nevezni, ami végeredményben nem más, mint az a lendítő erő, ami az embert nemes tettekre, nagy cselekedetekre készíti. Ez a lendítő erő él az emberben, amióta az ember önmagáról tud és ez viszi előre az embert a nemes célok és ideálok megvalósítása felé. Végeredményben nem más ez, mint az erkölcsi törvényre, a

„Legfőbb Jó”-ra való törekvés, mint az akaraterő leg-hatalmasabb, legerősebb fejlesztő motívuma.

Ennek a hiánya az álamatárség. Erre való törekvés pedig a tiszta amatőrsport lényege.

4. Az eddig felsorolt akarati gátlási motívumokat a versenyző nem mindig ismeri fel. Először is a legtöbb ember önmagát kevésbé ismeri és amikor sietve tud nagy-szerű, találó kritikát mondani másról, ugyanakkor az önkritika teljesen hiányzik belőle, mert vak a saját hibái-val szemben.

Az önkritika ezen hiánya és az ebből származó aber-rációk alkotják a pszichikai gátlások negyedik csoportját.

A versenysport tehát nemcsak arra készlet minket, hogy tudatos gátlási motívumainkat leküzdjük, hanem arra is, hogy állandó megfigyelés alatt tartuk önmagun-kat és a gátlási motívumok mineműségét, karakterét mihamarabb megállapítuk, mert csak természetes az, hogy olyan gátlási motívumok ellen, amelyeket fel sem ismerünk, küzdeni nem tudhatunk.

Mert nem elég az, hogy csak némi sejtelmünk legyen a gátlási motívumok mibenlétéről, nem elég, hogy körül-belül érezzük, hogy melyek azok, hanem tisztán és vilá-gosan fel kell ismernünk azok mibenlétét.

Nem elég, hogy a gátlási motívum a „tudat küszöbe” alatt van, hanem az összes gátlási motívumoknak a tudat küszöbe felé kell emelkedniök, a tudat fókuszába kell kerülniök, hogy azok ellen hatályosan küzdhesünk.

A pszichológia ismeri a tudatalatti, sőt a tudattalan képzetek fogalmát is. Kornis szerint az akarati motívu-mok közül egyesek a tudat fölött vannak. Ezeket előny-ben részesítjük. Mások féltudatosak, vagy tudattalanok. Az utóbbiakat elhanyagoljuk, holott az észrevétlenül

maradt érzelmek és indulatok az akaratfolyamatban sokszor nagyobb szerepet játszanak, mint a teljesen tudatosak.

Az akarat ideális alakja az volna, amelyet tisztára a tudatfeletti érzelmek és képzetek hoznak létre. Ez volna Kornis szerint az északarat, de ez csak ideál marad, mert a lelki élet egységességénél fogva a tudatossal mindig együtt jár a tudattalan érzelmi mozzanat is. Mindebből az folyik tehát, hogy a gátlási motívumok kivétel nélkül nem lehetnek mind tudatosak, mert hiszen lelkünk mélyén a régen, korallszerűen alakult érzelmek és elfelejtett képzetek még mindig ott vannak és hatnak, habár nem is kerülnek már a tudat fölé. Ilyen rég elfelejtett gátló motívumai az akaratnak a messze múltban előfordult akarati defektusok.

Nem lehet szó tehát arról, hogy ezeket a régmúltba visszanyúló gátló motívumokat mind, kivétel nélkül a tudat fölé hozzuk, annál kevésbbé, mert minél messzebb múltba nyúlnak azok vissza, rendszerint annál kevésbbé erősek. De vannak olyan tudatalatti gátlások is, amelyek nem a múltból, a nagy messziségből hatnak, hanem megvannak a pillanat jelenében is és intenzív erejűek, dacára, hogy a tudat küszöbe alatt maradnak. Ezek az igazi tudatalatti gátlások, amelyeknek föltétlenül a tudat küszöbe fölé kell kerülniök, mert ellenkező esetben könnyen megsemmisítik az akaratot.

Minél több az adott pillanatban ható tudatalatti gátlások száma, annál inkább mondhatjuk a versenyzőre, hogy nincsen kritikája és intelligenciája. Minél több ilyen gátlás kerül a tudat fölé, annál inkább megvan a versenyzőben a kritika és az önismeret.

Tudatalatti gátlás lehet fizikai gátlás is, ameny-

nyiben a versenyző saját fizikai képességeit, de különösen idegrendszerének erejét és egészségét nem ismeri. Nem tudja, hogy meddig lehet feszíteni az izmokat és az idegeket és amikor már elérte a határt, akkor csak azt látja és érzi, hogy minden további erőlködése hiábavaló, de nem tudja, hogy miért erőlködik hiába. Ez akarati defektust eredményezhet, az idegek túlfeszítése esetén pedig hisztériás természetű jelenséget okozhat. Ezért kell mindenkinek pontosan ismernie és állandóan a tudat fölött tartania a fizikai gátlások mértékét és ehhez képest beosztania erejét a verseny folyamán.

A technikai hiányosságok, mint gátlási motívumok, különösen a kombattáns sportokban, szintén világosan a tudat fölé kell, hogy kerüljenek. A technika hiányossága folytán sikertelenül végzett akció, ha azonnal tisztában vagyunk vele, hogy milyen fogyatékoságunk folytán hiúsult meg, esetleg helyrehozható lesz. De ha a technikai fogyatékoságot nem ismerjük fel és ezen gátló motívum minemősége a tudat alatt marad, újra és újra visszaeshetünk a hibába, nem jövünk rá az eredménytelenség okára, ami ismét akarati defektust vagy hisztériás idegességet eredményezhet.

Az ösztönös gátlási motívumok, mint a lustaság, a kényelemszeretet, a csüggedés, a kitartás hiánya, a gyávaság, az indolencia, a figyelmetlenség, mind olyan gátlások, melyek, ha a tudat alatt maradnak, a dolog természetete szerint nem háríthatók el, bár a legtöbb versenyzőnél ezeknek a felismerése történik meg leggyorsabban.

Ezzel szemben a hiúságból, a túlzott önszeretetből és a felfokozott Én-érzékenységből származó gátlási motívumok felismerése a legnehezebb. Ezek többé-kevésbé a tudat alatt maradnak és onnan hatnak erős gátló ener-

giájukkal. Ezeknek a fel nem ismerése okozza tulajdonképpen a versenyző hisztériáját.

A *hisztéria* alatt itt természetesen nem az orvosi értelemben vett hisztériát értjük. Az orvosi értelemben vett hisztéria patológiai jelenség és így ennek tárgyalása, éppen úgy, mint az egészségi sport tárgyalása, az orvosi tudomány körébe vág. Bizonyos analógia folytán az orvosi értelemben vett hisztériával mégis párhuzamba állíthatjuk a versenyző hisztériáját.

Orvosi értelemben a hisztéria patológiai jelenség, amelynél bizonyos tudatalatti lelki folyamatok egyes neuropátiás konstrukciójú egyénekre oly módon hatnak, hogy a testben valóságos fiziológiai elváltozásokat idézhetnek elő.

Per analogiam, a versenysportban előforduló, tisztán lelki hisztériának azt a pszichikai rezultánst nevezhetjük, amely egy vagy több tudatalatti, túlzott önszeretetből és Én-érzékenységből fakadó akarategyenesítő motívum hatásaként, a versenyzőt teljesen abnormális lelki állapotba hozza és akaraterejét megbénítja.

Ennek a nagyfokú önszeretetnek és Én-érzékenységnek folyományaként előálló abnormis lelki állapot abban nyilvánul, hogy a versenyző akarása görcsös, de minden céltudatosság nélküli akarnokoskodássá válik. Minden sikertelen akció nagyfokú ingerlékenységet vált ki belőle, aminek az eredménye tűrhetetlen fegyelmetlenség és a környezettel szemben mutatkozó összeférhetetlenség. A versenyző azon hibája és tévedése, hogy az akció sikeretelenségének okát sohasem önmagában keresi, hanem rajta kívül fekvő körülményben, valóságos üldözési mániát vált ki belőle, aminek az lesz az eredménye, hogy verseny közben állandóan személyükben támad másokat,

legyen az a másik társ, ellenfél vagy zsűri. Folytonos veszekedés, indokolatlan ingerlékenység, hirtelen düh-roham és esetleg sírvafakadás, majd ezekkel ellentétben szélsőséges, túlzott, de nem őszinte kedvesség és hízelgés jellemzik a hisztériás lelki defektust. Miután azonban a hisztériás ezt a lelki állapotát öntudatlanul takargatni igyekszik a nélkül, hogy az indító motívumok lényegét felismerné, ez a takargatási, elfojtási szándék nem akaraterőre, hanem éppen az akaraterő megsemmisülésére fog vezetni.

Természetesen az idegrendszer gyengesége és dégénérait volta, mint fizikai gátlás szintén hozzájárulhat ezeknek a hisztériás természetű jelenségeknek az előidézéséhez azáltal, hogy a megfeszített akarat, vagy görcsös akarnokoskodás nyomását a dégénérait és gyenge idegrendszer elviselni nem tudja; aminek következtében élénk reakció áll be.

Mivel azonban az idegrendszer degeneráltsága vagy beteges gyengesége patológiai jelenség, ezzel a kérdéssel itt nem foglalkozunk, csupán utalunk arra, hogy a túlzott önszeretet és Én-érzékenység az orvosi pszichoanalitika álláspontja szerint már magában véve is bizonyos betegesen gyenge idegrendszerre vall és így ezek a hisztériás verseny jelenségek az idegrendszer beteges állapotával is némi összefüggésben állhatnak.

A versenyhisztériával kapcsolatosan meg kell emlékeznünk a *nők versenysportjáról* is. Anélkül, hogy ez a legkisebb mértékben is lekicsinylés akarna lenni a nőkkel szemben, meg kell állapítanunk, hogy a bátorság, a lelki-erő, a kitartás, a küzdőképesség mindig, mint tipikus férfitulajdonságok szerepeltek. A történelem ismer ugyan hősnőket, de ezek kivételek voltak. Az ilyenekre azt

szokták mondani, hogy „férfias lelkű” nők. A kérdés lényege abban rejlik, hogy a nők alaptermészetével, lelki világával mennyiben egyeztethető össze a versenysport. A nőiesség lényege ugyan nem zárja ki a harcot, de a nő harca mindig tárgyhoz van kötve és bizonyos mértékben utilitárius. Az anya küzdelmét a gyermekéért, a feleség küzdelmét a férjéért mindenki természetesnek fogja találni, de nem így a nő harcát, küzdelmét önmagáért a küzdelemért, mert az lényegében távol áll a női lélek természetétől. Egyszóval minden weiningeri túlzás nélkül is megállapíthatjuk, hogy a nőben nincsen hősiesség l'art, pour l'art, habár alkalomadtán tanúsíthat is hősiességet a családért, a gyermekért, a férfiért. A hősiességnek ez utóbbi fajtáját nem lehet elvitatni tőlük, de az a hősiesség, amit a versenysport igényel, távol áll a nőies természettől. A versenysport lényege az akaraterő kifejlésztése a „Legfőbb Jó” irányában, olyan elvont és eszmei tartalom, amit a nők gyakorlati érzéke nem foghat fel teljes egészében.

A nő lelkesedhet, rajonghat ideálokért, de ezt mindig a férfin keresztül teszi. A nőt igazi hivatása a férfi mellé állítja a harcban, ahol a férfit biztatja, bátorítja és támogatja. Ezért sohasem indulhat egyedül, önállóan a küzdelembe és sohasem harcolhat önmagáért a harcért. Ez a nő sorsa és hivatása. Nem lehet tehát összeegyeztetni a nő alaptermészetével a harckeresést. Már pedig a versenysport nem egyéb, mint spontán harcbavonulás az akaratgátló motívumok végtelen sora ellen. Ezért van a nők versenyzésében mindig valami kis árnyalat, amit a férfi természetellenesnek fog találni, sőt talán egy kicsit komikusnak is.

Mindezekből következik, hogy a nőkben csak kevés

fogékonyság lehet a tiszta amatőrség ideálja iránt és inkább divatból versenyeznek. Ha mégis akad erős, férfias lelkű nő, aki nem merő külső hiúságból, hanem komoly becsvágyból, belső szükségességből törekszik a versenyezésre, akkor ez kivétel. Amíg a tiszta amatőr szellemre való törekvés a férfiaknál, mint lehetőség, szabályként adva van, addig ez a törekvés, mint lehetőség a nőknél nem szabály, hanem kivétel.

A külső hiúság, az önszeretet és az ebből fakadó Én-érzékenység a női versenyzőknél erősebben érvényesül és így a nők ezirányban erősebb akarategelő motívumokkal találják szembe magukat. Ezeknek a leküzdése fokozott belső harcot igényel a női versenyzőktől és a gátló motívum fel nem ismerése, tudat alatt maradása, még nagyobb lelki rázkódásokat okozhat a nőknél, mint a férfiaknál. Ha most ehhez hozzászámítjuk, hogy a nő idegrendszere valószínűleg gyengébb és kevésbé ellenálló, mint a férfié és hogy azt a magas idegfeszültséget, ami a versenyzéssel jár, még kevésbé tudja elviselni könnyen érthető, hogy a nők versenyzése nem annyira akaraterőt, hanem inkább kisebb-nagyobb fokú hisztériát vált ki.

Tényleg, a síró, dühöngő, sőt ájuldozó női versenyző gyakori látvány, ami erősen ellenkezik a versenysport akaratfejlesztő lényegével. A következtetés ebből csak az lehet, hogy a versenysport csupán kivételesen és csakis erősen férfias karakterű nőknek ajánlható, ami természetesen nem jelenti azt, mintha a nők nem volnának alkalmasak a sportolásra. Az egészségi sportra a nőnek talán még nagyobb szüksége van, mint a férfiaknak és csak önmaga ellen vét az a nő, aki nem sportol, bár életkörülményei ezt megengedik.

Amint vannak férfias nők, éppen úgy vannak nőies férfiak is, akik hasonlólag nem születtek a versenysportra. Azok a pszichikai gátlások, amelyek a külső hiúsággal, a felfokozott önszeretettel és Én-érzékenységgel párosulva szoktak megjelenni, nagy tömegben és erős súllyal azoknál a férfiaknál lépnek fel, akikben a nőies sajátosságok félreismerhetetlenül feltalálhatók. Ennyiben a hisztériás férfi nőies és egyszersmind álamatór is. Akarása nem férfiakarás, hanem g örcsos a karnokoskodás, amely már természeténél fogva sem lehet ideális célokra törekvő. A benne lappangó, de leplezett hisztéria mindegyre kitör belőle és megsemmisíti az akaraterőt. Végeredményben azt mondhatjuk, hogy a versenysportban az akaraterő kifejlődésének azok a motívumok képezik legnagyobb és a legnehezebben elhárítható akadályait, amelyek az álamatór szellemből és a versenyhisztériából származnak.

Kérdés tehát, hogy le lehet-e ezeket a legsúlyosabb akarategátló motívumokat küzdeni? Véleményünk szerint, ha nem az idegrendszer patológiai degeneráltságából származnak, úgy igen is leküzdhetők, de mindenesetre a leghatalmasabb akaraterő szükséges a legyőzésükhöz. A nevelés és önnevelés legszebb és legértékesebb része ez a versenysportban és ez a pont az, ahol igazán módjában van a sportoktatónak képességeit megmutatni.

Mert nem elég megelégedni a technika kifejlesztésével, nem elég a „fogásokat és trükköket” megtanítani, nem elég még az sem, amint sok sportoktató hiszi, „észt adni” a tanítványnak. Mind ez nem elégséges. Világos, hogy a technika még a legraffináltabb trükkökkel felszerelve sem ad egyebet, mint gépies funkciót, ha hiányoznak a lélekből az akaratfejlesztő motívumok,

Lelkesedést, idealizmust szuggerálni a tanítványokba, ez a legmagasabb sportoktató tevékenység! Aki ezt nem tudja, az sohasem lehet a sportoktatás igazi magaslatán.

A pszichikai gátló motívumok ellen a lelkesedés, sőt a fanatizmus akaraterfejlesztő motívumait kell felsorakoztatni. Az álamatór szellemet irtani kell a tanítványból és mindjárt kezdetben lenyirbálni annak mindenféle kinövését. Az önszeretet és a túlfeszített En-érzékenység, mint hisztériás motívumok csak lelkesedéssel, fanatizmussal irthatók. Amíg fiatal a versenyző, addig lelke formálható, gyúrható és addig meg van benne a hajlandóság minden ideális, eszmei érték iránt, így a tiszta amatőrség eszmei ideálja iránt is. Ezt az eszmei „Legfőbb Jóra” törekvő idealizmust kell istápolni, az ebben való hitet kell fanatizmussá érlelni és fokozni a versenyzőben. E nélkül az akaratergátló motívumok a versenysportban erejüknel és nagy számuknál fogva le nem győzhetőek. E nélkül a hit nélkül az akarat mindíg határozatlan, tétova és gyöngé marad.

A klasszikus görögvilág bölcsessége azon a téren is megmutatkozott, hogy a testi és lelki nevelés náluk párhuzamosan történt. Philistratos feljegyzése szerint az oktatónak oly emberismerőnek kellett lennie, hogy már arcáról következtetni tudjon az ifjú jellemére. A sportoktatás helyes módszere mellett az oktató bele kell hogy nyúljon a tanítvány lelkébe, a tanítvány pszichéjét bonckés alá kell vennie és segítségére kell, hogy legyen tanítványának a tudatalatti akaratergátló motívumoknak tudatossá tételében és az azok elleni küzdelemben.

A pszichikai gátló motívumok ellen az akaraterfejlesztő motívumokat kell előhívni a tanítvány lelkében. A lustasággal, a közönnyel, a csüggedéssel, a figyelem hiányával

és az indolenciával szemben, ambicionálni kell a tanítványban a bátorságot, a kitartást, a küzdőképességet és az önbizalmat. A külső hiúságból és túlzott önszeretettől származó fokozott Én-érzékenységgel és elbizakodottsággal szemben a szerénységet, a belső lelki hiúságot és a tiszta amatőrsport ideális szeretetét kell ápolni, mert csak az utóbbiak fanatizálhatják a versenyzőt az akarátgátló motívumok leküzdésére és csak ezek tehetik lehetővé, hogy a versenyző a saját lelkéből az álamatőr szellemet és a hisztériára való hajlamot kiirtsa.

Láttuk tehát, hogy fizikai és pszichikai gátlások milyen nagy tömege és milyen heterogén sokasága ellen kell a versenyzőnek küzdeni. Ezekben az akadályokon nemcsak, hogy át kell vágnia magát a versenyzőnek, hanem állandóan, évek hosszú során, napról-napra, ismét és újra szembe kell szállnia azokkal, amíg ez a napról-napra visszatérő és állandóan gyakorolt küzdelem, mint apró mindennapi cselekvés, lassan és észrevétlenül szokássá, második természetévé válik a versenyzőnek. Szokásunkká lesz maga a gátlások elleni küzdelem! Ezeknek az akadályoknak a sokasága és heterogenitása jelzi az akaraterő kifejlődésének az útját és minél gyakrabban, minél többet és minél többféle gátló motívumot győz le a versenyző, annál több akaraterőt produkál.

Azok a gátlások, amelyek a versenysportban előfordulnak, semmiben sem különböznek a mindennapi élet bármilyen másirányú gátlásaitól. Amint fentebb láttuk, a versenysport a fizikai és pszichikai akarátgátló motívumoknak minden árnyalatú és legváltozatosabb skáláját tárja elénk. Annak a versenyzőnek, aki évek hosszú során megszokta, hogy ezeket a teljesen heterogén, minden irányú akarati gátlásokat legyőzze, akinek ezen gát-

lások elleni küzdés valóságos természetévé vált: annak az élet nem produkálhat semmilyen vonatkozásban sem olyan akaratgátló motívumot, amellyel szemben ne volna kész azonnal felvonultatni akaratfejlesztő motívumainak egész arzenálját.

A versenysportban tehát a legyőzött akaratgátló motívumok nagysága és sokfélesége egyenlő arányban áll az ennek folytán kifejlődő akarakterötöbblet nagyságával és sokféleségével. Ebből viszont az folyik, hogy *az akarterő kifejlődése szempontjából azok a sportágak a legértékesebbek, amelyek a legnagyobb számú és a legheterogénebb akaratgátló motívumokat állítják a versenyző elé.*

Vizsgáljuk meg tehát az egyes sportágakat ebből a szempontból. Mindazok a gátlási motívumok, amelyekről fentebb szóltunk, többé-kevésbé minden versenysportban előfordulhatnak és ezért azokat *általános* gátlási motívumoknak nevezhetjük. Ezeken kívül azonban az egyes sportágak *különös* gátlási motívumokat is állítanak szembe a versenyzővel, amelyek az illető sportág természetéből folynak és csak éppen abban vagy az azzal rokonfajta sportágban fordulnak elő.

Hogy ezeket a különös akaratgátló motívumokat a különböző sportágakban tárgyalhassuk, a sportágak három csoportját kell, hogy megkülönböztessük és pedig 1. *egyes-kombattáns* sportokat, mint a vívás, tenisz, birkózás, box stb., 2. *társas-kombattáns* sportokat, mint a tenisz, futball, vízipóló, evezés, gyep- és jégheki, rugby, stb., 3. *egyéb* sportokat, mint atlétika, úszás, korcsolyázás, sielés, torna stb.

Kombattáns sportodon azokat a sportágakat értjük, amelyekben a versenyzők fej, fej ellen küzdenek és ahol a versenyző nemcsak a saját fizikumában és pszichiku-

mában rejlő akadályokkal kell, hogy megküzdjön, hanem szemben találja magát az adott ellenfél akaratával is, a melyet le kell győznie, hogy az eredmény elérhető legyen. A kombattáns sportoknál eszerint a gátlások száma és heterogenitása nagyobb, mint egyéb sportoknál, ahol adott ellenfél akaratával küzdeni nem kell, hanem csupán a saját testi és lelki gátlásokat kell legyőzni. Ezért a kombattáns sportok az akaraterő kifejlődése szempontjából jelentősebbek.

A kombattáns sportok ismét egyes- és társas-kombattáns sportokra oszthatók aszerint, hogy egyenkint, fej-fej ellen vagy pedig többen összjátékkal és összműködéssel, többek ellen küzdenek. Az egyes-kombattáns sportokban a felelősséget az egyes osztatlanul viseli, a gátlások legyőzése egyedül az egyes versenyző osztatlan feladata, viszont az elért eredmények dicsősége is osztatlanul őt illeti. A figyelem és az akaraterő megfeszítése a verseny folyamán szakadatlanul próbára van téve és a verseny haladásával a finis felé való közeledésével, fokozatosan erősödik. A társas-kombattáns sportoknál az akaraterő feszítése rendszerint megoszlik azáltal, hogy részben áthárul a társra és ennél fogva kisebb tényezőt jelent és kevesebb szerepet játszik a verseny lefolyásában. Az egyes-kombattáns csak osztatlanul, önmagára támaszkodhatik, tehát akaraterő megfeszítése intenzívebb kell, hogy legyen. Csak egyedül győzi le az akadályokat, tehát erő-kifejtése nagyobb.

Ha többen oldanak meg egy feladatot, a felelősség megoszlik és a nehézségek sem torlódnak úgy össze, mert megoszlanak a társak között. Általában meg van az emberi természetnek az a sajátsága, hogy míg az eredményt szereti egyedül, saját maga javára elkönnyvelni,

addig viszont a kudarcot szívesen áthárítja másra. Ebből az általános emberi gyengeségből származik a társas-kombattáns sport bizonyos fokú inferioritása az egyes-kombattáns sporttal szemben. Ezért nem fejleszt általában a társas-kombattáns sport a versenyzőben olyan akaraterőt, mint az egyes-kombattáns sport.

Ezzel szemben a társas-kombattáns sportnak olyan irányban van akaratfejlesztő jelentősége, ami viszont az egyes-kombattáns sportokból hiányzik. A társas sportok ugyanis nagy mértékben fejlesztik *az akarat szociális szellemét*. A társas-kombattáns sportokban az egyedek le kell, hogy mondjanak a köz érdekében az esetleges egyéni dicsőséget eredményező akciókról, ami kétségtelenül nagy önuralmat igényel. Minden társas-kombattáns sportban számtalan alkalom adódik arra, hogy az egyén saját dicsőségére, hiúságának engedve, egyéni kiválóságának fitogtatására ragadtassa magát. Azokat az érzelmeket, amelyek ebből a vágyból fakadnak és amelyek a külső hiúság és az Önszeretet akaratgátló motívumainak tekinthetők, a társas-kombattáns sportban le kell, hogy győzzük, nehogy az egyéni akció az összműködés sikerét kockáztassa. Ezeknek az akaratgátló motívumoknak a leküzdése hatalmas akaratfejlesztő tevékenységet jelent és ebben az egy tekintetben a társas-kombattáns sportok az egyes-kombattáns sportokat felül is múlják az akaratfejlesztés szempontjából.

Természetesen, amidőn a kombattáns-sportokat egyéb sportokkal, pl. az atlétikával szemben kiemeljük, ez legkevésbé sem akar a többi sportok kisebbitése lenni, csupán azt kívánjuk leszögezni, hogy az akaratfejlesztés szempontjából a kombattáns-sportokat magasabb rendűeknek tartjuk.

Azt sem akarjuk ezzel mondani, hogy a nem kombattáns-sportokhoz akaraterő nem kell. Ellenkezőleg, a marathoni futáshoz, amely talán az összes sportágak között mindenkor a legnagyobb csodálat és tisztelet tárgya volt, olyan hallatlanul nagy akaraterő kell, amely szinte emberfeletti már. Azonban nézetünk szerint éppen az a nagy különbség a marathoni futás vagy bármely hosszú távfutásnál kifejtett akaraterő és a kombattáns akaratereje között, hogy az előbbi teljesen egyirányú és egyoldalú, míg az utóbbi differenciált. A marathoni futásnál pszichikai gátló motívumok alig szerepelnek. A küzdelem csaknem kizárólag a fizikum gyengeségében rejlő akaratgátló motívumok ellen irányul. Ennek a küzdelemnek a nagysága óriási lehet és egészen az ájulásig fokozható, sőt volt már példa rá, hogy a cél után a marathoni futó holtan esett össze, minek folytán fel kell tételeznünk azt, hogy a szenvedések széles skáláját kellett végigéreznie és leküzdenie, amíg akaratával a fizikumot túlfeszítette azon a határon, amely a fizikai teherbírás maximumát jelzi. Ez előtt az akarat előtt kalapot kell emelni ugyan, de mégis azt kell mondanunk, hogy nem ez a küzdelem az, ami általános érvényű akaraterőt eredményez.

A marathoni futónál nagy kvantuma szerepel az erőmegfeszítésnek, de ez teljesen egyoldalú és nélkülozi a kvalitatív heterogenitást, noha az akaratgátló motívumoknak éppen ez a tulajdonsága eredményezi szerintünk a fejlődést. Emellett az a küzdelem, amit a marathoni futó saját fizikuma ellen a versenyen végez, csak ritkán, évente egyszer-kétszer produkálható, tehát állandóan visszatérő és gyakori cselekvést, folytonos küzdelmet az akaratgátló motívumok ellen nem jelenthet, a gátló motívumok elleni küzdelmet szokássá, második természeté

nem nevelheti és így végeredményben nem lehet az emberi természetre olyan átalakító hatással, mint az állandóan üzött és napról-napra gyakorolt kombattánsport.

A nem kombattáns sportoknak a lényegéből hiányzik az a harc, ami bizonyos lelki küzdelemmel és lelki meg erősödéssel jár. Az atlétika, korcsolyázás, úszás, stb. többnyire csak a fizikum akaratgátló motívumai ellen folytatott küzdelem s így sokkal szimplább és egyszerűbb akaratot igényel, mint a kombattáns sport. Az akarat szimplébb a pszichikai gátló motívumok hiányában és ennek folytán tárgyhoz kötöttebb. Az az akarat, ami az izmok feszítéséhez, az ügyesség és izomerő fokozásához szükséges, nem olyan komplex és nem annyira általános érvényű, mint a kombattáns sportokban a pszichikai gátló motívumok legyőzésével kialakuló komplex akarat. Ennélfogva nemcsak, hogy nem olyan általános érvényű, hanem értéke sem olyan általános.

Abból a premisszából kiindulva, hogy a tiszta amatőr-sport lényege az akaraterő kifejlesztése a nemes, az ideális, az erkölcsi jó felé, azokat a sportokat kell a legtökéletesebbeknek tartanunk, amelyek a legdifferenciáltabb és legheterogénebb akaraterőt hozzák létre. Ezek az egyes-kombattáns sportok, azután jönnek a társas-kombattáns sportok és végül azon egyéb sportok, amelyeknél az akarat inkább csak fizikai gátlásokkal áll szemben.

Vizsgáljuk meg, hogy a legismertebb egyes-kombattáns sportágakban, a vívásban, a teniszben, a birkózásban és a boxolásban milyen arányban oszlanak meg a fizikai és pszichikai gátlások.

A *vívósporthoz* közönséges értelemben vett izomerő nem szükséges, sőt az izmok túlfejlettsége, az úgyneve-

zett „biceps”-szerű izmok egyenesen akadályok a vívótechnika kifejlődésében. A finoman árnyalt izomzat, a közepsúlyú termet a legalkalmasabb ahhoz a fürge és rendkívül gyors mozgáshoz, a mit a vívás igényel. Mindezekből folyik, hogy a vívás nem közönséges értelemben vett nehéz fizikai munka, hanem éppen ellenkezőleg, könnyű és finom mozgásból áll. A nehéz fizikum nem igen alkalmas erre a sportra. Ebből kifolyólag a fizikai gátló motívumok a vívósportban nem annyira a fizikai gyengeség leküzdésében, mint inkább a technikai nehézségekből merülnek fel. A vívás a fizikumtól sem nagyfokú izomzatot, sem különösebb fizikai erő kifejtést nem igényel, ellenben annál jobb és erősebb idegrendszert. Az idegrendszer gyöngesége viszont olyan fizikai gátló motívum, amely néha elháríthatatlan akadályt állít a vívó elé, éppen a pszichikai gátlások nagy száma és sokfélesége miatt. Egyszóval ahhoz, hogy valaki a vívósportot mint versenysportot üzze, nagy izombeli erő nem kell, hanem jó idegzet.

A fizikai gátlás a vívósportban főleg a technika bonyolultságában és magasfokú fejlettségében rejlik. A vívótechnika elsajátításához hosszú évek kitartó munkája kell, éveken keresztül tartó, állandó, szorgalmas tréning, mindennapi, gyakori, apró cselekvések, amelyek az akaratgátló motívumoknak leküzdését lassanként szokásunkká teszik.

Viszont a technika folyatékossága olyan erős akaratgátló motívum, ami a tudat alatt könnyen akaratilag defektust, hisztériás jelenségeket okozhat.

A pszichikai gátlások a vívásban a legszamosabbak és a legheterogénebbek az összes sportágak között. Az ellenfél akarata, amely állandó aktivitásban van, a

versenyzőt villámgyors akarati elhatározásokra készíti. A gyors mozgás, a könnyű kis penge pillanatnyi lendülése, a helyzet gyors felismerését teszi szükségessé, miért is az azonnali elhatározást és cselekvést a versenyző természetévé neveli. A figyelem állandó megfeszítése, amely a tudat fókuszából egy pillanatra sem engedheti távolodni az összes akciók és kontraakciók lehetőségét, az akaratot arra készíti, hogy szakadatlanul uralkodjék az appercepció felett.

Amellett azonban, hogy a versenyző a saját fizikai és pszichikai gátló motívumaival, továbbá a vele szemben álló ellenfél akaratával küzd, küzdenie kell azokkal a pszichikai gátlásokkal is, amelyek a saját és ellenfél személynél kívül álló oldalról jönnek: a versenyző tévedéseivel.

A zsűri ténykedése, mint akaratgátló motívum, az összes korbattáns sportoknál szerepet játszik, de egyetlen egy sportágban sem olyan nagy mértékben, mint a vívásban. A zsűri ténykedése a vívósportban a legirréálisabb, mert az akciók gyorsasága, a fegyver finom, keskeny volta és a találati felület nagysága, szinte lehetetlenné teszi az emberi szem gyarlóságánál fogva a pontos megítélést. A legmérsékeltőbb számítással is mintegy 20—30 százalékra tehető a zsűri jóhiszemű tévedése a találatok tekintetében. Hozzászámítva most ehhez a találat érvényességének kérdését, amely az ütem időben megfelelő vagy elkésett voltától függ, az ítélkezés realitása még azáltal is csökken, hogy a zsűri figyelme meg kell, hogy oszolja a találat érvényessége és az ütem helyessége között.* Azért beszélünk csak jóhiszemű tévedések-

* Az újabb szabályok szerint a zsűrielnök és a tagok munkája megoszlik olyképen, hogy az elnök inkább az ütemet, a zsűritagok pedig csak a találat érvényességét bírálják el.

ről, mert a szándékosságot és rosszhiszemet amatőr sportemberről feltételezni nem akarjuk. De sajnos létezik jóhiszemű elfogultság, ami alól kevés ember tudja magát teljesen kivonni. Ez az elfogultság, melyhez hozzájárul esetleg a zsúritag hiúsága is, arra készíti a gyengébb bírót, hogy kétes esetben a nevesebb vívó javára döntsön, mert a tekintélyesebb vívó kritikájától jobban fél és protestálása többet árthat bírói tekintélyének, mint a kevésbé neves vívóé.

Minden téves ítélet súlyos akaratgátló motívum a versenyző pszichéjében. És minden további tévedés mértani arányban növeli a versenyző csüggedését és elkedvetlenedését. Ezt az akaratgátló motívumot is le kell azonban küzdeni, bár ez talán az összesek között a legnehezebb küzdelem. Könnyen elképzelhető, hogy az a versenyző, aki legyőzte saját fizikai és pszichikai gátlásait, legyőzte az ellenfél akaratát is és sikeresen végrehajtott egy akciót, amikor a zsúri tévedésből az ő terhére ítéli meg azt, olyan feszült idegállapotba kerül, hogy valóságos emberfeletti akaraterő kell önuralmának megőrzéséhez.

Es mégis éppen ez a nehézség emeli a vívósportot minden más sport fölé. Az a vívó, aki meg tudott birkózni a zsúri tévedéseivel és legyőzte azt az akaratát gátlást is, amit a zsúri állandó tévedése okoz, az akaraterő olyan magaslatára emelkedett, hogy vele szemben az élet nagyobb akaratát gátlásokat nem produkálhat.

A *teniszsportban* a fizikai gátlások nagyobbak és a pszichikai gátlások kisebbek, mint a vívósportban.

Egy öt szetes mérkőzés, legelső klasszisú versenyteniszezők között, némelyek számítása szerint majdnem annyi futást igényel, mint a marathoni távolság, termé-

szetesen azzal a nagy különbséggel, hogy a teniszező közben gyakori megállásokkal pihen. Mindenesetre nagy fizikai teljesítmény az ilyen mérkőzés, nemcsak azért, mert sokat kell futni, hanem azért is, mert emellett állandóan ütni is kell a labdát és pedig sokszor erővel.

Emellett a fizikai gátló motívumok — a vívásához hasonlóan — óriási jelentőséggel bírnak a technikai felkészültség tekintetében is. A tenisztechnika talán még több gyakorlást, szorgalmat és kitartást igényel, mint a vívótechnika. Az ütések sokfélesége és árnyalati finomsága miatt a technika fogyatékosága súlyos gátlási motívum.

A pszichikai gátlások szerepe a vívósporthoz viszonyítva csekélyebb és többnyire a technika hiányosságai-val függ össze. Az indiszponáltság egyik főoka a teniszversenyen rendszeren egy-két hibás ütés, amely megzavarja a gyenge akaratu versenyző akaratérőkifejtését. Ennek leküzdése tehát igen nagy szerepet játszik a teniszversenyben,

A vonalbírói tévedések azonban minimálisak és ritkán lehetnek döntő befolyásuak a verseny kimenetelére.

Viszont az ellenfél akarata, a fogások, a trükkök, nagy szerepet játszanak a teniszsportban is. Az ellenfél kiismerése, szándékának, intenciójának felfedezése és az ellen felhasználható eszközök, a figyelmet a teniszsportban is igénybe veszik, de megközelítőleg sem olyan mértékben, mint a vívásban. Az ellenféltől való távolság és ennek folytán az akciók időbeli egymásutánjában való különbség, a teniszsportban sem az idegeket, sem a figyelmet nem feszítik olyan mértékben, mint a vívóspornál. Amíg a labda az ellenfélhez és az ellenféltől a verseny-

zőhöz visszaér, olyan intervallum adódik, amely könnyen lehetővé teszi a versenyzőnek azt, hogy időközben figyelmét koncentrálja. Ezzel szemben a vívásnál az akciók gyors egymásutánja a figyelem sokkal nagyobb megfeszítését követeli.

A *birkózásnál* a fizikai gátlások hatalmas erővel lépnek fel. A fáradtság, a mely hatásában majdnem az elviselhetetlen fájdalommal ér fel, a végső kimerültség közvetlen érzése, amit a birkózó a küzdelem alatt többször is átérezhet, óriási feladatok elé állítja a versenyzőt. A fizikai gátlások legyőzése pillanatoktól függhet, mert pillanatok alatt erőt vehet magán és ezzel győzhet.

A kezdeményezés kockázatossága, amelynek folytán a birkózó a nyilván gyengébbtől is vereséget szenvedhet, a különös pszichikai akaratgátló motívumok közé sorolható. Ugyancsak ide számíthatók azok a hatások, amelyeket az ellenfél gyors akciói meglepetésszerűen okozhatnak, ami szükségessé teszi az állandó figyelmet, a tettekézséget és gyors elhatározást.

Ugyanide tartozik a közönség egyrészt fanatizáló, másrészt terrorizáló viselkedése, amely utóbbi könnyen kiválthatja a versenyzőből a pszichikai gátlások motívumát. A bíró ténykedése az elnyomatás érzését keltheti fel benne, különösen idegenben, ha a bíró őt pl. az akció hiánya miatt figyelmezteti, holott érzi, hogy állandóan ő a kezdeményező fél és az ellenfél az, aki hátrálásával és állandó védekezésével az akciók kifejlődését sorban lehetetlenné teszi. Ugyancsak súlyos akaratgátló motívumként szerepelhet a bírói igazságtalanság akkor, amikor végre sikerül a versenyzőnek egy teljesen szabályos fogás és érzi, hogy feltétlenül tussolni tudná az ellenfelét, mielőtt azonban az akció végrehajtását befejezné, a bíró

az ellenfél elengedésére utasítja, vagy az akciót, mint erőszakost lefűjja.

De nagy szerepe van a bírói tévedésnek vagy igazságtalanságnak, mint akaratgátló motívumnak akkor is, amidőn a bíró nem hajlandó észrevenni az ellenfél durva, szabálytalan fogását. Ennek nyomán erős fájdalomérzet léphet fel, ami szintén különös akaratgátló motívum a birkózó sportban.

Meg kell említenünk végül, hogy a birkózás — még a legszabályosabban végrehajtva is — bizonyos fájdalomérzeteket vált ki, amelyek a vívó- és teniszsportban jóformán ismeretlenek és ezekkel kapcsolatosan fellép a birkózónál a komoly sérülés elszenvedhetőségének gondolata. Alig van ugyanis olyan birkózó, aki legalább egyszer-kétszer súlyosan meg ne sérült volna. Az elszenvedett sérülések és az azokkal járó fájdalom, mint tudatalatti képzetek és érzelmek, reprodukálnak és ezáltal meglehetősen súlyos pszichikai motívumot képeznek az akarat kifejlődésében.

A *boxolásban* a fizikai gátlások szintén erőteljesen lépnek fel, de más természetűek, mint a birkózásban. Az ütések fárasztják a szívet és ennek következtében jöhet létre az úgynevezett „groggy”, amely olyan boxolót jelent, aki már tántorog, ütőereje nincsen, alig van öntudatánál és csak akaratának maradványai tartják még a lábán. Ha még egy erélyes ütést kap, a földre kerül és esetleg kiszámolják.

Azonban ezeket a fizikai gátlásokat erős akarattal leküzdheti. A „groggy” kihúzhatja a küzdelmet gongütésig és akkor pihenhet, pihenő alatt pedig felfrissítik. Ha a földre kerül, 9 m. percig fekket és így kis lélegzethez juthat, amit meg is ismétélhet és ezzel az időt ismét kihúz-

hatja. Végül clinchbe mehet (átkarolás) és míg a bíró szétválasztja, múlik az idő.

Egyszóval az ökölvívó ezeket a hatalmas fizikai gátlásokat, amelyek már csaknem megállítják a túlfeszített szív működését, szívóssággal, kitartással és jó beosztással legyőzheti, ami által hatalmas akaratőről tesz tanúságot.

A pszichikai gátlások a boxolásnál általában hasonlatosak a vívásban előfordulókhöz. Az ütem itt ugyan gyorsabb, több a váratlan meglepetés, a hirtelen ütés, viszont az ütés legfeljebb egy pont előnyt jelent, ami nem olyan fontos, mint a vívásnál, mert az utóbbinál öt pont közül esetleg ez lehet a döntő. A boxolásnál a csak egy pontot jelentő ütés sohasem válik döntővé. A rosszabb boxoló ütése kevésbé veszedelmes és a jobbik nem lesz tőle „groggy”, legfeljebb egy pontot kap, amit később be tud hozni. A vívásnál nincs különbség a rossz vívó által szabálytalanul vagy véletlenül beadott tuss és a jó vívó által szabályosan, öntudatosan, sőt bravúrosan bevitt tuss között. És ha az ötödik tussról van szó, úgy a rosszabb vívónak egy véletlen csuklómozdulata döntő pontot eredményezhet.

Az ellenfél által kezdeményezett akciókban és kontraakciókban rejlő pszichikai gátlások lényegében a boxnál is ugyanazok, mint a vívásnál, de az általuk okozott gátló motívumok könnyebben legyőzhetők. Kevesebb támadási és több védekezési lehetőség van, mint a vívásnál. Dukkolás, elugrás, keresztül ütés, kevésbé érzékeny és pontozás szempontjából nem számító testrészekkel való védekezés a boxolásban mind lehetséges, míg a vívásban parírozni kell. Ugyanis a boxolót, aki állat válla közé jól behúzza, azonkívül öklével is védi magát, míg könyöke

a rekeszizmát takarja, vagyis helyes állásban van, nagyon nehéz döntően megütni. Ezzel szemben a vívónak úgyszólván egész teste, illetve felsőteste állandóan veszedelemben forog és annak bármely részére kapott tuss pontot jelent terhére.

Végül fennáll a boxolásnál is a bírói igazságtalanságnak, mint pszichikai gátló motívumnak lehetősége azzal, hogy a bíró szabálytalanság miatt leinti a versenyzőt olyan esetben, amikor nem követett el szabálytalanságot, viszont az ellenfél szabálytalanságait észrevenni nem hajlandó.

Összefoglalva az egyes-kombattáns sportokról mondtakat, azt látjuk, hogy ezekben a sportágakban a fizikai és pszichikai gátlások többé-kevésbé egyenlő mértékben oszlanak meg és jutnak érvényre, mégis azzal a különbséggel, hogy a vívásnál és a tenisznél a pszichikai gátlások vannak előtérben.

Bár Payot-nak végeredményben egészen téves fel fogása van a versenysport lényegéről, azt hívén, hogy a versenysport nem egyéb, mint durva izommunka, azt a megállapítását még sem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a súlyos fizikai megerőltetéssel járó versenysport kizárja és lehetetlenné teszi a komoly szellemi munkát. Ha nem akarunk az elfogultság hibájába esni, úgy nem mehetünk el behunytt szemmel emellett a megállapítás mellett. Első látszatra csaknem megdönthetetlennek látszik az az igazság, hogy minél súlyosabbak valamely sportágban a fizikai gátlások, annál kevésbé egyeztethető össze annak a művelése a komoly szellemi munkával. Ámde — amint láttuk — a kombattáns sportoknál a fizikai gátlások részben pszichikai gátlásokkal váltakoznak és helyettesíttetnek. A kombattáns sportok egyikére sem

lehet azt mondani, hogy az kizárólag fizikai gátlásokat állítana a versenyző elé. Talán a birkózás az, amely a legerősebb fizikai gátlásokat emeli, ennek dacára Platon, a görög bölcselő, amellett, hogy az isthmosi versenyen díjat nyert a birkózásban és megkoszorúzták, „az emberiség legnagyobb gondolkozója” jelzöt érdemelte ki filozófiai remekműveivel.

Az a kérdés, hogy valamely sportág versenyszerű üzése kit és mennyire akadályoz a szellemi munkában, teljesen egyéni szempontból bírálendő el. A gyengébb fizikumú szellemi munkásokat a versenyszerű sportolás esetleg kimerítheti oly mértékben, hogy szellemi munkájuk emiatt hátrányt szenved, bár ez szabályként semmiesetre sem állítható fel. Mindenekelőtt a tréninget túlzásba vinni már a versenyzés szempontjából sem szabad és a túltrenírozás magát a versenyeredményt teszi kockára. Minél szakszerűbben készül valaki versenyzésre, annál inkább be tudja tartani a helyes mértéket.

Emellett a versenyzés időszaka az ifjúkorra esik. A legtöbb sportágban csak az ifjú években lehet eredményesen versenyezni és ezeknek az éveknek eltelte után a versenyző visszatér az egészségi sport művelésére. Viszont a nagy szellemi alkotások ideje rendszerint nem az ifjú-, hanem a férfikor, amikor már amúgy is túl van az ember a versenyzések időszakán.

Mindezt egybevetve a kombattáns sportok egyetlen ága sem okozhat helyesen felfogott tréning mellett olyan kimerülést, amely a fizikai fáradtság folytán a szellemi munkát lehetetlenné tenné. Maguk a versenyek ugyan óriási megerőltetéssel és nagyfokú fizikai és szellemi kimerüléssel járnak, de az amatőr sportember egy évben legfeljebb 5—6 versenyen vesz részt és így a versenyek

aránylagosan csekély száma az általuk okozott nagy kimerültség mellett sem lehet akadálya a rendszeres és komoly szellemi munkának.

A kevésbé erős fizikumú szellemi munkások részére pedig ott van a vívás és tenisz, mint versenysport, mert ezeknél a fizikai gátlás lényegesen csekélyebb jelentőségű. Igaz ugyan, hogy a teniszhez a leghosszabb és legkitartóbb gyakorlás szükséges. Elsőrendű szakértők állítása szerint legalább öt esztendő kell ahhoz, hogy valaki a tenisztechnikát tökéletesen elsajátítsa. Ez alatt az öt év alatt pedig napi két-három órai tréningre van szüksége a nappali órákban. Emiatt végeredményben a teniszsportot versenyszerűleg csak nagyon kevesen űzhetik, mert kevés amatőrnek nyílik lehetősége arra, hogy rendszeres foglalkozása mellett napközben két-három órát szenteljen a sportnak. Ezért nem lehet a teniszsport a szellemi munkások tömegsportja, habár talán a legszebb, a legegészségesebb és legélvezetesebb sportok egyike.

A legideálisabb amatőrsport és a szellemi munkások igazi tömegsportja, dacára hogy sem nem olyan egészséges, sem nem olyan élvezetes, mint a tenisz, mégis a vívósport. Hogy a fizikai gátlások az összes kombattáns sportok között a vívásban a legcsekélyebbek, azt bizonyítja az a körülmény, hogy 40 éven felül versenyszerűen és eredményesen űzni csak a vívósportot lehet. Sőt, szinte azt mondhatjuk, hogy a versenyvívó abban a korban fejlődik ki igazán és éri el a versenykarrierjének csúcspontját, amikor a többi kombattáns sportok már alig űzhetők. Ez utóbbi körülmény viszont önmagában bizonyítja azt is, hogy a vívásban a pszichikai gátlások a túlnyomóak. Ezért lehetséges az, hogy a rutinizott és hatalmasan kifejlett akaraterejű „öreg” versenyző legyőz-

heti a 20—25 éves fiatal, jóllehet az utóbbi összehasonlíthatatlanul gyorsabb, fürgébb és rugékonyabb. Éppen ez az, ami a verseny vi vasban páratlan és ami a vívást a sportok királyává koronázza. *Az akaraterő szerepe a verseny vívásban nagyobb és fontosabb, mint a testi ügyesség és rugékonyság szerepe, minél fogva objektíve megállapítható, hogy az összes sportok között a versenyvívás az akaraterő legtökéletesebb forrása.* Igaz ugyan, hogy emellett, amint már említettük, a legalkalmasabb talaj egyszersmind a hisztériás jelenségek kiváltására is. A pszichikai gátlások sokfélesége számtalanszor elviselhetetlen nyomásnak és feszülésnek teszi ki az idegrendszert. A figyelem nagyfokú megfeszítése, a tudatalatti képzetek és érzetek gátlásainak a sokasága, de főleg a versenybírák tévedései, tökéletesen egészséges és erős idegrendszert követelnek a vívótól. A legkisebb ideggyengeség vagy degeneráltság azt a veszedelmet rejtí magában, hogy az akaraterő kifejlődése helyett hisztériás jelenségeket eredményez, melyek olyan messzemenőek is lehetnek, hogy szinte üldözési mániává, búskomorsággá fejlődnek. Ezért gyenge idegzetű embernek a versenyvívás semmiképpen sem tanácsolható.

Azt hisszük, hogy a fentebbiekben elfogadhatóan bizonyítottuk, hogy a versenysport — és pedig nemcsak a kombattáns, hanem az egyéb sportok is, többé-kevésbé fejlesztik az akaraterőt és hogy a kombattáns sportok differenciált és heterogén akaraterőt fejlesztenek, amely általános érvényű s az élet minden vonatkozásában megállja helyét. A fizikai és pszichikai gátlások sokasága és sokfélesége olyan akaraterőtöbbletet fejleszt, amely ennek megfelelően heterogén és differenciált. Emellett a lelki élet folyamata a nem egységesből az egységes felé halad.

A kifejlődő differenciált akaraterő egy egységes egészbe foglalja az érzelmeket és a gondolatokat és ez az akarat lesz az irányítója és parancsolója a gondolkozásnak és az érzelmeknek. A lelkiélet hajója precíz kormányt és tökéletes kormányost nyer az így kifejlesztett akaraterőtöbbletben s ezáltal a hajó iránya biztos és határozott lesz, ami a lelkiélet egységét jelenti.

Bizonyos látszólagos ellentmondás fennállhat a tekintetben, amit a fejezet elején a versenyzés spontán kedvtelése és szórakoztató jellegére vonatkozólag állítottunk és aközött a deskripció között, melyet a versenysportban előforduló súlyos és küzdésteljes akarati gátlásokra vonatkozólag adtunk. Ez az ellentmondás azonban csak látszólagos. Igaz, hogy a versenyző az akarat mérhetetlen nagyszámú és sokféle akadályával kell hogy állandóan küzdödjék, igaz, hogy nagyfokú aszkétizmus szükséges ezeknek az akarategátlásoknak a leküzdésére, mégis tény az, hogy a versenyző spontán elhatározásból, minden kényszer nélkül, csupán kedvtelésből indul neki ennek a mérhetetlen és sokszor fájdalmas küzdelemnek. Erre a küzdelemre — amint már kifejtettük — hajtja az emberi természetnek az a vonása, mely a megszokott mindennapi munka mellett valami mást, valami változatosat keres.

Emellett hajtja a versenyzőt a modern felfogás által annyira lebecsült, de azért az emberi természet mélyén örökké élő heroizmus, a küzdelem keresése, a dicsőség vágya, amely azelőtt a harcban tombolta ki magát, most pedig megtalálja helyét a modern kor szellemének megfelelőleg a versenysport keretében. Mert minden versenyző igazi hős, tekintet nélkül arra, hogy milyen versenyeredményeket ér el. Vállalni a versenysporttal járó aszkétiz-

must, vállalni az éveken keresztül tartó és naponta megismétlődő fizikai és pszichikai gátlások legyőzését és végül vállalni a versenyt magát, küzdeni az ellenfél és igen gyakran a zsűri akaratával, mindezt spontán, minden anyagi érdek nélkül, a tiszta amatőr ideálért: ez igazi heroizmus, amely fölér bármilyen kor hősiességével.

De hajtja az embereket a versenysport felé bizonyos esztétikai érzés is. A természeti szépség kedvelése, az emberi test szépségének megértése, amelyben a klasszikus görög kor szobrászainak bizonyára nagy szerepük van, a szép iránti érzék, mely a huszadik század gyermekének már átöröklött kincse, a sportolásra serkent, amely a test kultuszával a szépség kultuszát is jelenti. Bizonyos, hogy a modern kor szemüvegén át sem képzelhető el a felsőbbrendű ember görbe gerinccel, púpos háttal, pók lábakkal és karokkal.

A szép és a jó egyébként filozófiai szempontból alig választható el. A platonisztikus „Legfőbb Jó”-ban a szép és az igaz éppen úgy benne van, mint a jó fogalma. Ez a „Legfőbb Jó”-ra való törekvés, mint a tiszta amatőr-sport lényege, adja magyarázatát annak, hogy ezrek és tízezrek önként és lelkesedéssel, csupán kedvtelésből vállalják magukra a versenysport szenvedéseit és hogy a tiszta amatőr versenysport korunk materiális szellemének dacára, az akaraterő kifejlődésének nagyszerű forrásává válhat.

ÖTÖDIK FEJEZET.

V.

A lélek szerepe az ógörög: és a japán sportkultúrában.

El vagyunk készülve arra a kritikai megjegyzésre, hogy fölállítottuk a tiszta amatőrsport teljesen elvont, idealizált fogalmát és erről a valóságban nemlétező sportról kimutattuk azt, hogy kifejleszti az akaratot a „Legfőbb Jó” irányában. Ennélfogva az egész elképzelés és okfejtés nélkülözi a gyakorlatiasság jellegét.

Hogy elejét vegyük ennek a kritikai megjegyzésnek, ebben a fejezetben annak a bizonyításával foglalkozunk, hogy a „Legfőbb Jó”-ra törekvő versenysport élő valóság volt az ógörögöknél és élő valóság ma is a japánoknál. Öntudatosan és az említett legmagasabb szempontot szem előtt tartva, meg volt és meg van ma is.

A görög mondás.¹ „*szép testben szép lélek*” nemcsak azt jelentette, hogy a görögök egyenlő súlyt vetettek a test és a szellem nevelésére és nemcsak azt fejezte ki, hogy egyenlően fontosnak tartották a testi és szellemi tökéletességet. Ennél a közkeletű magyarázatnál tovább megyünk és azt igyekszünk bizonyítani, hogy a test szerepe a lélekkel szemben nem koordinált, hanem szubordinált jelentőségű volt az ógörög sportkultúrában. A nyers

testierő vagy ügyesség a lelki nagyság és az akarat ereje nélkül nem imponált a görögöknek. A test szépségét és tökéletességét azért tartották elengedhetetlennek, mert az volt a meggyőződésük, hogy e nélkül a lelki nagyság el sem képzelhető.

A test és a lélek párhuzamos művelése azt jelentette náluk, hogy felismerték a pszichofizikai parallelizmus jelentőségét. Rájöttek, hogy a lélek nem választható el a testtől és hogy a lélek élete sok tekintetben a fizikum függvénye. Ebben is messze túlhaladták a középkor egyoldalú spiritualizmusát, amely úgy képzelte el a lelket, mint valami vacuumból előugró csodát, mint a testtől teljesen független substantiát. Ezért hanyagolta el a középkor a test kultuszát és ennek a felfogásnak maradványaival találkozunk gyakran még ma is.

Az ógörögök azonban már tudták azt, hogy a gimnasztika nemcsak esztétikai egésszé műveli az emberi testet, hanem az erős testű és szellemű férfit meg is óvja a lelki durvaságoktól. A görög felfogás szerint a beteges, ferde külső Isten haragjának volt a jele. A spártaiak kitették a nyomorék gyeremekeket a Taigethos hegyére, mert azt hitték, hogy a beteg fizikum mellett nem lehet egészséges az akarat, a lélek nem tud magasabb célért küzdeni, szenvedni és így az ember jelleme nem lehet határozott.

A testkultusz az ógörögöknél nem volt öncél, mint ahogy sokan hiszik, hanem mindig egy magasabb célt szolgált, ami a lélek kultusza volt. Szépen és találóan mondja tehát Shwoy Lajos: „Keresem az örök értéket, keresem a történelmi jelentőséget a testnevelésben és azt látom, hogy ami nagyot, maradandót alkotott a fizikai erő, az emberi test, azt mind a lélek erejével tette. A sza-

badságért és hazájáért halni tudó görög, a lélek erejével futott, mert a test csak úgy alkothat nagyot, ha a lélek vezeti és fegyelmezi. A gimnázium, úgy ahogy a görögök elgondolták, nemcsak fizikai nevelést, hanem ezáltal a legnagyobb szellemi és etikai kicsiszolódást is jelentett.”

Nem akarunk nyitott kapukat döngetni. A klaszszikus görög kor sporttörténetének adatait honfitársunk, *dr. Mező Ferenc*, az amszterdami olympiai játékokon első díjat nyert művében „*Az olympiai játékok története*” című könyvében már tökéletesen összegyűjtötte és feldolgozta.* Az ógörögök sportjával itt abból a szempontból kívánunk foglalkozni, hogy bizonyítsuk vagy legalább valószínűsítsük azt, hogy a görögök testkultúrája lényegében lélekkultusz volt és hogy az eredeti ógörög sport lényegében az volt, amit mi tiszta amatőr sportnak nevezünk. Végül rá akarunk világítani arra a kérdésre, hogy az ógörögök sporttörténetében feltalálható a professzionizmus mellett az az elhajlás is, amit a II. fejezetben álamatőrségnek nevezünk.

A lelki kultusz fontosságára mutat mindenekelőtt az, hogy az ógörög atlétikai játékok, a monda szerint, valószínűleg eredetűek voltak és az istenektől származtak. A pythiaiak Apollon tiszteletére, az isthmosiak Poseidon tiszteletére, végül a nemeiaiak és az elisiek Zeus tiszteletére rendezték versenyeiket. Az olympiai játékok eredetere kétféle mondát is megőrzött a hagyomány. Az egyik monda Heraklesre vezeti vissza a játékok alapítását. Eszerint Herakles, aki Augiás király ellen viselt hadat, győzelme örömeire Olympia helyén négy testvérével versenyfutást rendezett. Ez volt az első olympiai verseny.

* Az ógörög sporttörténelem alábbi adatait túlnyomó részben *dr. Mező Ferenc* munkájából vettük.

A másik monda szerint Kronos és fia, Zeus közötti küzdelemnek Olympia volt a színhelye és — az atyja fölött aratott győzelem emlékére — Zeus rendezett itt először versenyt j átéket.

Tény az, hogy Olympiában állott Zeus legszebb temploma. Olympia szent hely volt, ahol az összes görög törzsek négyévenként összegyűltek, — s félretéve harcot és széthúzást, — a legnagyobb békességben mérték össze testi és lelki erejüket Zeus tiszteletére. Ércdiszkoszra vés-ték a szerződést, amely szerint Olympia szent hely és aki oda fegyveres erővel belép, az istentelen, de éppen úgy istentelen az is, aki tehetsége szerint nem torolja meg az ilyen bünt.

A vallási kultusz mellett tehát hazafias célokat is szolgáltak a görög versenyjátékok, mert lehetővé tették, hogy az egymással állandó harcban, széthúzásban álló görög törzsek időnként összefogjanak és egyetértésben áldozzanak a sportkultúrának. Azt, hogy ez a tendencia már eleve élt és öntudatos, élő valóság volt a görög lelkekben, bizonyítja az a körülmény is, hogy az olympiai versenyek idejére „Istenbékét” hirdettek, amelynek a megszegése az ő szemükben istentelenség volt. A játékokra, az olympiai Zeus nevében, hírnökök hívták meg a görögséget és ezek kihirdették az „Istenbékét”, melynek értelmében a játék idején a szent hónapban görög embernek tilos volt fegyvert fogni görög ellen.

Maga az olympiai verseny szintere Zeus „szentligete” nevet viselte és e szent területen a gyönyörű Zeus templomon kívül rengeteg oltár, istenszobor és fogadalmi tárgy volt felállítva, amelyek a versenyek vallási jellegét, tehát a lelki kultusz kidomborodását bizonyítják. A Zeus-templom keleti bejáratával szemben szökött magasba a

szent olajfa, melynek ágaiból fonták a győztes koszorúját. Pausániás szerint 70 oltár volt Olympiában megszámlálható. A verseny megkezdése előtt Zeus szobra előtt esküt tettek, hogy a versenyszabályokat betartják.

A játékok és ünnepek öt napig tartottak és az ünnepek közepette mentek végbe az áldozatok, rendszerint a harmadik vagy negyedik napon és körmenetekkel voltak kapcsolatosak.

A versenyek befejezése után a győztesek abban a kitüntetésben részesültek, hogy ők gyűjthették meg az áldozatot. Az elisiek ugyanis a szent tárgyakat az oltárra tették, de a tüzet még nem gyűjtötték meg, hanem a futóverseny lezajlása után a pap a fáklyával az oltár elé állt és annak a kezébe adta a fáklyát, aki a futóversenyen elsőnek futott be, hogy ő gyűjtsa meg az áldozatot.

A versenyek lezajlása után következett a győztesek megkoszorúzása, amely Mező Ferenc szerint Zeus templomában történt, mindig az összes versenyszámok befejezése után. Csak kivételesen történhetett meg az, hogy a versenyszám befejezése után, nyomban a helyszínen megkoszorúztak valakit. A megkoszorúzás után a győztes versenyzők és hozzátartozóik hálaáldozatot mutattak be az olympiai Zeusnak a szent ligetben levő oltárain és azután körmenetet tartottak, menetközben szent dalt énekelve.

Ezek a szertartások nagyjában megvoltak a pythiai, nemeai és isthmosi játékokon is, amelyeket az olympiai játékokkal egyetemben, a „görögök szent játécai” közös néven szoktak emlegetni.

Az a vallási kultusz, amellyel a görögök versenyjátékaikat körülvették, kétségtelen bizonyíték mellett, hogy a sportot elsősorban nem testi, hanem lelki kultusz-

nak tekintették és hogy a versengést, a küzdelmet lélek-nemesítő folyamatnak látták, amely alkalmas arra, hogy kultiválásával az Istenséget, az örökkévalóságot és a halhatatlanságot megközelítsék.

Éppen azért téves az a felfogás is, amely szerint harci szempontok vezették volna az ó-görögöket a versenyjátékok megrendezésére. Igaz ugyan, hogy az egyes versenyszámok külső kapcsolatban állottak a harci tevékenységgel, pl. a fegyveres futás, de ez semmiképpen sem jelenti azt, hogy a görögöket harci utilitarius szempont vezette volna a játékoknál. Az természetes, hogy egy olyan népnél, amely állandóan harcban állt, ez az állandó harci tevékenység az életmódja és így sportolása tekintetében is kiütközött és rányomta bélyegét egész lényére. Az ó-görögök harciasak voltak sportjátékaikban is, de ez nem jelenti azt, hogy a sportjátékokat a harci nevelés eszközének tekintették volna. Bizonyítja ezt eIz eI körülmény, hogy amikor a termopilei csata előtt a perzsa áradat Görögországra zúdult, dacára hogy az ellenség már a haza földjén állott, a játékokat megtartották, olyan nagy fontosságot tulajdonítottak a szent játékoknak.

De hogy az olympiai szent játékoknak a háborúnál is nagyobb jelentőségük volt, azt igazolja Dio Chrysostomos feljegyzése, amely szerint a hadi tetteknek kevesebb volt az értéke, mint a versenyeredményeknek. Szerinte a háborúban csak bátorság megmutatására van alkalom, de a versenyzés bátorságot, erőt és józanságot is követel.

A klasszikus ó-görög kor legnagyobb filozófusainak, Platónnak és Aristotelesnek bölcseseti felfogásai az eudaimoniában rejlő lelki nagyság után való sóvárgás

és a dicsőség utáni epekedés volt a rugója a görög versenyjátékoknak. Csak ez lehet a magyarázata annak, hogy olyan filozófiai nagyságok, mint Platon és Aristoteles, nemcsak dicsérőleg, elismerőleg és lelkesítőleg szóltak a játékokról, hanem kifejezték azon meggyőződésüket is, hogy a földi létben elérhető legnagyobb boldogság, tehát az eudaimonia csúcspontja az, ha valakit az olympiai versenyen megkoszorúznak.

Az egykorú filozófusok és költők feljegyzéséből kiviláglik, hogy a lelkierőt, vagyis az akaraterőt a görögök többre becsülték a testierőnél vagy ügyességnél. Szabály volt az, hogy az ellenfelet a mérkőzésben megölni nem szabad és aki ellenfelét megölte, azt győztesnek sohasem nyilvánították, hanem ellenkezőleg, szigorúan megbüntették és kikergették a verseny területéről. Ugyanakkor megkoszorúzták a haldokló ellenfelet — kivételesen a versenyek ünnepélyes befejezése előtt — még a helyszínen. Ezzel jelezték, hogy a mindhalálig tartó kitartást és akaraterőt többre becsülik a testi ügyességnél és a nyers, durva erőnél. Természetesen az akkori durva és életveszélyes versenyrendszer mellett külön önmegtartóztatás kellett a verseny oly irányításához és az ellenfél olyan legyőzéséhez, hogy az életveszélyes sebet ne kapjon. Az akaraterőnek ilyen irányú megnyilvánulását a görögök megkívánták a versenyzőtől, ami kétségtelenül igazolja, hogy az akaraterőnek nagyobb fontosságot tulajdonítottak, mint a nyers testi erőnek.

Melankomas ökölvívót becsülték és tisztelték a legjobban, mert győzelmeit úgy szerezte meg, hogy nem ütötte le ellenfeleit, hanem azok csapásai elől állandóan ügyesen kitérve, holtra fárasztotta azokat. Ezért az írók és filozófusok Melankomasról a legnagyobb dicséret hang-

ján szóltak, kiemelve akaraterejét és nemes lelkét. Dio Chrysostomos feljegyezte róla, hogy valamennyi versenytársa közül a legnagyobb, legszebb és legbátrabb volt. Nem az ütésben, vagy az ellenfél megsebesítésében látta a bátorságot, hanem abban, hogy ellenfeleit holtra fárasztotta, minek következtében azok kénytelenek voltak visszalépni.

„Gyakran egész nap versenyzett — mondja Dio Chrysostomos — a legmelegebb napon és bár gyorsabban győzhetett volna ütéssel, nem akart, mert azon a nézetten volt, hogy ütéssel a leghitványabb is legyőzheti a legderekabbat, ha a sors úgy akarja, de az a legigazibb győzelem, amikor ellenfelét, anélkül, hogy megsebesítette volna, kényszeríti a verseny feladására.”

Dio Chrysostomos véleménye szerint Melankomas lelke harcra kelt testével és az volt a törekvése, hogy lelke révén legyen híresebb. Ezért ünnepezték Melankomast a görögök, mint az olympiai győztesek legnagyobbikát és ezért írták a legtöbbet és a legszebbet róla a filozófusok, mert azt tartották, hogy testi erejét és szépségét még messze felülmúlta akaratereje és lelki nagysága, amit minden körülmények között a legtöbbre becsültek.

Ezzel szemben a krétai Diogenetost, az olympiai ökölvívó győztest, aki a küzdelem hevében megölte Herakles nevű ellenfelét, nem koszorúzták meg, hanem elűzték a szent területről.

Ugyanez történt Kreugas és Damoxenos esetében. Az utóbbi ugyanis Kreugas oldalába vágva, körmével felszakította annak oldalát és kifordította beleit. Kreugas kilehelte lelkét, Damoxenost pedig a hellén bírák nyomban kikergették a versenytérről és a haldokló Kreugast megkoszorúzták.

A mindhalálíg kitartó és emberfeletti akaraterőnek szép példája az Arrhachion példája. Arrhachion a pankration versenye, ami a box és birkózás kombinációja volt, tehát a legnehezebb és legveszélyesebb sportág, kevéssel halála előtt fel akarta adni a versenyt életveszélyes helyzetében. Akkor oktatója, Eryxias odakiáltotta neki: „mily szép a halotti dísz, ha valaki nem tagit az olympiai játékon”, amire Arrhachion tovább folytatta a küzdelmet és néhány pillanat múlva kilehelte lelkét. Megkoszorúzták és az ő megkoszorúzása is minden kétséget kizáróan bizonyítja, hogy a görögök a halálíg menő akaraterőt a legtöbbre becsülték és az valóban több volt a szemükben mint a nyers erő, vagy az ügyesség diadala.

Az akaraterő határtalan nagy szerepét a versenyeken az olajfakoszorú mellett tiszteletdíj gyanánt átnyújtott pálmaág szimbolizálta. Gellius római író szerint, ha valaki súlyt akaszt a levágott pálmaágra és azt erősen megterheli, az nem lefelé hajlik, hanem felfelé tör, felfelé görbül. Ezért adtak a győzteseknek pálmaágot, mert ezzel azt akarták jelképezni, hogy minél jobban nyomják a versenyző akaratát, annál inkább felfelé tör az.

A versenyek előkészítése is erős próbája volt az akaraterőnek a klasszikus görögkorban, még inkább, mint ma. Antiphon, K. előtt V. századbéli bölcseletről feljegyzése szerint, az olympiai és pythoi győzelmek és más hasonló diadalok csak nagy szenvedések árán érhetők el. Epiktetos pedig azt mondja: „Gyönyörű dolog ez, de vedd fontolóra, hogy mi előzi meg és úgy fogj bele. Fegyelmezni kell magad és előírás szerint élned. Aztán megeshetik verseny közben, hogy kitörik a kezedet, vagy a bokádat és tetejébe le is győznek. Mert izzadság nélkül nem jut osztályrészedül, hogy olympiai győző legyél.”

Tényleg az utolsó hónapot, amit az olympiai játékokra jelentkező versenyzőknek az elisi gimnáziumban gyakorlatokkal kellett eltölteniük, „kínzásnak” nevezték és jobban féltek tőle, mint magától a versenytől, annyira próbára tette az akaratereőt.

Philostratos a verseny előkészítésére vonatkozólag azt mondja: „menjetek a stadionba és legyetek olyan férfiak, akik győzni tudnak, de csak akkor menjetek, ha eleget dolgoztatok és nem követtetek el semmi könnyelmű és becstelen dolgot”.

- Pausanias, amikor az ó-kor leghíresebb távfutóját, Ladast dicséri, kiemeli annak akaraterejét, ezeket mondván: „Ladas minő voltál, mikoron célodra siettél, lábhegyeden hordván lelked egész erejét”.

Ugyanerről a Ladasról jegyezte fel Pausanias, hogy a 85.-ik Olympian, midőn a távfutást megnyerte, olyan akaratereő-megfeszítést tanúsított, hogy a kimerüléstől összeesett és rövidesen meghalt. Még a verseny befejezése előtt, nyomban a helyszínen, megkoszorúzták, ezzel is ki akarván emelni Ladas lelki nagyságát.

A birkózás nagy szenvedésekkel járt és csak az veszítette el a pálmát, akit háromszor dobtak. Aristides bölcselő, amidőn az önkényuralom alatt szenvedő Athén fájdalmait akarja jelképezni, a város szenvedéseit birkózók szenvedéseivel hasonlítja.

Még több szenvedést rejtett magában az ökölvívás, mert azt nem a mai modern kesztyűvel vívták, hanem az alsókarra kötött, cserzetten, bikabőrszíjjal, amelyre ércbütyköket erősítettek. Ezért „fájdalomokozó” volt a neve az ökölharcnak.

Hogy milyen nagy fontossága volt az akaratereőnek és a lelki nagyságnak az ó-görög versenysportban, mi sem

bizonyítja jobban, mint az, hogy a spártaiak nem engedték fiaikat az ökölharcban és a pankrationban indulni, mert akit ezekben a versenytájakban legyőztek, vagyis aki már akaraterővel nem bírta tovább, az szokás szerint feltartotta kezét, annak elismeréséül, hogy le van győzve. A spártaiak ezt szégyenletesnek tartották, mert szerintük összeegyeztethetetlen volt a morállal az, hogy a spártai megadja magát. Ezért inkább a futást és a birkózást kultiválták.

Dio Chrysostomos szerint az olympiai koszorút azért becsülik többre az életnél, mert nem könnyen és nem valami jelentéktelen cselekedetért adják.

A görög filozófusok és költők, ha fölkeresték a nagy versenyeket, ott nem annyira a test erejét, ügyességét dicsőítették, hanem a bátorságot és az önuralmat, mint ahogyan fel van jegyezve Philostratosról, aki az egyik olympiai versenyen előadást tartott ezekről az erényekről.

A gyávaságot viszont üldözték és aki az ellenfelétől félve nem akart kiállni, azt büntetésül a nézők előtt szégyenítették meg. Nemcsak hogy kiüldözték a szent területről, hanem előfordult az is, hogy a hellén bírók megkorbácsolták.

Az akaraterő és a lelki nagyság, mint a játékok lényege, szépen kidomborodik Epiktetos szavaiból, aki arra buzdítja a versenyzőket, hogy ha vállalkozásuk csődöt is mondott, ne gátolja semmi abban, hogy újból versenyezzenek. Mert, amint Epiktetos mondja: „Mihelyt összeszedtük magunkat és visszanyertük önbizalmunkat, azonnal ugyanolyan buzgalommal szabad versenyeznünk. Ha ismét alul maradsz, ismét szabad, mert, ha egyszer győztél, hasonló vagy ahhoz, aki sohasem maradt alul”.

Láttuk tehát a fentiekből, hogy az írók és filozó-

fusok írott hagyományai szerint a görög nép mélységesen át volt hatva a versenyzés lelki jelentőségétől. Elő valóság volt ez és nemcsak a költők fantáziájában élt. Történelmi tények, mint a haldokló megkoszorúzása és az ellenfelét megölő győztes elűzése és vesztesé deklarálása, minden kétséget kizárólag bizonyítják, hogy a görögöknél a játékokban a lelki nagyság volt mindenekfelett a legfontosabb.

Ezért mondhatjuk azt, hogy az ó-görögök megközelítették a tiszta amatőrsport ideálját. Amellett, hogy a szent játékokon nem a pénzért, hanem csak a dicsőségért küzdöttek, amellett, hogy az olympiai és pythiai játékokon csak babérkoszorút, az isthmosi és nemeai játékokon csupán borostyán vagy fenyőkoszorút adtak díjul, a lelki nagyságra való törekvés és az akaraterő mindenekfelett való megbecsülése jelenti az ó-görög sport tiszta amatőr szellemét. Bár a mai értelemben véve nem volt elkülönítve az amatőrsport a professzionizmustól, de a feljegyzésekből ugylátszik, hogy körülbelül a 98-ik olympiai játékig a hivatásos versenyző fogalmát a görögök nem ismerték.

A pénzdíjas versenyek rendezése és az azokon való részvétel nem volt megtiltva, sőt összeegyeztethető volt a szent játékokon való részvétellel, bár a koszorús versenyeket mindig értékesebbnek tartották, mint a pénzzel vagy egyéb értékkel díjazottakat. Ezért a győztes-jegyzékekben a koszorús versenyeken elért győzelmek különkülön vannak felsorakozva, míg a másfajta csak összegezve. Mindenekfelett pedig a legtöbbre becsülték az olympiai játékokon elért győzelmet, ahol köztudomásúlag koszorún és pálmaágon kívül más jutalmat sohasem adtak.

A mai értelemben vett amatőrjelleget megtaláljuk emellett abban is, hogy a versenyzőket erkölcsi szempontból is megrostálták és azokat, akik vallássértéssel, az Istenbéke megsértésével vagy vérbűn elkövetésével voltak vádolva, kizárták a versenyből.

A pénz elfogadása, mint külső ismertetőjel, nem birt tehát fontossággal az ó-görög sportban és nem szolgált a sportolók osztályozásának avagy sportoló kategóriák felállításának alapjául. De annál nagyobb szerepe volt náluk annak a kívülről meg nem mérhető és külső mértékkel meg nem határozható többletnek, amit mi az etikai értelemben vett amatőr szellemnek nevezünk. A lelki nagyságra való törekvés volt az a rugó, amely a görög lelket a versenyzésre készítette. Ebből a szempontból az ó-görögök sportja — bár náluk a pénz elfogadása megengedett volt — jobban megközelítette a tiszta amatőrség ideálját, mint a mienk.

Mi volt tehát az oka, hogy a kb. 98-ik olympiai játékok után rohamosan kezdett megváltozni a versenyek képe és ugyanazok a filozófusok és költők, akik azelőtt istenítették a játékosokat, most tollúik és szavuk élével ellenük fordultak? Euripides, a nagy drámaíró, aki birkózásban és ökölviadalban maga is díjat nyert és akitől állítólag az a mondás származik: „A teremtés legtökéletesebb férfiának azt tartom, aki kezével Iphigeniát írja meg és ugyanazon kezével az olympiai játékokban a győzelmi koszorút teszi fejére”, ugyanez az Euripides egyik művében ezt írja: „Van Hellaszszerte számtalan sok rákfene, de gonoszabb nincs, mint az atléták faja”.

Ez a két erősen ellentétes felfogás csak emellett bizonyíthat, hogy ebben az időben már kialakulóban volt a hivatásos versenyzők típusa. Ezeket nevezték a

görögök atlétáknak, míg viszont a mai értelemben vett amatőröket vagy ahhoz hasonló típusokat az eredeti agonista névvel illették, ami magyarul versenyzőt jelent.

Az atléták tehát hivatásos versenyzők voltak, akikről hamarosan elfordult a művelt görög világ szimpátiája. Az atléták, mint hivatásos versenyzők, természetesen a testierő és ügyesség fejlesztésére helyezték a fősúlyt és a lelki nagyságot a sportban másodrendűnek tartották. Bár a görögök az atléták teljesítményét megcsodálták, de személyüket — üres életmódjuk miatt — lenézték. Ugyanaz a Platon, aki az olympiai győzteseket a lehető legnagyobb boldogság birtokosainak mondta, az atlétákról azt állítja, hogy életmódjuk az álomszuszéké és hogy átalusszák az életüket.

Attól az időtől kezdve, ahogy az agonisztikát, tehát a nemesebb lelki tartalommal bíró, eszmétől áthatott versenyzést az atlétika, vagyis a hivatásos versenyzés váltja fel, fokozatosan bekövetkezik a játékok erkölcsi színvonalának hanyatlása, de vele együtt az egész klaszszikus görög világ hanyatlása is.

Maximus Tyrius Kr. után II.-ik századbeli bölcselelő már határozottan állítja az atlétákról, hogy nem lelki-szükségből versenyeznek.

Dio Chrysostornos Kr. után az I. század végén az atléták versenyzéséről azt mondja: „Rab lelkek küzdelme folyik itt a hitvány aranyért, egyszer vereséget szenvednek, másszor győznek, de mindig ugyanazok”. Ugyancsak Galenus, Kr. után a II.-ik században, azt mondja az atlétákról, hogy ha eltűnődik afölött, hogy vájjon kiket lehet alacsonyrendű embereknek nevezni, úgy ez teljesen ráillik az atlétákra, mert ezeknek egyetlen életrendje van: a kenyér- és húsevés.

Dr. Szerelemhegyi Ervin a 98-ik olimpiászra teszi a hanyatlás kezdetét, mert ekkor kellett felállítani a büntetéspénzekből a 16 Zeus-szobrot, hogy figyelmeztetőül és intőül szolgáljanak a versenyzőknek. Ebben az időben kezd bevonulni az olympiai játékokra a pénz hatalma. Ez ugyan nem díjazás formájában történt, mert az olympiai játékokon pénzzutalmat még a hanyatlás idején sem adtak, hanem olyképpen, hogy egyes játékosokat megvesztegettek pénzzel, hogy a győzelmet másnak engedje át vagy pedig más város szülöttjének vallja magát, mint a valóságban volt. Az idealizmus háttérbe szorulásával az anyagi célok mindinkább előtérbe kerültek.

Az akaraterő és a lelki nagyság a hivatásos atlétáknál mellékes lévén, nem a szent páлмаágért, nem a megszentelt koszorúért, hanem a pénzdíjért küzdöttek.

Hogy 'mivé lesz a versenyzés, ha elveszti az erkölcsi alapját, meztelenül tárul fel előttünk az egykorú ó-görög filozófusok és költők fentebb idézett megjegyzéseiből. Az erkölcsi eszmény, a „Legfőbb Jó”-ra való platonisztikus törekvés hiányában csak durva és aljas testiség maradt azokból a csodálatos és az emberi történelemben egyedülálló magasságot elért görög szent játékokból.

Dr. Mező Ferenc úgy vélekedik, hogy a görög játékok hanyatlásának legfőbb oka a professzionizmus elterjedése volt. Nézetünk szerint a professzionizmus megjelenése és elhatalmasodása már okozati jelenség a görög sportban és a hanyatlást magát mélyebben fekvő okokra kell visszavezetnünk.

A professzionizmus nem etikaellenes, hanem csak egyszerűen nélkülözi az etikai tartalmat, tehát nincs is vonatkozásban vele. Az etikai tartalom igazi ellen-

sége és veszedelme az álamatőr szellem. Az álamatőrség, etikai értelemben, nem hiányzott az ó-görögöknél sem és nyomai a játékok történetében kétségtelenül felismerhetők.

Az ógörögök alapjában véve éppen olyan emberek voltak, mint mi vagyunk, csak talán valamivel szimp-lább volt a lelki életük világa. A merő külső hiúság, a nagyfokú önszeretetre való hajlandóság és az ebből származó túlzott Én-érzékenység bizonyára akkor is élt az emberek lelkében. Ezek megnyilvánulásait azonban kezdetben, az első ezerév történetében, kellően ellensúlyozta és háttérbe szorította a mélységes vallásosság érzete, amihez sokszor hozzájárult a hazafiúi és faji érzelm erősége is. Mindez lehetővé tette, hogy a nagyfokú, önszeretben megnyilvánuló álamatőr szellem háttérben maradjon és a lélek előterében a lelki nagyságra és az erkölcsi jóra való törekvés domináljon.

Kétségtelen azonban, hogy találunk a legrégebb időkben is nyomokat, melyek álamatőrségre vallanak. Az a körülmény, hogy a győztesnek már eleinte is megengedték azt, hogy szobrát a szent ligetben felállíthassa, erősen legyezte a versenyzők hiúságát. Az a különös megtiszteltetés, amelyben a győzteseket részesítették, már eleinte túlhaladta azt a mértéket, amely, helyes felfogás mellett, a sport terén alkalmazható lett volna.

Ennek eredményeként, mint ahogy fel van jegyezve, egy Oibotás nevű versenyző erősen felháborodott azon, hogy hazája győzelme emlékére nem emelt neki szobrot s ezért megátkozta szülővárosát. Ismét egy másik, Eubotás nevű versenyzőről az van feljegyezve, hogy előre elkészíttetett szobrát vitte magával az olympiai stadionba, biztosra véve győzelmét.

Azok az elnevezések: „csodás”, „csodagyőztes”, melyekkel a közönség azokat a versenyzőket ékesítette, akik több versenyszámban is győztek, a külső hiúság és az elbizakodottság bizonyos nemét ki kellett, hogy váltsa a versenyzőkből. Hogy ezt maguk a görögök is látták, mi sem bizonyítja jobban, mint a hellénbírák titkos parancsa, amellyel megtiltották e cím használatát, sőt megakadályozták azt is, hogy valamely versenyző birkózásban is és pankrationban is győzelmet szerezzen, mert féltették a versenyzőket a manapság annyira elterjedt, úgynevezett primadonna szellemtől.

Pedig a külső hiúság és önszeretet előtörését nem tudtak megakadályozni és éppen ez volt szerintünk az ógörög sport hanyatlásának megindítója. A személyi kultusz túltengése és a versenyzőknek valóságos istenként való tisztelése előbbutóbb mégis megszülte a primadonna-kultust és az amatőr szellemet.

A crotoni Milon, bár korának legnépszerűbb birkózója volt, Cicero szerint nem lelke által, hanem testi ereje és izmai révén tett szert hírnévre. Győzelmeit nem ügyességével és akaraterejével, hanem abnormális méretű testi nagyságával vívta ki, hatalmas súlyával földre nyomva ellenfelét. Ezt a testi erejét, amelyre Milon mérhetetlenül hiu volt, egyre-másra fitogtatta. Feljegyezték róla, hogy Olympiában egyszer nagy tapsot kapott, amikor felemelt és a stadionon végig vitt egy bikát. Testi erejének oktanlan fitogtatása lett a veszte is. Egy alkalommal ugyanis az erdőben egy nagy fatörzsre talált, amelybe hatalmas ékek voltak verve. Erejét túlbecsülve, kezét, lábát bedugta a hasadékba és az éket kihúzva, a törzset szét akarta repeszteni, azonban beleszorult a hasadékba és ott pusztult.

A Ladas és Melankomas lelki nagysága és tiszta amatőr ideálijzmsusa mellett tehát nyilván akadtak bőven versenyzők, akikben a merő külső hiúság és az álamatőr szellem túltengett. Az volt az ógörög sportkultúrának a legnagyobb hibája, hogy túlzott személyi kultuszával ezt a szellemet öntudatlanul is táplálta és fokozatosan nagyra növelte.

Amikor a rómaiak bevonultak a görög életbe, máinem az igazi, régi, tiszta amatőr szellemű sportkultúrát találták ott, hanem az álamatőr szellem és a nyílt professzionizmus által megfertőzött testkultúrát. Természetes, hogy a rómaiak, akik egyébként sem értették meg soha az igazi görög sportot a maga szent ideálijzmsusában, bekapcsolódásukkal csak az álamatőrség és a professzionizmus, tehát a hanyatlás felé taszították a szent játékokat.

Az ókor legnagyobb álamatőre maga Nero császár volt, aki tobzódó, fékevesztett önteltségében és külső hiúságában mindenképpen olympiai koszorút akart homlokára tenni. Philostratos feljegyzése szerint, a rendes időben kiírt olympiai év Nérónak nem felt meg és ezért megparancsolta az elisieknek, hogy halasszák el egy évvel az olympiai játékot az ő megérkezéséig. Az elisiek kénytelenek voltak parancsának eleget tenni és Nero résztvett a kocsiversenyen, ahol a szabályok ellenére négyes - fogat helyett tizesfogattal jelent meg. A koszorút megkapta a hellenbíraktól, bár verseny közben kifordult kocsijából, ahová úgy kellett őt visszatenni, de a futamot még így sem tudta befejezni. Az elisiek ezt az olympiai játékot feljegyzéseikből törölték, illetve mint szényenletest kihagyták. Nero versenyzése örökké intő példaként maradt az utókorra, mint olyasvalakinek a görcsös akarokoskodása, akiben a tiszta amatőr ideálijzmsusnak a

legkisebb szikrája sem élt és aki nem belső lelki szükségből, hanem beteges hiúságból akart győzni, bármi áron, a legsportszerűtlenebb eszközökkel is.

A görög versenysport végül is elbukott és minden nagysága mellett hosszú feledésbe ment, mert abba a nagy tévedésbe esett, hogy a sportot a személyi kultusz viszi előre. Bár kiindulása tiszta amatőr ideál és a „Legfőbb Jó”-ra való törekvés lelki szomjuhozása volt, a túlságos ünneplés, a győztesek istenítése, amihez természetesen a valláserkölcsei dekadencia is hozzá járult, mellékvágányra terelte ezt a testkultúrát, amely eleinte tisztán a lélek kultusza volt.

Bár a versenysport győzteseinek egyéni túlértékelése lényegében a görögök rajongó sportszeretetéből fakadt, ezzel a tiszta, érdekmentes sportszeretettel — önmagának reakciójaként — ellentétbe kellett, hogy kerüljön. Ezért vált a költők és a filozófusok sportrajongása minden látszólagos átmenet nélkül sportutálattá és csömörré.

Amint észrevették, hogy a személyi kultusz egyrésztől álamatőrségre, másrésztől professzionizmusra vezet, megkísérelték felemelni intő szavukat, de amikor azt kellett látniok, hogy ez eredménytelen marad, undorral elfordultak a sporttól. Pedig a sport lényege mit sem változott, csak az emberek romlottak meg és hamisították meg a testkultusz igazi értelmét: a lelki nagyságra való törekvést.

*

Mialatt a görög sport tündöklése és hanyatlása a világtörténelem előterében lejátszódott, azalatt távolkeleten csendben és ismeretlenül kialakulóban volt, vagy talán már ki is alakult egy másik sportkultúra, amely

karakterében sok tekintetben eltér a görögökétől: *a japán sportkultúra*.

Távol kelet fiainak lelki élete ma is bizonyos misztikumot, bizonyos rejtélyességet képvisel az európai ember szemében. Az a sztereotíp, mindig egyforma mosoly, amelyről sohasem tudjuk, hogy milyen érzelmeket és gondolatokat takar, sokszor abba a tévedésbe ejt minket, mintha ezeknek az embereknek a lelki világa nem is volna olyan differenciált, mint a mienk. Pedig csodálatos fanatizmust és ennek megfelelőleg egészen különleges akarat-erőt takar ez a mosolygó álarc. Amikor Európa az orosz-japán háború után a japánokra felfigyelt és a japán fajta az általános érdeklődés központja lett, bámulva láttuk, hogy ezek az apró, sárga emberek az akarat-erő igazi nagymesterei. Náluk az akarat-erő egyszerűen nemzeti sajátosság, úgy mint nálunk magyaroknál a lovagiasság vagy a vendégszeretet.

Más keleti népeknél is felfokozott akarat-erővel találkozunk. Ki ne ismerné, legalább hirtől, a hindu fakírok mutatványait, azt a szinte csodálatos és szerintünk érthetetlen akarat-erőt, amelynek segítségével ezek az emberek kivert szögeken aludni és éles törökön fejest állni tudnak? De míg a többi keleti népek az akarat-erőt inkább a vallási fanatizmusban gyakorolják, addig a japánok, mint céltudatos, erős gyakorlati érzékkel bíró fajta, az akarat-erőt is öntudatosan fejlesztik és utilitárius szempontból használják fel.

Az orosz-japán háború után nemcsak a hadászati tudomány, hanem az irodalom és művészet figyelme és érdeklődése is a japán kultúra felé fordult. Tudományos munkák, újságcikkek kutatták a japán lét és erő titkait. Izzó drámákat láttunk, mint *Lengyel Menyhért* „Tájfunja”,

kísérleteket, melyeknek célja a japán lélekbe való behatolás volt, de keveset olvastunk és olvasunk arról, hogy a japán akaraterőnek titka főleg sportkultúrájukban rejlik.

A dzsiu-dzsicu ma már ugyan Európaszerte ismertes, mint a japánok nemzeti sportja, de ebben a sportban sem látunk többnyire egyebet, mint hajmeresztő testi ügyességet. Megbámuljuk az apró japánoknál azt, hogy pillanatnyi gyors fogásaikkal miként tudnak leteríteni hatalmas izomzatú embereket. Pedig a japánok sokkal többet látnak az ő dzsiu-dzsicu, helyesebben judo művészetükben, mint merő testi ügyességet avagy védekezési eszközt, mert saját állításuk szerint is ez a sportág az akaraterő leghatályosabb nevelő eszköze.

Sasaki Kichisaburó, japán főiskolai tanár, 1907. év nyarán Budapesten járt és a Budapesti Egyetemi Atlétikai Club sporttelepén judókurzust tartott. Ugyanez alkalommal szakkönyvet is irt a judoról, mint a japánok nemzeti sportjáról, amely könyv dr. Speidl Zoltán fordításában jelent meg a magyar könyvpiacón.

A könyv érdekessége nemcsak magának a judo technikájának a leírásában van, hanem főleg abban, hogy mélységes bepillantást enged a japánok sportkultúrájába és ennek a kultúrának a szellemébe. Világosan megmutatja nekünk, hogy a japánok testi kultuszának az akaraterő fejlesztése a célja. Sőt a szerző tovább megy és sejteni engedi, hogy a japán nemzeti erőnek egyenesen a judo az ősforrása.

Magának a judo sportágnak a természete hozza magával az akaraterő fokozatos kifejlesztését. A sportág elsajátítása a tenyér élénk erősítésével kezdődik. Naponta egy bizonyos időt szentelnek arra, hogy a szorosan összehszorított ujjakkal, mereven kinyújtott tenyerük élet

valami kemény tárgyhoz ütögetik, eleinte óvatosan, később fokozódó erővel, úgy hogy hosszú évekig tartó gyakorlás után, tenyerük erős lesz, mint a vas. A küzdelem a judóban hasonlatos a mi birkózásunkhoz és a boxolásunkhoz. Kombattáns küzdelem, amelyben azonban „az engedés által való győzelem” nagy szerepet játszik. Ez pedig abból áll, hogy nem a nyers erő viszonzásával védekezünk, hanem lassan, észrevétlenül engedünk, aminek az lesz az eredménye, hogy a támadó saját ereje hatását illetőleg elveszíti a tájékozódást, hirtelen tejes erővel belefekszik a küzdelembe, mikor is a következő pillanatban nagy ellenállásra talál, ami esetleg teljesen megzavarja. Ez a lélektani folyamat, amit a judóban „engedés általi győzelemnek” neveznek, pszichikai motívumaiban hasonlatos a magyarok kardvívásában az úgynevezett aktív védelemhez, amely abból áll, hogy az ellenfelet engedjük támadni és végül parádríposzttal vagy kontraakcióval győzünk. Ez utóbbi viszont speciálisan magyar vonás és éppen ellentéte az olasz kardvívó módszernek, amennyiben az olaszok inkább rámenéssel, támadással igyekeznek a győzelmet kierőszakolni.

Sasaki Kichisaburo szerint Japánban minden középiskolai növendék 14—15 éves korában már tanulja a judot. Kiképzésük négy-öt évig, de sok esetben tíz évig is eltart. Mindennap gyakoroloznak. December hó végétől kezdve az év leghidegebb szakában már hajnali négy órakor felkelnek Nipon kicsiny fiai s a gyakorlóteremben gyülekeznek, hogy gyakorolják magukat. A gyakorlat után hideg vízben megfürödnek és virradatkor elhagyják a tornatermet, hogy a tanterembe siessenek.

De nemcsak a hideg tűrését gyakorolják, hanem bátorság növelésére szolgáló gyakorlatokat is végeznek

a judoval kapcsolatosan. A kisfiúnak sötét éjszakán, erdőn, mezőn át a temetőhöz kell mennie a judógyakorlatok elején, hogy bátorságát megmutassa és a kietlen helyről valami tárgyat kell magával hoznia annak bizonyítására, hogy tényleg ott járt.

A judógyakorlatoknak közel tíz éven át való folytatása, mondja Kichisaburo, a türelmet, a bátorságot, a hidegvérúséget második természetünké teszi, minek folytán felnőtt korunkban nyugodt egykedvűséggel haladunk az élet útjain egészen a halálig és ugyanolyan nyugalommal látjuk a szerencsétlenséget, mint a szerencsét.

Azt hisszük, hogy nem lesz érdektelen, ha szószerint idézzük Kichisaburo könyvének azt a részét, melynek címe: *„A judo, mint a lélek és a jellem fejlesztője.”* A fejezet a következőket tartalmazza:

„A testi erő és az elsajátított művészet nem egyebek holt tőkénél, ha a lélek, a szellemi erő nincs kellőleg kiképezve. Erősen fejlett szellemi erő nélkül erőnket és művésztünket lélekjelenléttel és találatkonysággal érvényesíteni nem tudjuk.

Hogy a gyöngye ellenfelet semmibe ne vegyük, vagy az erős ellenféltől ne ijedjünk meg s hogy a győzelmet mindenkor magunk számára biztosítsuk, ahhoz mindig lelki erő kell.

Ebből látható, hogy a judo nem annyira a nagyobb testierő elérését és nem tisztán e művészet elsajátítását célozza, hanem sokkal inkább a karakter fejlesztésére szolgál.

Ez okból Japánban a judo nemcsak sport, amelynek szórakozás a célja, hanem olyan pöröly, amely a tanítvány lelkét keményre kovácsolja. Mint földologra, tehát a következő négy szempontra akarom felhívni a figyelmüket:

1. Mindenekelőtt fontos annak a képességnek a meg-

szerzése, hogy a helyzetet gyorsan és világosan tudjuk fel-fogni és áttekinteni. Ebben a tekintetben a judo hasonlít a víváshoz és a boxoláshoz, de ezt a képességet a judo által jobban megszerezhetjük. Míg ama két sportnál csak bizonyos testmozdulatokra kell ügyelnünk, addig a judonál az ellenfél egész testét éber figyelemmel kell kísérnünk, mert ellenfelünk tetszésszerű állásban támadhat, a szerint amint erős vagy gyenge az illető, nyugodt vagy ingerült. Támadásának módja függ továbbá attól is, hogy testének milyen helyzetében mutat védtelen pontokat, milyen a környezete s hogy miképpen bírható rá elfoglalt állásának megváltoztatására stb. Mindezt minden pillanatban szemelőtt kell tartanunk.

Az, aki a judóban kellőleg jártas, egy szempillantás alatt tisztában van azzal, hogy ellenfele milyen fogást akar alkalmazni, milyen fogással tud leginkább védekezni s végül, hogy miként csalhatja törbe az ellenfelét.

2. A bátorság növelése azért fontos, hogy a kedvező alkalmakat ne mulasszuk el s hogy szándékunkat bátran végrehajthassuk. Abban a pillanatban, amidőn a saját helyzetünkkel és az ellenfelünk helyzetével tisztába jöttünk, minden erőnket összeszedve és félelmet nem ismerve, kell munkához fogunk. A judonál ezen „készséget” minden áldott nap gyakoroljuk.

3. A hidegvér megszerzése. Az ellenfél testmozdulatait pontosan megfigyelni, a kedvező alkalmat hirtelen kihasználni csak akkor tudjuk, ha nyugodtak, öntudatosak tudunk maradni és a bátorságunk nem száll az inunkba. Az igazi bátorság a nyugodtságon alapszik. Ha elvesztjük a fejünket és megijedünk, az erő és a művészet egy fabatkát sem érnek.

Azok, akiket minden aprócseprő dolog felizgat és önuralmukat elvesztik, akik kezeikkel birkóznak, de a hajuk égnek mered, azok nagyon furcsa bátorságot — amint Japán-

ban mondják: vaddisznó bátorságot — tanúsítanak, mert azok szívéből hiányzik a nyugodt, a határozott, az igazi bátorság; azok tidajdonképpen gyávák és semmire sem használhatók. A mindennapi életben, a gyakorlóteremben, gyakran megesik, hogy az ember ellenfelének lekicsinylése következtében váratlan vereséget szenved, könnyelmű fogás által az ellenfél csapdájába kerül, vagy úgy jár, hogy lélekjelenlétével egy gyenge ellenfél is legyőzi. Ez ösztönözzön bennünket arra, hogy indulataink nyugodtságát mindig megőrizzük.

4. A türelem fejlesztése. A növendékeknek mindennap kell, hogy türelmet gyakoroljanak és azt némely kivételes esetet leszámítva, sohasse veszítsék el. A türelem hiánya sok gonoszságnak, lustaságnak, a testi kiművelés elhanyagolásának és más egyebeknek kútforrása és mint ilyen elítélendő.

A tanítványoknak a mindennapi élet ezer nyomorúságát csüggedés nélkül kell elviselniök, a halálban kell keresniük az életet, a szerencsétlenséget szerencsévé kell áformálniuk, hogy így a végleges győzelmet ki tudják vinni. Más gyakorlatok, mint pl. a hideg ellen való megedződés megszerzése stb. is mind azt bizonyítják, hogy művészetünknek az a célja, hogy általa az élet nyomorúságait könnyen tudjuk elviselni s hogy a nagyratörekvésre képesítő erőt megszerezzük.”

Kichisaburo fejtegetéseire hozzátenni semmit sem kell. Azt, amit ő itt elmond az akaraterőről, bátorságról, kitartásról, a maga egyszerűségében és világosságában, egyenesen frappirozó. El kell hinnünk neki, mint tokiói főiskolai tanárnak, hogy a sport Japánban lényegileg azt a célt szolgálja, hogy megacélozza az ifjú lelkét.

Ha már most emellett elképzeljük, hogy a judo, illetőleg eredetileg a dzsiu-dzsicu a japán nép körében

olyan mértékben elterjedt sport, amilyen nálunk nincs, még a futball sem, akkor el kell hinnünk azt is, hogy ennek a sportágnak évezredekén keresztül való állandó és nagy tömegekben való üzése, jelentékenyen hozzájárul a japán nemzeti akaratérő kifejlődéséhez.

Kichisaburo szerint némelyek azt vitatják, hogy a sportág elterjedése Japánban kínai import volt, de ezzel szemben kiemeli, hogy a dzsiu-dzsicunak, mint a judo ősi alakjának keletkezése Japánban olyan régi, történet előtti időkbe nyúlik vissza, hogy származását illetőleg semmi biztosat sem lehet mondani.

Japán apraja-nagyja évezredek óta üzi ezt a sportot és acélozza vele akaraterejét. Felmerülhet az a kérdés, hogy tényleg olyan ideális-e Japánban a versenysport, mint ahogy Kichisaburo írja és lehetséges-e az, hogy Japánban az álamatőrség és a professzionizmus teljesen hiányzik?

Kétségtelen, hogy a japánok sem más emberek, mint mi vagyunk, fiziológiai alkatuk a miénktől lényeges eltérést nem mutat és pszichikai világuk sem lehet lényegileg más, mint a mienk. A külső hiúság, az önszeretet és Én-érzékenység mint az álamatőrség motívumai, bizonyára a japán emberben is élnek, tehát a japán versenysportban is meg kell, hogy legyen az álamatőrség szerepe.

Az évszázadok hosszú során azonban olyan szisztematikusan és olyan állandóan visszatérő erővel nevelhették bele a japán népbe a sportideáлизmust és a sportnak lelki nagyságra és akaratérőre törekvő célzatát, hogy Japánban sem az álamatőrség, sem a professzionizmus nem virágozhatott ki olyan mértékben, mint az ó-görögknél.

Egészen bizonyos, hogy Japánban is vannak és voltak sportprimadonnák. De ott ezek a típusok még mielőtt kifejlődhetek volna, elhervadtak megfelelő talaj hiányában. Ahogy a japán közszellemet és a japán egyéni sajátságokat ismerjük, fel kell tételeznünk, hogy a személyi kultusz olyan mértékű túltengése, mint azt az ó-görögöknél láttuk, a japán sportban mindig ismeretlen fogalom volt. A japán mindig úgy él a mi megítélésünkben, hogy egyéniségét állandóan kész alárendelni a köznek és individualitása mindig felolvad a japán nemzeti egységben. Valószínűleg az az erős szociális érzék, ami bennük él s a köznek és a faji érdeknek rendkívül erős megértése és átérzése kizárja náluk a túlzott személyi kultuszt és erősen akadályozza az álamatór szellem prosperálását. Viszont a sport nagy szeretete és idealisztikus felfogása, a „Legfőbb Jó”-ra törekvő öncélúság, a japán professzionizmus kifejlődésére sem nyújthat kellő talajt.

Összehasonlítva az ó-görög és az élő japán sportszellemet, bár a klasszikus görög sportvilág legnagyobb csodálatunkat és rajongásunkat váltja ki, mégis le kell szögeznünk, hogy a japán sportszellem az, amely egészségesebb és állandóbb értékű sportkulturát teremt. A klasszikus görög sportot rombadöntötte a túlzott személyi kultusz és az annak nyomán fellépő álamatórság. A japán sportkultúra — noha a sporttörténelem nem jegyezte fel a görögéhez hasonló csodás produktumait — ma is él és a japán nép fiainak lelkében a nagyság és akaraterő forrásává lett, bámulatba ejtve az egész világot.

A japán sportkultúra marandóságát az biztosítja, hogy nem a személyi kultuszban és egyes nagyságok kitermelésében keresi a lényegét, hanem a nagytömegek testi

és lelki felemelését célozza. Ezzel szemben az ó-görög sportkultúra csak üstökös volt, amely az antik világ egén sokáig, mindent elhomályosítva ragyogott, de aztán letűnt, hogy csaknem két évezreden át a sötétség és az ismeretlenség ködébe vesszen az emberiség láthatáráról. Kérdés, hogy az üstökös efemer jellegét viseli-e magán korunk sportszelleme is? El fog-e ismét tűnni és a megsemmisülésbe fog-e hanyatlani szépen fejlődő sportkultúránk, avagy megmarad, hogy az emberi tökéletesezés állandó forrása legyen? Azon fordul meg a dolog, hogy felismerjük-e és megértjük-e az amatőr versenysport lényegét, a „Legfőbb Jó”-ra törekvő erkölcsi tartalmát és akaratfejlesztő természetét, vagy pedig ehelyett személyi kultuszt és bajnokimádást fogunk üzni.

Ha a tiszta amatőrség útjait fogjuk járni, úgy akarat-erőt és lelki nagyságot nevelünk a jövő generációba, de ha az álamatőr szellem fog elhatalmasodni, ez esetben a versenysport csupán hisztériás primadonnákat fog kitermelni. Az igazi és helyes értelemben vett sportkultúra nem egyesek tündöklése, hanem a tömegek felemelkedése a test gyakorlása és ennek folytán a lélek megerősödése által. Az individuum szereplése sohasem lehet olyan fontos és nem bírhat a sportkultúrában akkora jelentőséggel, mint a szellemi élet terén. A kiváló versenyző csak akkor lehet igazán nagy, ha testiereje és ügyessége mellett tanúbizonyságot tett lelki nagyságáról is. Egy Melankomas megérdemelte azt, hogy márványszobrot emeljenek neki a versenyeken tanúsított páratlan akaratereje és lelki nagysága miatt. De még Melankomas minden lelki nagysága és emberfeletti akaratereje együttvéve sem jelenthet az emberiség szempontjából annyit, mint Platónnak egy írott mondata.

Nem lehet a versenysportot alkotó tevékenységnek tekinteni olyan értelemben, mint a tudományt vagy művészetet. Még a reprodukáló művészethez sem lehet hasonlítani, mert a reprodukáló művész, a színész, vagy zenész a nagyközönség gyönyörködtetésére alkot, míg a versenyző a közönséggel — helyes felfogás szerint — soha semmiféle kontaktusban nem állhat és amit produkál, azt csak kizárólag a saját lelke edzésére és erősítésére teszi, nem pedig a közönség szórakoztatására. Mihelyt a sport lényege átterelődik arra a térre, hol a nagyközönség szórakoztatása a fontos, már el is vesztette sportszerűségének alapfeltételeit, vagyis a belső nagyságra való törekvés öncélúságát. De a versenysport nem is érheti el soha a színjátszás művészi nivóját, mert a testi ügyesség önmagában véve művészetté sohasem válhat. Már ezért sem lehet kulturális jellege a professzionizmusnak, mert produktumai nem emelkedhetnek soha a színház nivójáig. A professzionista sport csak cirkusz marad.

Az ó-görögöknek abban volt a nagy tévedésük, hogy egyik-másik koszorús bajnokukat talán még jobban is megtisztelték és kitüntették, mint egy Platónt vagy Aristotelest, akik pedig a filozófiai gondolkozás alapvetői voltak. Fanatikus sportszeretetükben azt hitték, hogy a versenykiválóságok istenné emelése által teszik nagygyá a sportkultúrát, pedig éppen azzal ásták meg annak a sírját.

Vájjon nem találunk-e sok hasonlatosságot a hanyatló görög sport és a XX. század sportja között? Vájjon nem esünk-e mi is abba a tévedésbe, hogy a sportnagyságok túlságos felemelésével magát a tömegek sportját, tehát az igazi nemzeti sportkultúrát hanyagoljuk el és szorítjuk háttérbe? Pedig a versenyző eredménye — helyesen megítélve — sohasem tisztán egyéni érdem, hanem nagy-

részben a nemzeti sportkultúra dicsősége. A talaj, amelyből a kiváló birkózó vagy atléta kinő, megfelelő kell hogy legyen, mert e nélkül nem teremhetnek sportnagyságok.

Amíg a szellemi élet igazi nagysága, a zseni függetlenül a talajtól, mint isteni adottság, bárhol megtalálja tevékenységének terét és minden körülmények között megalkotja azt, amire az isteni szikra készíti, addig a versenyző eredménye sohasem más, mint a környezetében levő sok közepes és névtelen versenyző tevékenységének és küzdelmeinek eredője.

Mi magyarok a kardvívásban szinte konkurrencia nélkül szoktuk learatni az olympiai és európai bajnoksági győzelmeket, de kiváló kardvívóink érhetnének-e el ilyen megingathatatlan és állandó nagy fölényt, ha véletlenül nem Magyarországon, hanem Hollandiában vagy Angliában születtek volna? Bizonyára nem. Ha nem volnának nálunk a kardvívók százai, akik versenyről-versenyre résztvevén a küzdelemben, alkalmat adnak a kiválóbbaknak a haladásra és az emelkedésre, úgy bizonyára nem termelődnének ki azok a nagyságok, akik nemzetközi vonatkozásban verhetetleneknek bizonyulnak. Az a sok közepes, névtelen versenyző, aki sohasem kap babért, képviseli az igazi sportkultúrát és nem a nagyságok, akik az előbbieket vállán emelkednek fel.

Az amatőr sport a nemzeti sportkultúrából nő ki, annak a függvénye és ennél fogva az amatőr sport eredményei nemcsak mutatják és jelzik a nemzeti sportkultúrát, hanem létezésüket is elsősorban annak köszönhetik. Ezzel szemben a túlzott személyi kultusz a versenyzőben azt a téves felfogást szüli, hogy ő maga a sport és vele áll vagy bukik az általa képviselt sportág. Pedig nincs nélkülözhetetlen amatőrversenyző, mert az a sport-

kultúra, amelyet csak egyes nagyságok képviselnek, nem hír igazi mély gyökerekkel a nemzeti talajban.

Az az egészséges sportszellem tehát, amely leszállítja a maga értékére a versenyzők személyi kultuszát. Meg kell adni a versenyzőnek az illő tiszteletet és megbecsülést, de ezt sohasem szabad oly magasra fokozni, hogy az amatőrsporthoz abba a tévedésbe essék, mintha ő sporttevékenységével örökkévaló értéket alkotott volna, vagy hálára kötelezte volna nemzetét. Az ilyen értelmű személyi kultusz ellenkezik a tiszta amatőrsport öncélúsága val és önértékével. A helyes értelemben vett tiszta amatőr sohasem versenyez másért, mint azért, hogy fokozza saját lelki nagyságát és megerősítse belső értékeit. Ezért pedig, még ha kivételesen nagy lelki erőről tenne a versenyző tanúságot, akkor sem vindikálhatja magának a szellemi nagyságoknak kijáró tömjénezést, még kevésbé a nemzeti hálát.

Nyolc milliót számlált a maroknyi görög nép, amely filozófiájával, művészetével és sportjával ma is csodálatba ejti a művelt világot. Mi is nyolc millióan vagyunk, megtiport, csonka magyarok s a jelek szerint némi jogsultságunk van azt hinni, hogy Keleteurópában úgy a szellemi alkotások, mint a sport terén hivatottak vagyunk az ó-görögök szerepét betölteni.

A magyar fajtában erős” érzék és nagy hivatottság van a sportkultúra iránt. Ennek erejét és izmosodását napról-napra érezzük. Attól tartunk azonban, hogy éppen úgy, mint az ó-görög, a magyar nép is beleesik abba a végzetes tévedésbe, hogy a sportszeretetet és rajongást az egyének kultuszával kezdi összetéveszteni, ami az álamatárság mocsarába fog vezetni vagy a professzionizmus felé tereli a fejlődést, noha annak az igazi sporthoz semmi köze sincs.

A túlzott egyéni kultusz soha sem emeli fel, hanem inkább leszállítja a tiszta amatőrség eszmei ideálját. A sportnagyságok tündöklésében mindig van valami cirkuszszerűség és erősen emlékeztet a római arénák alantas gladiátor-küzdelméhez. *A mértéken felüli tömjénezés és dicsőítés amellet, hogy a sportnívót leszállítja, tényleg rontja a versenyző eredményeit is.* Nemcsak felfokozza a külső hiúságot, az önszeretetet és az Én-érzékenységet, hanem emellett szinte megoldhatatlan feladat elé állítja a versenyzőt. Az ilyen agyondicsért primadonna azzal a tudattal áll ki a porondra, hogy azért kell feltétlenül győznie, mert ezt tőle mindenki elvárja és mert ha nem győz, úgy a dicséret és tömjénezés guny mosollyá és kárörömmé válik. Ez a tudat neveli benne az álamatőr szellemet és olyan nagyfokú idegességet vált ki belőle, hogy ennek folytán akaraterjének kifejlődése legyőzhetetlen akadályba ütközik. A túlzott személyi kultusz tehát az akaraterő kifejlődése helyett inkább hisztériát eredményez a versenyző lelki világában.

De ne feledjük, hogy a túlzott egyéni kultusz sohasem a versenyzőből, hanem a közhangulatból, a közfelfogásból, tehát a közönségből indul ki. A versenyzőt magát végeredményben ezért szemrehányás alig illetheti, mert a külső hiúságra és az önszeretetre való hajlam mindnyájunkban megvan. Éppen ezért a nagyközönség, a közfelfogás és a közhangulat kell, hogy megakadályozza, ennek a hajlamnak kifejlődését.

A múlt mementója tehát ez: az ó-görögök „Legfőbb Jó”-ra törekvő idealizmusa és véghetetlen sportszeretete egyesüljön bennünk a japánok szerénységével és individuumot a közért feláldozó lelki nagyságával, mert ez a kettő teheti igazán nagyvá a magyar sportkultúrát.

HATODIK FEJEZET.

VI.

A versenysport a nevelés és átöröklés szempontjából.

Fejünk felett a csillagos ég és lelkünkben az erkölcsi törvény, ez a kettő tölti el a legnagyobb csodálattal a „Ding an sich” költőfilozófusát.

A sarkcsillag halovány, hideg fénye az örök titok távlatából ragyog felénk, mintha jelezni akarná az ember kicsiny és jelentéktelen voltát. Honnan jöttünk, hová megyünk, éppen olyan örök rejtély marad előttünk, mint a végtelen égbolt csillagmilliárdjainak élete.

De az ember mégsem jelentéktelen féreg, mert földi létét értékessé teszi a benne élő erkölcsi törvény, a „Legfőbb Jó”-ra való törekvés imperatívusa, amely kapcsolatba hozza az örökkévalósággal és halhatatlansággal.

Vájjon javul-e az ember a kultúra haladásával? A görög filozófusok nem állították, hogy az ember tökéletesedik vagy hogy idővel jobb lesz, hanem megállapításaikban csupán arra szorítottak, hogy az ember folyton-folyvást törekszik a „Legfőbb Jó”-ra, habár azt teljesen soha el nem érheti.

Tényleg az ember erkölcsi tökéletesedése még eddig csak hit és bizodalom, de tudományosan bebizonyítva

ez ideig nincsen. Elménk még sem tud megnyugodni abban, hogy nagy akarásaink, erkölcsi törekvéseink nyomtalanul elvesznek. Az ember keresi a törvényszerűséget abban, amit hisz, hogy hitét jobban megerősítse. Amit jónak és szépnek látunk vagy amit ilyennek képzelünk, arról igyekszünk is bizonyítani, hogy jó és szép. Megnyugvásunk azonban csak akkor teljes, ha a jót, szépet és igazat kapcsolatba tudjuk hozni az emberi fejlődéssel.

A tiszta amatőr versenysportról kimutattuk, hogy fejleszti az akaratot az erkölcsi „Legfőbb Jó” irányában, de nem volna fejtegetésünk teljes, ha válaszolatlanul hagynók azt a kérdést, hogy jelent-e a versenysport javulást és tökéletesedést az egyén és a faj szempontjából?

Megkíséreljük tehát befejezésül azt a kérdést boncolgatni, hogy miképpen ítéltető meg a versenysport az egyén és a faj jövője tekintetében és milyen értékkel bír a nevelés és az átöröklés szempontjából?

Az egyén lelkiéletének szilárd bázisát és öntudatos irányát az akarat ereje adja meg. Az akarat életünk kormányosa. Ha ez a kormányos gyenge, bizonytalan kezű, úgy a hajó valóságos „lélekvesztő”-vé válik, ide-oda hánykódik és zátonyra jutása előbb-utóbb bizonyos.

Ezt a lelki állapotot a szenvedés kíséri. Bizonyára mindenki átélte már életében azt az érzést, amely a sikertelenséget vagy a sikertelenségek láncolatát szokta követni. Ez a „hiába minden” lelki állapot. Minél mélyebbre sülyedünk a lemondásban, annál sötétebbnek, céltalanabbnak és elviselhetetlenebbnek látjuk az életet. Ezek a legkeservesebb pillanataink. Az akaratot nélküli lélek sivár és fájdalommal van tele. A lemondás és a reménytelenség lefelé húz és ilyenkor úgy érezzük, hogy nemcsak a lelkünk, hanem testünk is beteg.

A bizonytalanság érzése fog el, ami talán mindenek között a legrosszabb. Nem érezzük, hogy hová, merre visz az élet. Elveszítjük a biztonságot időben és térben egyaránt. Aki volt hadifogságban, az bizonyára tudja, hogy a sokféle szenvedés között az volt a legkeservesebb, hogy nem lehetett tudni: meddig tart? Mindig és mindenben a legrosszabb a bizonytalanság. Mondják, hogy az alkotó művész, amíg művét meg nem alkotta, amíg keresgél, amíg nem oldja meg a problémát, amíg nem találta meg a szint és a formát, addig a legkeservesebb lelki fájódalmakon megy át.

Természetes törekvése tehát az embernek, hogy lelki-életét biztossá, határozottá tegye. Az akarat ereje szilárd vastraverzekkel veszi körül az ingadozó lélek épületét. míg az akarat-erő hiánya lemondással jár, addig az akarat-erő magát a reményt jelenti. Akarni, annyit tesz, mint remélni és minél erősebb akarásunk, annál inkább bizunk s reménykedünk.

Mihelyt a lemondás, a csüggedés ellen megkezdjük az akaratfejlesztő motívumok felvonultatását, mihelyt akaratunk a legkisebb erőre kap, szemünk máris élénkebben ragyog, felcsillan benne a remény, amely maga az Élet. Az egyén életének egész sikere függ néha egy ilyen pillanattól, amelyben a lemondás és a reménytelenség közepette mégis meg tudja mozgatni akaraterejének fejlesztő motívumát.

Abban a lelki állapotban, amelyben közel vagyunk ahhoz, hogy életünk iránya végleg lefelé görbüljön, az elhagyatottság és bizonytalanság érzetének közepette, egy gondolatot, egy érzést kell megragadni, amely motívum lesz az akarat megerősödésében. Attól függ néha egész sorsunk, hogy ilyen kritikus pillanatban meg tudjuk-e ragadni azt a bizonyos érzést vagy gondolatot.

Bármily egyszerűnek látszik ez, a mindennapi élet tapasztalatai mégis azt mutatják, hogy kevés ember képes rá. Hiába, erre nem tanítottak meg az iskolában!

A társadalom különböző rétegeiben azt látjuk, hogy az egyén többé-kevésbé a viszonyok, a körülmények bábja. Különösen a XX. század polgára az a társadalmi réteg, amely leginkább rabja életkörülményeinek. A polgár akarata a legkocsonyásabb. Ha elveszik tőle Íróasztalát, ezzel összeomlott egész világa, mert már beidegezte, hogy életét emellett az íróasztal mellett fogja eltölteni. A kereskedő, ha üzlete tönkremegy, öngyilkos lesz, mert nincs akarata új életet kezdeni. A földbirtokos, ha elveszik tőle földjét, mint trónjavesztett királyfi, nem találja helyét az emberi társadalomban s nem tud önerejéből ismét talpraállni.

Mindez nem más, mint az akaratérő hiánya. Azt hisszük, hogy az új kor a maga technikai haladásával s az ezzel együtt járó kényelemmel, a civilizáció terjedésével s a nagyarányú munkamegosztással erősen hozzájárult, a polgári társadalom akaratának elpuhításához. Amíg a középkor állandó harcaival a lélek elpuhulását természetszerűleg akadályozta, addig a polgárisodás évszázadai alatt a lélek életéből az állandó harc és küzdelemedzette akaratérő nagy mértékben lecsökkenve vagy teljesen megsemmisülve került ki. A heroizmus kiesett a polgár életéből, sőt ma egyenesen nevetségesnek tűnik fel előtte, olyasminnek, ami ma már csupán a könyvekben, vagy a mozivásznon él még.

Ezért aztán minden kis rázkódás és a megszokott élet minden kis Változása elég ahhoz, hogy a polgár elveszítse lába alól a talajt. A nagy kényelemből és nyugodtságból egyszerre páni félelembe esik. Mindentől fél, ret-

teg az éhenhalástól, félti az Íróasztalát, félti a kávéházat, ahová délután feketézni jár, kétségbe van esve kényelmes otthona és jó ruhái miatt. Egyszóval a „kiegyensúlyozott lelkiélet”-ből egyszerre kétségbeesett, felbillent lelkiélet lesz.

Es ez főleg azért van így, mert az európai ember neveléséből csaknem teljesen hiányzik az akaraterő nevelésének a szerepe. A családi nevelés és az iskola tudatállapotunk értelmi és érzelmi részét favorizálja. Agyunkat az értelem és érzelem elemeivel bútorozzák be, de az akarat kifejlesztése nevelésünk során nincs ezekkel arányban és egyensúlyban. Lehetséges, hogy ez az egyik oka Európa sok bajának, betegségének Kelettel szemben, ahol az akaraterőt évezredekken át csodálatosan, az európai ember szemében szinte hihetetlenül nagyra nevelik.

A helyes nevelési módszer csak az lehet, amely párhuzamosan és teljes egyensúlyban fejleszti ki bennünk tudatfolyamatunk három megnyilvánulását: az értelmet, az érzelmet és az akaratot.

Az akaraterő kifejlesztése azáltal történik — amint azt a IV. fejezetben láttuk — hogy akaratunkat állandóan különféle gátlásoknak tesszük ki, igyekezve ezeket a gátlásokat legyőzni. *A küzdelem és a verseny az akaraterő nevelésének útja és eszköze.* Végeredményben az élet maga is egy nagy, mindent átölelő verseny, minthogy a létért való küzdelemre többé-kevésbé mindnyájan rá vagyunk utalva. Munkánknak egyik célja éppen azt bizonyítani, hogy a versenysport a versenyzésnek az a fajtája, amely mint nevelési eszköz a legcélravezetőbb és a legalkalmasabb arra, hogy az ifjút az élet nagy versenyére előkészítse.

Mindenféle kedvteléssel vagy szórakozással járó ver-

senyzés fejleszti bizonyos mértékben az akaraterőt, kivéve természetesen azokat a komikum határán álló „versenyeket”, amelyeket inkább a divat és a feltűnési viselkedés szül. A versenysport mellett, mint az akaraterő nevelését szolgáló eszköz mellett azonban a legtöbb ilyen kedvtelésből származó versenyzés számításba sem jöhet. Ezek a különböző versenyek vagy kizárólag fejmunkára szorítkoznak, mint pl. a sakkverseny és így — amint alább bővebben kifejthetjük — nevelési szempontból ellenkezik a pszichofizikai parallelizmus elvével, vagy pedig hiányzik belőlük az a komolyság, amely mint a szépre, jóra és igazra való törekvés motívuma, az akaratfejlesztő versenyzés nélkülözhetetlen eleme.

A komoly szellemi munkával kapcsolatos versenyzés viszont nagy akaraterőt fejleszt, de a *kizárólagosan munka, illetve apperpepció irányában kifejlődő akaraterő önmagában véve mégis csak egyoldalú és nem általános érvényű*. A kizárólagosan szellemi munkával kapcsolatos akaraterőnevelés nem eredményez feltétlenül önbizalmat, biztos, határozott fellépést és gyors elhatározási képességet. Nem terjed ki feltétlenül a rossz szokások és érzéki hajlamok elleni küzdelemre, sem az idegesség vagy indulatkitörések szükség esetén való leküzdésére, sem a felfokozott külső hiúság, az önszeretet és a nagyfokú Én-érzékenység háttérbe szorítására és nem vonatkozik sok minden egyébire, ami a versenysportban mint gátló, tehát legyőzendő motívum szerepel.

A kizárólagosan szellemi ténykedéssel kapcsolatos versengésnél az akaraterő tehát nem találja magát szemben a heterogén gátlásoknak azzal a sokaságával, mint a versenysportban. De nem lehet a kizárólagos szellemi versengés az akaratnevelésnek ideális pedagógiai módszere

azért sem, mert figyelmen kívül hagyja azt az általánosan elfogadott igazságot, hogy a szellem csak a testtel párhuzamosan fejlődhetik.

A modern pszichológia a spiritualista és materialista irányok küzdelméből azt a megállapítást szűrte le, hogy bár a lelkiélet a testiélettől lényegesen eltér, attól különböző valóság, a kettő között mégis szoros kapcsolat van és lelkiéletünk fizikai életünknek bizonyos mértékben a függvénye.

, *Wundt* szerint az élettani törvényeknek döntő befolyása lehet bizonyos lelki törvények hatékonyságára. Az ember pszichofizikai lény, bár nem olyan értelemben, hogy az emberben minden fizikai jelenségnek egy bizonyos pszichikai jelenség felel meg. A lelki jelenségek pusztán a fizikummal meg nem magyarázhatók, ez azonban nem jelenti azt, hogy a lélek funkciója ne függne a fizikum mineműségétől.

A pszichofizikai parallelizmus elvéből folyik, hogy az emberi tevékenységnek nincsen egyetlen olyan fajtája sem, amely mint nevelési eszköz az akaratfejlesztés tekintetében a versenysporttal összehasonlítható volna.

Ha igaz az, hogy lelkiéletünk szoros összefüggésben van agysejtjeinkkel s a cerebrális idegközponttal, akkor igaz az is, hogy a szellemi erők sem fejleszthetők kellően a fizikum megfelelő evolúciója nélkül. Az egyoldalú szellemi tevékenység maga után vonja a test degenerálódását azon természettani törvény erejénél fogva, hogy azok a szervek, amelyeket hosszú időn át nem használunk, elsatnyulnak, visszafejlődnek. Feltehető, hogy ha az emberiség bizonyos rétegei generációk során folytatott egyoldalú szellemi tevékenység mellett, minden testgyakorlás, illetve sportolás nélkül élnék le életüket, az

elpuhulásnak és degenerálódásnak komolyabb jeleit tüntetnék fel. A test kondíciójának hanyatlása pedig maga után vonja az idegrendszer visszafejlődését is. Satnya, vérszegény, dégénérait idegrendszer mellett viszont a pszichofizikai parallelizmus elvéből kifolyólag erős akarat kifejlesztése el sem képzelhető. Az ember lelke testéhez van láncolva és ennek a rabja marad élete fogytaig.

Payot, aki egyébként a versenysport kérdésben téves végkonklúzióra jutott, világosan felismerte ezt. Szerinte az akarat és ennek legmagasabb formája, a figyelem, elválaszthatatlan az idegrendszertől. Ha az idegközpontok kimerültek, semmi kitartó erőfeszítés sem lehetséges. A testi satnyaság kísérője a gyenge akarat, mert az egészség az akaras feltétele.

„Majdnem mindig — mondja *Payot* — azokkal a ragyogó pillanatokkal jár együtt a morális fellendülés, melyekben a test, mint a jól hangolt hangszer, hamis hangok nélkül működik. Ezekben az erővel teljes pillanatokban az akarat bennünk mindenható. Ha ellenben gyengék, erőtlenek vagyunk, súlyosan érezzük azokat a láncokat, melyek szellemünket a testhez kötik s az akarat kudarcának oka gyakran a fiziológiai gyengeség”.

A sport, amely megedzi- testünket, előkészíti a talajt az akarat kifejlesztéséhez. Igaz, hogy az I. fejezetben azt mondtuk, hogy a versenysport nem szolgálja az egészséget, ellenben már százszázalékos egészséget tételez fel. De viszont láttuk azt is, hogy a versenyzés csak néhány éven át — a fiatal korban — üzhető. Ezt megelőzőleg és ez után a sportember egészségi sportot üz. A versenyek évente csak néhányszor feszítik túl a fizikumot, máskor a rendszeres tréning folyik, amely — helyesen felfogva és kellő mértékkel üzve — az egészség szempontjából

elsőrendű hatású kell hogy legyen. Természetesen ép fizikum kell a tréninghez, melynek már a kezdetén eldől, hogy valaki egészségi szempontból megengedheti-e magának a versenyzést.

Egyszóval a versenysport, mely a tréning révén az egészségi sportot is magában foglalja, a fizikumnak kitűnő kondíciót kölcsönöz, amely alkalmassá teszi a lelket az akaraterő kifejlesztésére.

De elsőrendű talaj a sport az akaratfejlesztésre azért is, mert maga *az akarat szoros, szinte elválaszthatatlan kapcsolatban van a mozgással*. Láttuk a III. fejezetben, hogy a közfelfogás az akaratot szívesen helyezi a mozgás képzetébe, aminek az a magyarázata, hogy az akarat, mint lelki folyamat, többnyire mozgást létesít és ebből az önkéntes mozgásból a posteriori állapítjuk meg azt, hogy az akarat fennforgott.

A gyermeknél az akarat első megnyilvánulása abban áll, hogy reflex mozgásai akaratos mozgásokká alakulnak át. Ettől kezdve a fejlődő kis test mozgásának az irányítása a gyermek legfőbb akarata. Hosszas gyakorlásra van szüksége ahhoz, hogy járni, fogni, ülni stb. megtanuljon, amely mozgások az ő akaratának első próbái.

Felnőtt korunkban is állandóan gyakoroljuk akaratunkat abban az irányban, hogy mozgásunknak ura legyünk. Szubjektív lelki állapotunknak minden mozgásban való megnyilvánulása eredetileg ösztönösen, reflexszerűen történik. Csak később nyer lassanként uralmat mozgásunk felett akaratunk, amelynek segítségével bizonyos mozgásbeli félszepségünket legyőzzük.

Mindebből kétségtelen, hogy az izommunka és az akaraterő szoros, eredendő nexusban állanak. A ritmikus,

szabályos testmozgás az akaraterő elsődrendű gyakorlása. Emellett, ha a testgyakorlás fáradtságot és fájdalmat okoz, úgy ennek akaratgátló motívumait is le kell győzni, ami már céltudatos akaraterőfejlesztés.

A IV. fejezetben kifejtettük, hogy a versenysport milyen sokoldalú, differenciált akaraterőt fejleszt és hogy a versenyző az évek hosszú során olyan lelki metamorfózison megy keresztül, amely az egész életére és az élet minden vonatkozására kihat. Itt még csak egy ellentétessel kívánunk foglalkozni, amit a versenysporttal szemben gyakran hangoztatnak, hogy t. i. a versenysportban kifejlődő akaraterő nem feltétlenül a „Legfőbb Jó”-ra, hanem gyakran inkább kegyetlenségre, brutalitásra, alattomosásra, egyszóval a rosszra irányul.

Erre az ellentetésre mi azt válaszoljuk: *mindaz, ami kegyetlenségre, brutalitásra, alattomosásra irányul, nem akaraterő, hanem akarati gyöngeség.* Ezek a rossz tulajdonságok nem mások, mint az emberben szunnyadozó atavisztikus ösztönök és mint akaratgátló motívumok szerepelnek a versenysportban. Éppen ezeknek a motívumoknak a mindennapi legyőzése a versenysport akaratfejlesztő lényege.

Nem tagadható ugyan, hogy előfordul ezeknek az alantas érzelmeknek a kiváltódása is a versenysportban, de a tiszta amatőrsport ideálja és eszmei, „Legfőbb Jó”-ra törekvő célzata arra irányul, hogy ezek az érzelmek minél mélyebbre szoruljanak vissza. Természetesen, ha hiányzik a tiszta amatőr ideál, úgy elhatalmasodhatik a versenyző lelkében a kegyetlenség, az önzés és az alattomoság, mert eszmeiség nélkül az álamatørség burjánzik, vagy a nyílt professzionizmus lép előtérbe, melynek csak a mindenáron való győzelem a fontos. Olvassuk, hogy Amerikában

a profiboxolás világbajnokai a versenyek előtt hónapokon át rettegésben élnek, szigorúan ellenőrzött konyhán főzetnek, mert félnék, hogy az ellentábor megmérgezi őket. Ezeknek a boxviadaloknak azonban a sporthoz nincs köze. Nagy anyagi érdekeltségek, dollár-milliók függnék egy-egy ilyen mérkőzés kimenetelétől, nagy fogadások történnek pro és contra és a domináló anyagi szempont piaci kereskedelemmé teszi az ilyen sportot. Nem csodálható tehát, ha az ilyen „sport” szükség esetén kegyetlen és aljas is tud lenni, de ne felejtsük el, hogy ez nem sport és amit lelkileg produkál, az — a szó nemesebb értelmében — nem akaraterő.

Azt is szokták mondani, hogy a nagy gonosztevők nagy gonosztetteihez is akaraterő kell. A nagy gonosztevő azonban, amint *Weininger* igen helyesen mondja, csak egy mesebeli állat. Nagy gonosztevők tulajdonképpen nincsenek. Állati ösztönök, baromi indulatok hajtanak sajnálatosan determinált bűnözőket cselekedeteik felé, de ez a látszólagos akaraterő összeomlik, mihelyt tudatára ébrednek cselekedeteiknek. Alig akad bűnöző, akinek lelkiismerete fel ne támadna, aminek hatása alatt gyermek-sírás lesz a nagy akaraterőből.

Dosztojevszljy Raszkolnyikov-ja, az intelligens bűnöző, lélektani alapon készül a gyilkosságra, miután megállapítja, hogy a legtöbb gyilkost az akarat gyengesége veszíti el. Elhatározza, hogy akaraterős lesz, annál is inkább, mert amit el akar követni, az nem is bűn. Mégis feljeleníti magát, dacára, hogy semmi bizonyíték sincs ellene. A fogházban sem ismeri be önmaga előtt bűnöségét, csak azt, hogy a törvényt sértette meg, de a tudat alatt a lelkiismeret dolgozik benne, ami végül is felülkerekedik és új irányt ad élete folyásának.

Az úgynevezett nagy gonosztevők, még ha visszaesők is, nem az akarat erejével cselekszenek, hanem atavisztikus ösztönből vagy az erkölcsi törvény félreismeréséből. Az utóbbi, mint lelki aberráció, szülhet akaratfejlesztő motívumokat, de ez az akarat valahol mindig megszakad, mihelyt a bűnöző felismerte élete nagy tévedését.

Az igazán nagy, férfias akarás csak erkölcsös lehet, mert csak tiszta erkölcsi ideálok válthatják ki az egyenesen feltörő, diadalmas akaraterőt. Sem a kicsinyes anyagi szempontoktól vezetett, sem az erkölcsi törvény-nyel ellenkező akaraterő nagyra nem nőhet, mert hiányzik belőle a legfontosabb akaratfejlesztő motívum: a jóra, szépre és az igazra való törekvés. Ezért nem kell attól félni, hogy a tiszta amatőr versenysport olyan akaraterőt fejleszt, amely az erkölcsi törvény-nyel ellenkező irányba halad.

A versenysport tehát mint nevelési eszköz elősegíti az egyéni élet sikerét és teljességét. A siker ugyan, ami alatt az emberek a gazdagodást, hírnevet, dicsőséget, az előkelő pozíciót stb. értik, jelentékeny százalékban az élet külső körülményeitől, a szerencsétől, a véletlentől, a jó összeköttetéstől stb. függ. De kétségtelenül akaraterőnkön múlik az, hogy a kínálkozó alkalmat megragadjuk. Az akarat ereje nélkül hiába mosolyog ránk a szerencse, nincsen semmi, ami feléje lendítsen és impulzust adjon a szerencsekerék megragadására.

De még ennél is sokkal fontosabb a versenysportban szerzett akaraterő szerepe abban, hogy megtanít bennünket a lelkiélet teljességére. Megtanít arra, hogy kitöröljünk agyunkból a „hiába minden” lelki állapotát és elveszünk magunktól a defetizmust, hogy az élet legszomorúbb, legsivárabb körülményei között se csüggedjünk, hanem

akarjunk és reméljük. Az ingadozó és tétova lélek szilárd vázat és egységet, céltudatos kormányzatot nyer a versenysport akaraterősítő hatásában és ez a legfontosabb jelentősége az egyén szempontjából.

De a versenysport az akaraterő fejlesztése mellett azért is nagyszerű nevelési eszköz, mert megtanít az ideális, minden anyagi vonatkozástól mentes célkitűzésekre és küzdelemre. Ez a sajátja egyenesen predestinálja az ifjúság lelki nevelésére.

Az újkor materialista felfogása részben kikezdte, részben rombadöntötte a lélek kincseit. Az eszme, az ideál, a hit mindinkább visszaszorul és tért veszít korunk materialista gondolkodásának romboló hatása alatt. A materializmus azonban semmit sem ad kárpótlásul az emberiségnek azokért a lelki javakért, amelyektől megfosztotta. Pedig nyilvánvaló, hogy a jövő emberének élete sem merülhet ki a kalmárkodásban. Kétségbe kellene esni arra gondolva, hogy a jövő felsőbbrendű emberének élete csak minden lelki tartalom nélküli, kicsinyes anyagi célkitűzéseket fog megvalósítani. Elvesztenék a hitet és bizalmat az ember jövőjében, ha az új generáció úgy tünne fel előttünk, mint amelynek csak az anyagi javak, csak a gazdagabban rakott asztal, a jobb ruha, a szebb lakás és a drágább autó a fontos.

Ezzel szemben a tiszta amatőr versenysport arra nevel, hogy a lelki nagyság gyakorlásában keressük és találjuk meg életünk célkitűzéseit. Ennek folytán nemcsak az akarat önálló nevelésének hiányát pótolhatja, hanem némileg ellensúlyozhatja azt a pusztító hatást is, amit a modern kor materialista világnézete az ifjú lelkében végez.

A versenysport legszebb ajándéka az egyén részére

a lelki nagyság gyakorlása és az azon keresztül elért boldogság. Ez az eudaimoniában rejlő felemelő érzés az, amiért Platon azt tartotta, hogy az olympiai koszorú a legnagyobb földi boldogsággal jár. Ezért a belső szenvedésért, fájdalommal és sokszor boldogtalansággal járó lelki állapotért tartotta olyan sokra a győzelmet, nem pedig a külső sikerért, az elismerésért és az ünneplésért, amelynek ilyen nagybecsülése ellenkezett volna egész világszemléletével.

Láthatjuk tehát, hogy a versenysport kérdése szorosán összefügg nemcsak a test, hanem főleg a lélek nevelésének kérdésével. Helyesen fogják fel a japánok a versenysportot, mint az akaraterő nevelésének legfontosabb eszközét. Miért ne tanulhatnánk egyszer Kelet népeitől is?

A japánok példájából kiindulva, a középiskolában a torna mellett nálunk is be lehetne vezetni a kombattáns sportokat, esetleg a vívást, ami ma már úgyis nemzeti sportunknak tekinthető és az akaraterő nevelésére az összes sportágak között a legalkalmasabb. Miként Japánban minden 14 éven felüli ifjú a judoval edzi akarátát, úgy a versenysport nálunk is nagyszerűen előkészíthetné az élet versenyére a középiskolást. Természetesen a tiszta amatőr szellem kultiválása és az álamatőr szellem irtása mellett.

A középiskolai versenysport megnyitná a lehetőséget annak, hogy az ifjak az akaraterő kiképzése szempontjából alapot nyerjenek. Ehhez azonban nemcsak az volna szükséges, hogy a sportoktatók, a tornatanárok megfelelő pszichológiai előtanulmányokat végezzenek, hanem az is, hogy a versenysport léleknevelő és akaratfejlesztő lényegét teljes mértékben felismerjék és mintegy szent meggyőződésükké tegyék. Ez esetben a versenysport

tulajdonképpen az akaratnevelés tantárgyaként szerepelhetne, amellyel az ifjú elvégezné az akaraterő elemi iskoláját, melyre, mint szilárd alapra felépíthetné később az önszuggesztív magasabb iskoláját is. A versenysport ily értelmű oktatásának segítségével a középiskolai nevelésben az akarati elemek egyensúlyba kerülnének az eddig némileg egyoldalúan kultivált értelmi és érzelmi elemekkel.

*

A versenysport, mint nevelési probléma, természetesen összefüggésbe kerül a társadalmi, az összemberi problémákkal, továbbá az emberi fejlődés és az evolúció problémáival is.

Ha feltételezzük, hogy a versenysport az egyén lelki életében gyökeres változásokat tud létrehozni és mint nevelési folyamat egységesebbé, határozottabbá és emellett mégis differenciáltabbá teszi az egyéni pszichét, úgy a versenysport általános elterjedése és nagy tömegekben való üzése befolyással kell, hogy legyen az emberi fejlődésre is.

Nagyfontosságú kérdés e tekintetben az, hogy a versenysportban az egyén által elért akaraterőtöbblet, mint szerzett lelkitulajdonság, átöröklődik-e a szülőkről a gyermekekre s ha igen, milyen mértékben?

Nem tartozik ennek a munkának keretébe a lelki átöröklés beható tárgyalása, de úgy érezzük, hogy nem volna teljes a vázolt kép, ha a versenysportot nem hoznók vonatkozásba — legalább általánosságban — a lelki átöröklés kérdésében elért tudományos kutatások eredményeivel.

A lelki átöröklés éppen úgy, mint a nevelés, fejlődés-tani kérdés. Az emberi tökéletesedés problémája mind a

kettő. Egy időben szembe is helyezték a kettőt és a tudósok egy csoportja, köztük *Ribot* „*A lelki átöröklés*” című munkájában a nevelés hatását, különösen az átlagon felüli és azon aluli emberre nézve jelentőségében kevésre becsülte az átöröklés tényével szemben, viszont mások a nevelés mindenhatóságát hangoztatják és a lelki átöröklés lehetőségét kétségbevonják. Az igazság a kettő között van, mert a lelki fejlődés az átöröklés és a nevelés együttes hatásának az eredménye.

Kérdés, hogy a versenysport — mint nevelési tényező — által elért akaraterő mit jelent az átöröklés szempontjából?

Schopenhauer a „*Tulajdonságok átöröklése*” című tanulmányában azt mondja, hogy a jellembeli tulajdonságok a szülőktől átöröklődnek a gyermekekre, épügy, mint a testi tulajdonságok. „Ugyanazon jellem, tehát ugyanazon egyénileg meghatározott akarat él egy törzsnek minden ivadékában, az ősapától egészen a mostani családfáig.”

Schopenhauernek ez a felfogása a legmerekvebb az összes átöröklési teóriák között. Ennek következtében azt is vallotta, hogy a velünk született karakter állandó és a nevelés által mit sem lehet rajta változtatni. Ha ez igaz volna, úgy a versenysportnak sem az egyén, sem a társadalom szempontjából fejlődéstani szerepe nem lehetne, mert a lusta, gyáva és akaratnélküli ember mindig az maradna és ugyanolyan utódokat hagyna maga után.

Schopenhauer megállapítása azonban sem a nevelés, sem az átöröklés szempontjából — amint alább látni fogjuk — tudományos alappal nem bírt.

Homlokegyenest ellenkezik Schopenhauer felfogásával *Locke* és *Hume* nézete, akik azt hirdették, hogy az

emberi lélek születéskor egy tiszta lap (tabula rasa). Ha ez így volna, akkor a versenysport jelentősége nőne az egyén szempontjából, de elvesztené minden szerepét az emberi fejlődés tekintetében. Találón mondja *Spencer*, hogyha a lélek a tapasztalat előtt üres lap (tabula rasa) volna és a születéskor a benyomások iránt tisztán passiv fogékonysággal bírnánk, miért ne lehetne a lovat is olyaná nevelni, mint az embert?

A tudományos megfigyelések azonban arra a konklúzióra vezettek, hogy a lélek születéskor nem tabula rasa, hanem benne vannak az összes rátermettségek, lehetőségek, amelyek együttvéve képezik a szülők és az összes ősök lelki hagyatékát.

Leibniz szerint a tapasztalat előtti emberi lélek olyan, mint egy szobor, amely a kifaragatlan márványdarabban sötét kontúrok által már előre ki van jelölve. Ez a meghatározás már közelebb hoz a valósághoz.

Legmesszebb *Ribot* ment a lelki átöröklés terén. Szerinte ösztönök, szokások, emlékezet, érzelmek és az akaraterő is átöröklhető és a szülőknek hajlamuk van arra, hogy a lelki tulajdonságokat, úgy az általánosakat, mint az egyéniakat és úgy a régieket, valamint a szerzeteket átszámazzassák.

Újabban honfitársunk, *Gockler Lajos* foglalkozott a lelki átöröklés kérdésével az „*Átöröklés és nevelés*” című munkájában. Szerinte a lelki tulajdonságok nem tartalmilag, hanem csak alakilag, mint lehetőségek és rátermettségek öröklődnek, de kialakult lelkitulajdonságok, mint az akaraterő és meghatározott érzelmek, mint a vallási, erkölcsi, hazafias érzés stb. át nem öröklhetők. Ezek szerinte szerzett lelki tulajdonságok. Viszont elismeri *Gockler*, hogy az ösztönök átöröklődnek és pedig

nemcsak a testi, hanem a lelki életszükségletekből fakadó ösztönök is. Ilyen lelki életszükségletnek mondja az értelmi, esztétikai, erkölcsi, a társas, vagy szociális szükségleteket és az ezzel kapcsolatos kielégítési módokat, ösztönöket.

Végeredményben, ha a lelkiélet lényegesen különbözik is a testi élettől, nem lehet vitatni, hogy bizonyos párhuzam van a kettő között. A biológiai átöröklés kérdései meglehetősen tisztázva vannak, leginkább az vitás még, hogy a szerzett fiziológiai sajátságok átöröklődnek-e, vagy sem. A testi átöröklés a pszichofizikai parallelizmus elvénél fogva bizonyos mérvű lelki átöröklést kell, hogy maga után vonjon. Az is kétségtelen, hogy az átöröklésnek nemcsak állandóságot, hanem változást és gyarapodást is kell jelentenie, mert ellenkező esetben az élet nem produkálna mást, mint egyforma típusok végtelen láncolatát.

A biológiai átöröklés első tudományos elméletét *Lamarck* állította fel. Szerinte a gyakori és állandó használat lassanként erősíti és fejleszti a szerveket. A nem használt szervek viszont észrevétlenül gyengülnek és el-satnyulnak. Mindazok a tulajdonságok, melyek az élő lényeknél az állandó viszonyok hatása alatt fejlődtek ki, lassanként organizálódnak és nemzés útján az utódokra is átöröklődnek.

Lamarck elméletét *Darwin* fejlesztette tovább és egészítette ki. Szerinte a fejlődést a létért való küzdelem folytán való kiválogatódás és az átöröklés együttesen határozza meg. Az átöröklésre vonatkozólag közelebbi törvényeket is állított fel, amennyiben azt úgy képzelte el, hogy a test összes sejtjei termelik ki a vérkeringéssel kapcsolatosan a csíraplazmákat és ennek folytán a csíraplazma közvetlen összeköttetésben áll a nemző egyedek

egész fiziológiai alkatával. Darwin szerint ez a folyamat teszi lehetővé a szerzett tulajdonságok átöröklését.

Újabban a biológusok egy csoportja, *Weismann* és követői tagadják a szerzett tulajdonságok átöröklésének lehetőségét. Szerintük a csíraplazma időközönként megváltozik ugyan, de nem a szerzett tulajdonságok organizálódása folytán. A csíraplazma esetenkénti megváltozása következtében különböző variációk jönnek létre, amelyek között vannak tökéletesebbek is és fejletlenebbek is, mint a nemző egyedek. A létért való küzdelemben a tökéletesebbek fennmaradnak és a gyengébbek elhullanak. Ez a természetes kiválogatódás egyedüli alapja az evolúciónak.

Weismann és követői szerint a csíraplazma mindkét nem részéről bizonyos számú chromosomát tartalmaz, amelyek hosszukás és csak rendkívüli nagyítás mellett látható szálacskák. Ezek a szálak parányi gömböcskékkel, génekkel vannak tele. A chromosomák és tartalmuk, a gének hordozói az egész átöröklési tömegnek. A csíraplazma azonban nincs folytonossági nexusban a szülő egész testével és annak összes sejtjeivel, mint ahogy Darwin képzelte, hanem csupán a csíra, illetve a szaporodási sejtekkel, melyek a nemzés szolgálatában állanak. Ezek a szaporodási, illetve nemző sejtek a nemi érettség korában már bizonyos önállóságra tettek szert, függetlenek az egész test szövetsejtjeitől és ennek folytán a szerzett tulajdonságok — bármennyire bevésődtek is a szervezetbe — át nem örökökthetők.

A variációk *Weismann*ék szerint tehát nem a szerzett tulajdonságok átöröklése folytán jönnek létre, hanem a csíraplazmának, illetve a chromosomáknak és az azokban levő géneknek a vak-véletlen okozta tartós megváltozása foly-

tán. Hogy mi az a vak-véletlen, ami a géneket olyképpen változtatja meg, hogy tökéletesebb variáció fejlődjék belőlük, arra Weismann és követői kielégítő választ adni nem tudnak. Némely kevésbé komoly biológus a legmesszebb menő kombinációkkal magyarázza ezt a vak-véletlent, így pl. lehetséges, hogy az X-sugaraknak koronként a földre való érkezése az a titokzatos erő, amely a világegyetem

ismeretlen zugaiból felénk áradva időközönként a csíraplazmát tökéletesebb irányban megváltoztatja. Más magyarázat szerint vegyi hatások folytán is előállhat ez a vak-véletlen. (Wells-Huxley: „Az élet csodái.”)

A mikroszkóp megmutatta az embernek a csíraplazma chromosomáit és génjeit, felvilágosította azok szerepéről, de nem adott és talán nem is fog feleletet adni arra a kérdésre, hogy a csíraplazmában foglalt átöröklési tömeg milyen titokzatos erők hatása alatt tökéletesedik és fejlődik. Az X sugarak — mint az evolúció magyarázata — egyelőre erősen hipotetikus. Amit a mikroszkóp mutat, az biológiai tény ugyan, de minden további magyarázat csak következtetés és mint ilyen a logikai gondolkodás törvényszerűségét feltétlenül megkívánja. A Lamarck-Darwin-féle elmélet, amely a szerzett tulajdonságok átöröklése és a létért való küzdelem folytán való kiválasztódás együttes hatásában keresi az evolúció magyarázatát, még mindig logikusabbnak tűnik fel, mint a csíraplazmának a vak-véletlen, vagy a titokzatos X sugarak által való megváltoztatása. Nehéz elképzelni, hogy 2000—3000 millió év távlatában — amely időre a geológusok a földi élet kezdetét teszik — minden törekvés és küzdelem elveszett, minden javulás és tökéletesedés meddő maradt, abból semmi az utódokra át nem öröklődött. Ellenben jött időközönként valami vak-véletlen,

amely az X sugarak, vagy más vegyi behatás képében megváltoztatta a csíraplazmát olyan irányban, amelyben az élet — fennállása és létezése óta — megállapíthatólag küzködik és törekszik.

Egyszóval, amíg a biológia a csíraplazma megváltozását ismeretlen dolgokkal és vak-véletlenekkel magyarázza, addig a legelfogadhatóbb elméletnek még mindig a neolamarckizmust kell tartanunk, amely szerint egyéb hatóerők mellett a szerzett és lassanként organizálódott tulajdonságok is befolyásolhatják a csíraplazmát és gazdagíthatják az abban foglalt átöröklési tömeget.

A szerzett tulajdonságok átöröklése természetesen nem úgy képzelandő el, hogy ezek a sajátságok mint konkrét kész tulajdonságok jelentkeznek az utódokban. Ilyen átöröklés nincsen. Csupán a lehetőségek szempontjából gazdagodik a csíraplazma. A szülők organizálódott képességei a chromosómákban és génekben csak mint lehetőségek halmozódnak fel, hogy kedvező körülmények között az utódban kifejlődhessenek és gyarapodhassanak.

Így van ez a lelki átöröklés tekintetében is. A csíraplazma tartalma egy tömegben magában hordja az ősök testi és lelki sajátságait, amelyeket egymástól teljesen elkülöníteni nem lehet. Az átöröklési tömeg, mint lelki hagyaték, mind több és több lehetőséget foglal magában, ami annyit jelent, hogy a szülők szerzett lelki tulajdonságai gyarapítják az átöröklési tömeget. Ha az átöröklési tömeg változatlanul ugyanaz volna, mint évmilliók előtt, úgy ebből nem keletkezhetett volna a huszadik század magas értelmi nivójú és differenciált lelki világú embere.

Spencer szerint a legegyszerűbb és leggyakoribb tapasztalatok hatásait tőkéstől, kamatostól örökli az ember, de csak lassanként ér fel az értelem azon magas-

latára, amely lappangó állapotban a gyermek agyában már benne rejlik.

A versenysport tehát az emberi faj tökéletesedése szempontjából akkor bír különösebb jelentőséggel, ha az általa szerzett testi és lelki tulajdonságok tényleg gyarapítják az átöröklési tömeget.

Ennek fennforgása azonban egyelőre empirikusan nem bizonyítható. Nemcsak azért, mert az átöröklési tömeg gyarapodása csak rendkívül lassan, hosszú generációkon keresztül nyilvánulhat meg olyan mértékben, hogy külsőleg felismerhető legyen, hanem azért is, mert az átöröklést számtalan más törvény is befolyásolja, mint pl. a visszaütés, lappangás stb., melyek szerint az átöröklés hatása nem a közvetlen utódokon, hanem esetleg a későbbi generációkban jut érvényre. Éppen ezért nem sok jelentősége lehet az úgynevezett „generáció versenyek”-nek sem, mert ez a közvetlen és már első generáción mutakozó átöröklés eredményét akarja kimutatni.

A versenysportban szerzett lelki tulajdonságok átöröklése tehát semmi esetre sem képzelhető el olyképpen, hogy az apa, aki bizonyos akaratert fejlesztett önmagában, most már feltétlenül akaratertős fiúutódot hagy maga után. Még kevésbé képzelhető, hogy az utód az apa akaraterejét, mint kész lelki tulajdonságot fogja örökölni. Ellenben *alaposan feltételezhető, hogy a nagy tömegben elterjedt és hosszú generációkon keresztül szisztematikusan űzött versenyzés az általános lelki átöröklési tömeget — bárcsak igen lassan és hosszú idők után — javítani fogja. Az átöröklési tömeg javulásában rejlő lehetőségek kifejlesztése azonban mindig a nevelés feladata lesz.*

A versenysport különösen a szokások, illetve *ösztönök*

megváltoztatása — a régiek helyett újak nevelése által — gyarapíthatja az átöröklési tömeget.

A szokások, amelyek *Gockler* szerint még át nem örökölhetők, képezik az ösztönök kialakulásának alapját. Bizonyos életszükségletekkel kapcsolatban, azoknak kielégítése céljából jelentkeznek az ösztönök, amelyek a szokás folytán végtelen számban gyakorolva, összetett reflex cselekményekké alakulnak.

Ezek az ösztönök, *Ribot* szerint, lelki tünetények, mert kezdetben minden ösztön, akár egyszerű, akár összetett, valamiféle lelki munkásság volt. Azonban a folytonos ismételtetések folytán az egyednél és utódainál az idegrendszerben állandó diszpozíciók létesültek, az ösztön gyökeret vert, szervezetivé vált. Minden ösztön velünk születik, azaz minden egyéni tapasztalat előtt való.

Az ösztönök az emberi fejlődés kapcsán változtak, egyesek eltűntek, hogy a módosult életszükségleteknek megfelelőleg mások foglaljanak helyet lelki világunkban. A primitív ember nem ismert lelki szükségleteket, inkább csak testieket, ennek megfelelőleg ösztönei is ilyenek voltak. Ezekből lelkünk mélyén sok megmaradt. Atavisztikus hajlamok, féktelen vágyak és durva szenvedélyek forronganak visszaszorítva tudatunk alján. Ezeket az ősi ösztönöket váltja fel bennünk lassankint a kultúrember lelki szükségleteiből származó ösztön. Ilyen szükségletek az értelmi, az esztétikai, az erkölcsi, a társas, szociális lelki szükségletek, amelyek *Gockler* szerint is csirájukban benne foglaltnak az átöröklési tömegben. Az ezek kielégítésére irányuló ösztönt már örököljük, mint őseink hagyatékát.

A kultúra előretörésével a lelki szükségletek növekszenek és ez a lelki hagyaték gyarapszik, igyekezővén

lehetőleg kiszorítani az atavisztikus ösztönöket. A versenysportban az akaraterő kifejlődése nem más, mint bizonyos értelmi és erkölcsi motívumoknak a diadalra juttatása rossz szokások és atavisztikus hajlamokból származó motívumokkal szemben.

Az értelmi (figyelem), az erkölcsi (tiszta amatőr ideál), az esztétikai (a test plasztikája) és a szociális (társas kombattáns összjáték) stb. motívumoknak a versenysport által való megerősödése sok káros és idejelmúlt motívumot szőrit ki. A versenysportban kialakuló akaraterőnk tulajdonképpen azon képességünk, amelynek segítségével ezen értelmi, erkölcsi, stb. lelki elemeket, mint akaratfejlesztő motívumokat akarati gátlásaink ellen diadalra juttatjuk.

Ez az állandóan visszatérő, napról-napra gyakorolt folyamat szokásokat fejleszt ki bennünk, amelyek lassankint lelki szükségletekké, generációkon keresztül űzve lelki szükségletből fakadó ösztönökké válhatnak. Így feltehető, hogy a versenysport űzése az akaraterő gyakorlását idővel lelki szükségletté teheti, mint ahogy a gyermeknek veleszületett lelki szükséglete a szeretet, vagy a társas érzés.

Spencer szerint azon összetett reflexműködések képződése, melyeket ösztönöknek nevezünk, azon elv alapján magyarázható meg, mely szerint a belső vonatkozások örökös ismétlődések által organizálódnak, oly módon, hogy a külső vonatkozásoknak megfeleljenek. Ugyanilyen módon magyarázható *Spencer* szerint azon ösztönyszerű lelki vonatkozások képződése is, melyek az idő és térbeli képzeteiket alkotják,

Amiként az évezredek során apránként felgyülemlett és átöröklési anyagot képező lelki szükségletek tömegében

ott látjuk az értelmi, erkölcsi, stb. lelki szükségletek csiráit, ugyanígy semmi akadály sem képzelhető el annak, hogy az állandó intenzív gyakorlás folytán lelki szükségletté vált akaraterő csirái ne gyarapítsák a lelki hagyaték átöröklési tömegét.

Ha a versenysportban állandóan gyakorolt akaraterő, mint a lelki egységre és differenciáltságra való törekvés, az örökös ismétlődés által a fenti értelemben organizálódik, úgy lassankint lelki szükséggé és ennek megfelelően ösztönné válhat. Ez esetben gazdagítani fogja az utódokra szálló hagyatékot.

A versenysport idővel az ember lelki szükségletévé válhat, illetve azzá lehet a benne foglalt akaraterő gyakorlása a „Legfőbb Jó” irányában. Ez elő fogja segíteni nemcsak a nevelés, hanem az átöröklés útján is az emberi tökéletesedést!

Mindennek azonban feltétele, hogy a jövő sportja
 1. *a tiszta amatőrsport legyen az álamatőrseggel és professzionizmussal szemben, 2. hogy akaraterőt és ne hisztériát váltson ki és végül 3. hogy ne primadonnákat neveljen, hanem a nagytömegek testi és lelki felemelkedését célozza és tartsa szem előtt.*

Mert ha nem is érhetjük el a földi életben az akaraterő teljes uralmát és ha nem is valósíthatjuk meg a tiszta amatőrség hősi ideálját, állandó törekvéssel megközelíthetjük azt. Ez az állandó törekvés, mint az akaraterőnek a „Legfőbb Jó” irányában való gyakorlása, az emberi tökéletesedés legkitűnőbb forrása az által, hogy az edukációnkból eddig hiányzó akaratnevelés szerepét tölti be.

Az a belső küzdelem, mellyel a tiszta amatőrség ideáljának megvalósítására törekszünk — amennyiben a köztudatba és a közszellembé átmegegy — eredményezi

végül is az amatőr sportkultúrát, amely már nem az egyesek, hanem az egész emberiség szellemi kincse. Ez a sportkultúra, nem annyira mint átöröklési tömeg száll a szülőkről a gyermekekre, hanem inkább mint állandó kultúrérték, az egész emberiség hagyatékaként marad az utódokra. Ennek a hagyatéknak gyarapodása és fejlődése, kétségtelenül tőlünk, a jelenleg élő sportgenerációtól függ. Mérhetetlen fontossággal bír tehát, hogy miként sáfárkodunk ezzel a kincessel. Ezt a kultúrát, mint kész örökséget kapja tőlünk a későbbi generáció, ebbe beleszületik és ebben a kultúrában, mint termékeny talajban, könnyebben és biztosabban fejlesztheti ki a szülőktől tényleg átörökölt lehetőségeket.

A sportkultúra fejlődésének perspektívája beláthatatlan. A tiszta amatőrség ideáljára való törekvés, mint kultúrszellem, az egész emberiség hagyatékaként és mint lelki szükséglet, a szülőktől nyert átöröklési tömeg részeként, generációról-generációra szállva, erősödve és gyarapodva, az új ember körvonalait bontogatja a messze jövő távlatából. Ez az új ember egyaránt erős lesz testben és lélekben.

A tiszta amatőrsport ideális akarása, mint az ó-gótikus templomépítő művészet katedrálisa tör a magasba az örökkévalóság és a halhatatlanság felé, keresve az erkölcsi törvényt és az igazságot. Ezen az úton az atavisztikus sötét ösztönök uralma mindinkább a múlt idők emlékébe hanyatlik és az új ember játszva fog diadalmaskodni vad szenvedélyek, aljas és durva hajlamok idejét múlta feltörésein.

És akkor végre talán a „civilizált” népek között újra megvalósulhat és állandósulhat az ó-görögök olimpiai Istenbékéje, — Trianon és Versailles nélkül.